

VIII. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

Tartalomjegyzék

Szerkesztőbizottsági javaslat

- IV. Könyv: Dologi Jog (Részletek II.) / 3
- A magántitokhoz való jog és a know-how / 15

Vita

- Reflexiók dr. Bobrovsky Jenő „Rejtélyek és fortélyok” című tanulmányához – *Boytha György* / 16
- Megjegyzések az új Ptk. tervezet know-how-ra vonatkozó szabályaihoz – *Faludi Gábor* / 27

Polgári jogi kodifikáció

ISSN 15851168

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. • Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600
E-mail: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: <http://www.hvgorac.hu>

Felelős kiadó: Lipovecz Éva, a kft. ügyvezetője

Szerkesztőbizottság: Dr. Vékás Lajos, Dr. Boytha György, Dr. Gadó Gábor, Dr. Kisfaludi András, Dr. Lábady Tamás, Dr. Petrik Ferenc, Sáriné dr. Simkó Ágnes, Dr. Sárközy Tamás, Dr. Weiss Emilia, Dr. Zlinszky János

Megjelenik kéthavonta. Példányonkénti ára 2006-ban: 1950 Ft. Megrendelhető és megvásárolható a Kiadónál.

A Polgári Jogi Kodifikáció információinak átvételéhez, az írárok bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a Kiadó előzetes engedélyre van szüksége.

Nyomás: ETO-Print Nyomdaipari Kft. • Felelős vezető: Balogh Mihály

Szerkesztőbizottsági javaslat

IV. Könyv: Dologi Jog*

III. Cím

A tulajdonjog megszerzése

I. Fejezet

Tulajdonszerzés átruházással

4:45. § [Az átruházás]

(1) Az ingó dolog tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és a dolog birtokának átruházása szükséges.

(2) Ingatlan tulajdonjogának az átruházásához az erre irányuló szerződésen vagy más jogcímen felül a tulajdonosválozósnak bejegyzési engedély alapján a telekkönyvbe való bejegyzése szükséges.

1–2. A tulajdonjog átruházással való megszerzésének két törvényileg kialakult rendszere határozható meg. Az egyik a konszenzuális, a másik a tradíciós rendszer. A konszenzuális rendszerben (mint amilyen például – ingó dolgok átruházásánál – a francia és az angolszász) a jogcím és a tulajdonszerzés nem válik szét egymástól, a jogcímet keletkeztető szerződés egyúttal a tulajdonszerzés joghatását is kiváltja. A tradíciós rendszerben a jogcím még önmagában nem váltja ki a tulajdon átszállásának joghatását, a tulajdon átszállásához további aktus, az átadás (ingatlanok esetében a telekkönyvi bejegyzés) szükséges. Ez utóbbi tipikus példája a német és az osztrák rendszer, valamint a magyar magánjog megoldása.

A Ptk. fenntartotta a tradíciós rendszeren alapuló II. világháború előtti megoldást, amely a tulajdonjog megszerzéséhez a szerződésen felül a dolog átadását, ingatlan esetében pedig az átruházás telekkönyvi bejegyzését is megköveteli. Ezzel nemcsak a konszenzuális rendszert nem fogadta el a Ptk., de nem adaptált olyan megoldást sem, amely szerint bizonyos dolgok tulajdonjogának megszerzéséhez szükséges az átadás, míg más dolgok tulajdonjogának átszállásához a megállapodás elegendő. A konszenzuális rendszer elvetése és a tradíciós rendszer fenntartása mellett elsősorban az szólt, hogy a konszenzuális rendszer elfogadása esetén a megállapodás és az átadás közötti időszakban a dolog az átruházó birtokában, de már a másik fél tulajdonában volna, ami pedig azt vonná maga után, hogy a birtokosnak a dolog épségben tartásához fűződő érdeke csökkenne, a tulajdonosnak pedig – aki a tulajdon átszállása folytán a kárveszélyt viseli – a birtoklás ellenőrzésére szűk körben lenne lehetősége. A kárveszély átszállását ugyanakkor a Ptk. javaslata nem kívánta a tulajdon átszállásától elválasztani, különösen arra tekintettel, hogy ha a kárveszély átszállása nem a tulajdon, hanem a birtok megszerzéséhez kapcsolódna, akkor a tulajdonszerzéshez nem fűződne olyan számottevő joghatás, ami a szerződésen alapuló kötelmi keresettel is megvalósítható ne volna, ami a konszenzuális megoldást tenné tartalmatlanná. A tradíciós rendszer mellett szólt továbbá a telekkönyvi bejegyzés konstitutív hatálya. Olyan megoldás lehetősége, amely diszpozitív szabállyal a felekre bízna a tulajdon átszállásának módját, a Ptk. javaslatának miniszteri indokolásában fel sem merül, és gyakorlati igényként sem jelentkezik.

Az átadás jogi természete a II. világháború előtti magánjogi törvénytervezeteinkben ügyleti természetű volt. Ennek követ-

kezében szétvált a tulajdonátruházás jogcímét keletkeztető kötelmi szerződés és a tulajdon átszállását eredményező dologi jogi ügylet, az átadás. A Ptk. szabályaiból ez a különbségtétel nem olvasható ki, és ez komoly érveket szolgáltat azoknak, akik az átadás dologi ügyleti természetét tagadják. Az átadás természete körül kialakult bizonytalanságra és az ebből eredő problémákra élesen világított rá a névre szóló részvény átruházás kapcsán a Legfelsőbb Bíróság egy eseti döntése nyomán kialakult vita, amelyet a Legfelsőbb Bíróság 1/2000. sz. jogegységi határozata zárt le.

A Javaslat a Ptk.-val összhangban a tulajdon átszállásánál jogcímes tradíciós rendszeren alapszik, amely a tulajdon átszállásához a jogcímen felül a dolog átadását, ingatlan esetén pedig a telekkönyvi bejegyzést is megköveteli. Mivel a Ptk. szabályainak megfogalmazása jelenleg nem teszi egyértelművé az átadás jogi természetét, feltétlenül szükséges, hogy a Javaslat egyértelműen foglaljon állást ebben a kérdésben, és pedig a dologi jogi szabályok körében, az átruházás kapcsán. A jogirodalomban az ügyletegyeség, és ezzel szemben az átadás jogügyleti természete mellett elhangzott érvek alapján, valamint a tulajdon átszállásához kapcsolódó gyakorlati problémák (kárveszély átszállása, tulajdonosi jogosítványok gyakorlásának időpontja stb.) tisztább és könnyebb megoldhatósága érdekében a Javaslat az átadás jogügyleti jellege mellett foglal állást, az átadást a birtokátruházásra vonatkozó dologi jogi szabályok körében jogcímes dologi ügyletként szabályozva. A birtokátruházás jogügyleti természete mellett kezelhetők csak megfelelően az olyan esetek, amelyek a dolog tényleges fizikai átadása nélkül történnek, valamint az ingatlanok tulajdonának átruházásához szükséges telekkönyvi bejegyzés (illetve az ehhez megkövetelt bejegyzési engedély).

Az ingók átruházása körében mind a konszenzuális, mind a tradíciós rendszer mellett nyomós érvek szólnak. A konszenzuális rendszer mellett szól az egyszerűsége, bizonyos ügyletek körében a köznapi felfogáshoz való közelebb állása; az, hogy számtalan helyzetben ésszerűtlen megkövetelni az átadást, mert az csak a tulajdon átszállását nehezítő többletfeltétel, amelyre a felek nem gondolnak és nem is tartják szükségesnek; az, hogy az átadáson alapuló rendszer sem alkalmas forgalomvédelmi funkciót betölteni (a kívülállók számára az átadás megtörténte sem követhetőbb és ellenőrizhetőbb mint a jogügylet), hogy a birtok maga sem tölt be ilyen szerepet (számtalan helyzet van, amelyben a dolog nem a tulajdonos birtokában van), és hogy a tradíciós rendszer is kénytelen elismerni olyan átadási formákat, amelyekben a tényleges birtokba adás nem történik meg (*constitutum possessorium*, *brevi manu traditio*, szimbolikus átadás, ezek nem jelentenek átadást, csupán azzal egyenértékűnek tekinthetők). A jóhiszemű szerzés védelme ugyanakkor – amely a tulajdonátruházás szabályozásának egyre hangsúlyosabb szempontja – megvalósítható konszenzuális rendszerben is. Az átadás megkövetelése tehát tekinthető tartalmatlan formalitásnak, amely a forgalmat nem könnyíti, hanem nehezíti. A konszenzuális rendszer hátránya ugyanakkor, hogy a modern kereskedelmi igényekhez mégsem tud igazodni, a birtok nélkül a szerződéses láncolat nehezen követhető; hatása csak korlátozott lehet, mert a konszenzuális rendszer maga után vonja a szükségszerű különbségtételt a felek közötti intern és a harmadik személyek felé irányuló extern hatás között, ilyen értelemben pedig a felek közötti viszonylatban a tulajdon átszállását relativizálja; ellentétes a dologi jogok mindenkire kiterjedő abszolút hatályával, és a felek közötti valamint a külső joghatások szétválasztása dogmatikai szempontból is bonyolult.

* Folytatjuk a Dologi jog című könyv tervezetének előző lapszámban megkezdett kivonatossal.

A tradíciós rendszer ezzel szemben összességében – kompromisszumai ellenére – tisztább helyzetet teremt, ahol kevesebb kivételt kell alkotni, mint a konszenzuális rendszerben, és további előnye, hogy egységesen alkalmazható (nem kell a felek közötti és a külső hatásokat elválasztani). A tradíciós rendszer mellett szóló érv lehet a tradíció által nyújtott – bár kétségkívül nem döntő mértékű – forgalombiztonság, a kárveszély és a tulajdon összekapcsolása, valamint az, hogy nemcsak szerződéses, hanem más alapon is keletkezhet kötelezettség tulajdon átruházására, így például jogalap nélküli gazdagodás vagy természetben való kártérítés címén.

A javaslat a birtokátruházás lehetséges módjait (amelyek közül egy lehetséges mód az átadás) nem a tulajdon-, hanem a birtokátruházás kapcsán határozza meg, tekintettel egyrészt arra, hogy a birtokátruházás nemcsak a tulajdon átruházása, hanem más jogok (ingó dologon szerződéssel alapított haszonélvezet, kézizálog) alapítása során is szerepet játszik, másrészt pedig arra, hogy a birtok átszállásának kötelmi jogi szerepe és hatása is van. Ezekre az esetekre is alkalmazni kell a birtokátruházás jogi természetére és módjaira vonatkozó szabályokat.

Az ingókkal szemben a dologi jogi jogosultság ügyleti természetű keletkezése és változása ingatlanok esetén nem a birtokállapot változásához, hanem telekkönyvi bejegyzéshez kötött. Itt az átadás jogi tényének a jogváltozás telekkönyvi bejegyzéséhez szükséges bejegyzési engedély kiadása feleltethető meg.

A kötelmi és dologi ügylet sétválasztása maga után vonja azt a kérdést is, hogy a kötelmi ügylet érvénytelensége kihasson-e a dologi ügylet érvényességére, azaz a dologi ügylet legyen-e absztrakt. Ha a dologi ügyletet nem absztrakt ügyletként fogjuk fel, akkor a kötelmi ügylet érvénytelensége a dologi ügylet érvénytelenségét is eredményezi. Ha a dologi ügyletet – mint például a német jogban – absztraktként fogjuk fel, akkor a kötelmi ügylet érvénytelensége nincs hatással a dologi ügyletre. A jogosult a dolgot ugyan jogalap nélküli gazdagodásként visszakövetelheti, azonban pozíciója (különösen, ha a dolgot megszerző személy azt időközben átruházta) az érvénytelenség esetétől jelentősen eltérhet. A tulajdonátruházás absztrakt rendszerének célja és egyúttal elsődleges előnye a jóhiszeműen szerző harmadik személyek védelme. A forgalomvédelmi szempontok ugyanakkor más eszközökkel (a nem tulajdonostól való tulajdonszerzés szabályai) is megoldhatók, és az absztrakciós elv a magyar tulajdonjogi szabályoktól mindig idegen volt (a II. világháború előtti Polgári Törvénykönyv tervezetek egyikében szerepelt, de általános elutasításba ütközött). Ezért a javaslat a jogcímes tradíció elvének talajára helyezkedik, amely szerint a tulajdon átruházással való megszerzéséhez a jogcím mellett a dolog birtokának átruházása is szükséges, a tulajdon birtokátruházással száll át, és a jogcím érvénytelensége a tulajdon átszállását kizárja. Az érvénytelen jogcím alapján hibátlan birtokátruházással szerzett dologon a dolog megszerzője tulajdon nem szerezhet, a dolgot az átruházó tulajdoni igényvel (*rei vindicatio*-val) követelheti vissza.

A birtokkal megerősített jogcímvédelem a II. világháború előtti magánjogunk sajátos jogintézménye volt, amely az átadási elvet részesítette előnyben a telekkönyvi bejegyzéssel szemben, amikor az ingatlan kétszeri eladása esetén az első birtokba lépőt részesítette védelemben. A II. világháború előtti bírói gyakorlat ezt a szabályt átmeneti elvként alkalmazta arra tekintettel, hogy a telekkönyv magyarországi bevezetése elhúzódó folyamat volt, amivel párhuzamosan csak fokozatosan ment át a köztudatba a telekkönyvi bejegyzés szükségessége az ingatlan tulajdonjogának megszerzése esetén. A Ptk. azonban már nem a telekkönyv megszokottságának hiánya miatt tartotta fenn ezt a jogintézményt, hanem teljesen más jogpolitikai indokból. A cél a reális szükségleteket kielégítő ingatlanvásárlások előnyben részesítése volt a spekulációs célnyújtó ingatlanvásárlásokkal szemben. Ma már ez a szempont a megváltozott gazdasági és társadalmi viszonyokra tekintettel nyilvánvalóan súlyát veszítette. A birtokkal megerősített jogcímvédelem kétségkívül gyengíti a telekkönyv közhiteles-

ségének és a bejegyzés konstitutív hatályának elvét, miközben mellette meggyőző jogpolitikai indokok nem hozhatók fel. A telekkönyv közhitelességének megerősítése olyan célkitűzés, amely minden bizonnyal a gyakorló jogászok igényeivel is találkozik. Ennek egyik eleme a birtokkal megerősített jogcímvédelem jogintézményének megszüntetése, amely a telekkönyv közhitelességének megerősítése és sikeres konszolidálása esetén eddigi szerepét elveszti. Erre tekintettel a birtokkal megerősített jogcímvédelmet a javaslat elveti, és ezért nem szabályozza.

4:46. § [Tulajdonostól való tulajdonszerzés]

Átruházással – ha a törvény eltérően nem rendelkezik – csak a dolog tulajdonosától lehet a tulajdonjogot megszerzeni.

A javaslat 4:46. §-a változatlan tartalommal emeli át a Ptk. 117. § (1) bekezdését. A származékos megszerzés elvéből fakadó szabály a *nemo plus iuris* elve, azaz, hogy senki sem ruházhat át másra több jogot, mint amennyivel maga rendelkezik. Tulajdonjogot – ha a törvény eltérően nem rendelkezik – csak tulajdonostól lehet szerezni.

4:47. § [Tulajdonszerzés nem tulajdonostól]

(1) **Átruházással a jóhiszeműen és ellenérték fejében szerző fél ingó dolog tulajdonjogát megszerzi akkor is, ha az átruházó fél nem volt tulajdonos. A tulajdonjog megszerzésének feltétele, hogy a szerző az ingó dolog tényleges birtokát is megszerzeze.**

(2) **A tulajdonjognak az (1) bekezdés szerinti megszerzésével megszűnnek harmadik személynek a dolgot terhelő olyan jogai, amelyek az átruházás előtt keletkeztek, és amelyek fennállása tekintetében a tulajdonjogot megszerző fél jóhiszemű volt.**

(3) **Az eredeti tulajdonos és a dolgot az eredeti tulajdonossal szemben terhelő korlátolt dologi jog jogosultja a dolgot az első szerzéstől számított egyéves jogvesztő határidőn belül az ellenszolgáltatás megtérítése fejében visszaválthatja. A visszaváltással az eredeti tulajdonjog elvesztése után keletkezett korlátolt dologi jogok megszűnnek.**

1. A tulajdonjogi szabályozás központi eleme a tulajdon védelme, és nemcsak magánjogi eszközökkel, hanem más jogágak (alkotmányjog, büntetőjog) eszközeivel is. A dolog jóhiszemű megszerzése esetén nyilvánvalóan kerül szembe a volt tulajdonosnak a tulajdon védelméhez fűződő érdeke az ellenérték fejében jóhiszeműen szerző személynek a tulajdon megszerzéséhez fűződő érdekével. Ennek az érdekkonfliktusnak a kezelésére a jogrendszerek különböző megoldásokat alakítottak ki.

Modellként alapvetően két rendszer különböztethető meg. Az egyik a római jogi, amely a *nemo plus iuris* elvét szigorúan követve nem tett kivételt: dolog tulajdonjogát kizárólag annak tulajdonosától lehetett megszerzeni. Ezt a szigorú, a tulajdonos érdekeinek védelmére „hangolt” rendszer kompenzálta azonban egy mai szemmel is rövid, egyéves elbirtoklási idő (ez csak lopott dolgokra nem vonatkozott), amelynek elteltével a dolog megszerzője tulajdonossá vált. A másik modell a germánjogi absztrakt tulajdonátruházási rendszer, amely szerint, ha valaki a dolog birtokát önként átengedte, a dolgot megszerző harmadik személlyel szemben kiadási igénye akkor sem volt, ha ez rosszhiszemű volt. Kártérítési alapú kiadás iránti igénye az eredeti tulajdonosnak csak akkor volt, ha a dolog birtokát nem önként engedte át. Ez a rendszer elsősorban a forgalom védelmére helyezte a hangsúlyt, a tulajdonost elsősorban az a feltétel védte, hogy a tulajdon harmadik személy csak akkor szerezte meg, ha a dolog első birtokbaadása szabad akarat-elhatározás eredménye volt. Az egyes jogrendszerekben kialakult megoldások általában e két modell érdekkiegyenlítő (kompromisszumos) szabályokkal finomított változatát jelentik.

A Ptk. az osztrák ABGB-hez hasonlóan szabályozza a nem tulajdonostól való tulajdonszerzés eseteit. A Ptk. 118. és 119. §-aiban foglalt rendelkezések az átruházás származékos természetére vonatkozó alaptételt törlik át a forgalom védelme érdekében azzal, hogy a kereskedelmi forgalomban szerző jóhiszemű vevő, továbbá az olyan személytől való jóhiszemű és ellenérték fejében való szerzés esetén, akire a dolgot a tulajdonos bízta [Ptk. 118. § (2)], akkor is megszerzi a tulajdonjogot, ha az eladó nem volt tulajdonos. Ezeknek a szabályoknak a felülvizsgálata az alábbiak miatt indokolt.

A Ptk. szabályai nem korlátozzák a nem tulajdonostól átruházással való szerzés szabályait az ingókra. Mivel a tulajdonszerzés szabályai ingatlanok esetén az ingatlan-nyilvántartás közhitelessége miatt sajátos szabályozást igényelnek, e kivételek ingókra való korlátozása szükséges. Emellett a gyakorlatban problémák merültek fel a kereskedelmi forgalom értelmezése kapcsán, és ezeket a bírói gyakorlat a kereskedelmi forgalom szűk értelmezésével oldotta meg, különbséget téve a kereskedő más, illetőleg saját nevében való szerződéskötése között. A kereskedő általi saját vagy más nevében való szerződéskötés közötti különbségtétel következményeinek átlátása a vevőtől aligha várható el. A 118. § (2) bekezdése szerinti kivétel pedig azért okozhat problémát, mert az eladó és a tulajdonos viszonyának tisztázása biztosan meghaladja a vevő lehetőségeit. Ezek a szabályok sem elvi, sem gyakorlati megfontolásokból nem tekinthetők következetesnek. A jóhiszemű szerzésnek a kereskedelmi forgalomra való szűkítése azért nem támasztható alá kellően, mert a kereskedelmi forgalom vagy nem, vagy csak indokolatlanul szűken definiálható, s ez a jóhiszemű szerzővel szemben ésszerűtlen elvárást támaszt. A jóhiszemű szerző csak akkor lehet biztos abban, hogy tulajdonost szerez, ha vizsgálja az eladó kereskedői minőségét, engedélyt, engedélyezett tevékenységének körét, továbbá azt, hogy saját nevében értékesít-e. Az ellenérték fejében jóhiszemű szerző védelmét attól függővé tevő szabály, hogy a tulajdonos a dolgot az eladóra rábízta-e, elsősorban azért következetlen megoldás, mert a vevő számára nem vizsgálható körülményeket tesz a tulajdonszerzés feltételévé.

A javaslat a hatályos megoldással szemben abból indul ki, hogy a tulajdonjogát elvesztő eredeti tulajdonos és az ellenérték fejében szerző jóhiszemű személy védelemre érdemes érdekei azonos súlyúak. Elvi alapon különbséget tenni közöttük azért nem lehet, mert – a választott megoldástól függően – valamelyiküknek mindenképpen tulajdona elvesztésével kell szembesülnie: az egyik a dolog tulajdonjoga elvesztésének, a másik pénze elvesztésének kockázatával néz szembe. A tulajdonosi érdekek védelme ezért nem alapozza meg a kockázat egyik vagy másik félre telepítését, ezért további kockázattelépítési szempontokat is figyelembe kell venni. A javaslat azt veszi alapul, hogy a kockázatok hatékony megosztása figyelembevételével a dolog tulajdonjogának elvesztésével vagy meg nem szerzésével kapcsolatos kockázatot az eredeti tulajdonosra célszerű telepíteni. Ő tud ugyanis a legtöbbit tenni azért, hogy a dolog akarata ellenére ne kerüljön forgalomba, vagy ha ez meg is történik, ő tudja a tulajdon elvesztésével járó kockázatot a legkisebb veszteséggel, a legolcsóbban – például biztosítás kötésével –, az általa a dolog őrzésével megbízott személy és eszközök kiválasztásával mérsékelni. Mindennek alapján a nem tulajdonostól átruházással való tulajdonszerzés szabályainak felülvizsgálata eredményeként a javaslatban megfogalmazott szabály tűnik leginkább megfelelőnek.

A nem tulajdonostól való tulajdonszerzésnek a javaslatban lefektetett szabályai természetesen csak ingó dolgok szerzése esetén érvényesülnek. Ingatlanok esetén a jóhiszemű szerzők védelmét az ingatlan-nyilvántartás különös szabályaira és elveire tekintettel, az ingatlan-nyilvántartásra vonatkozó szabályok körében kell rendezni. A nem tulajdonostól való tulajdonszerzés körében a jóhiszeműség kritériumait a bírói gyakorlat objektívizált mércében határozta meg, és annak fogalmát a javaslat is ilyen értelemben alkalmazza. Ennek megfelelően jóhiszeműnek a szerző

akkor minősülhet, ha nem tudott, és a körülményekre tekintettel nem is kellett tudnia arról, hogy az átruházó nem tulajdonos, és az átruházónak a dolog átruházására kiterjedő, a tulajdonostól származó jogosultsága sincsen. A javaslat széles körben veszi figyelembe a jóhiszemű szerzés védelmét, azonban – ennek mintegy ellentételezésképpen – annak megállapítása során, hogy ki tekinthető a jóhiszeműnek, szigorú, objektívizált mércét alkalmaz, amely nyitott tényállásként lehetővé teszi az eset összes körülményeinek vizsgálatát, az adott eset sajátosságainak figyelembevételét. A jóhiszeműség mércéje ennek megfelelően nem a szerző fél tudattartalma, hanem az adott helyzetben általában elvárható magatartás, a gondos és körültekintő ember magatartása.

A nem tulajdonostól való tulajdonszerzés nem indokolt biztosítani olyan esetben, amikor a szerző nem a birtok tényleges megszerzésével, hanem a birtokátruházás egyéb módjaival szerez tulajdonost.

A javaslatnak a nem tulajdonostól való tulajdonszerzési szabályai az eladót természetesen nem védik; vele szemben az eredeti tulajdonos kártérítési igényt érvényesíthet.

2. A nem tulajdonostól való tulajdonszerzés biztosítása és következetes szabályozása szükségessé teszi a harmadik személyeknek a dolgot terhelő jogai sorsának rendezését is. A javaslat a nem tulajdonostól való tulajdonszerzés szabályainak a dolgokat terhelő jogokra való megfelelő kiterjesztésével irányadóvá teszi azokat a dolgot terhelő terhek megszűnése kapcsán is. Ha a dolgot szerző személy a dolgot terhelő jogról tudott, vagy a körülményekre is tekintettel tudnia kellett volna, a dolgot csak a teherrel együtt szerezheti meg. A nem tulajdonostól való tulajdonszerzés eseteiben nem minősülhet jóhiszeműnek az, aki kellő gondossággal eljárva tudomást szerzett volna arról, hogy az átruházó nem tulajdonos, vagy hogy a dolgot valamilyen jog terheli.

3. A javaslat a nem tulajdonostól való tulajdonszerzésnek az (1) bekezdésben megfogalmazott szabálya mellett is figyelemmel van arra, hogy a tulajdonosi érdekek a tulajdon tárgyához fűződő, pénzben ki nem fejezhető előszereteti értékeket is felölelnek, amelyek védelemben részesítendőek. Ezért biztosítja a javaslat a hatályos szabályozásban is ismert visszaváltási jogot az eredeti tulajdonos számára. A visszaváltási joggal kiegészítve az ingó dolgok tulajdonjogának a nem tulajdonostól való megszerzésére vonatkozó szabályok a jóhiszemű vevő és az eredeti tulajdonos közötti igazságos érdekkiegyenlítést valósítanak meg. A visszaváltás jogának biztosítása azonban szükségessé teszi a rendelkezést azokról a jogokról, amelyek az eredeti tulajdonos tulajdonjogának elvesztése és a visszaváltás időpontja között keletkeztek, és amelyek a dolgot terhelik. Ebben az időszakban ugyanis a dolgot megszerző személy tulajdonos, és tulajdonosi minőségén nem változtat az, ha az eredeti tulajdonos a dolgot visszaváltja. Így akik tőle ebben az időszakban a jogukat származtatják, jogosulttá válnak. A javaslat azzal a megoldással, hogy e személyek jogainak a visszaváltással való megszűnéséről rendelkezik, a visszaváltással jogukat elvesztő harmadik személyek és a részükre jogot engedő szerző közötti jogviszony körébe utalja e személyeknek a joguk elvesztése következtében keletkező igényei rendezését.

4:48. § [Tulajdonszerzés pénzen és értékpapíron]
Akire pénzt vagy az értékpapírok átruházására vonatkozó szabályok szerint értékpapírt ruháznak át, tulajdonossá lesz akkor is, ha az átruházó nem volt tulajdonos.

A nem tulajdonostól való tulajdonszerzésnek a kereskedelmi forgalomra vonatkozó szabályai (4:47. §) mellett a javaslat továbbra is kivételként szabályozza a pénzen és értékpapíron való tulajdonszerzést. A pénz és az értékpapírok helyettesíthető dolgok, amelyek a forgalomban sajátosan viselkednek, és ez indokolja külön szabályozásukat. Pénz esetén a szabály csak a törvényes fizetőeszközként használt pénzre terjed ki, a javaslat azonban a szabályt nem korlátozza a bemutatóra szóló értékpapírok

ra, hanem – abból kiindulva, hogy az értékpapírok átruházásának szabályait más jogszabályok az értékpapírok forgalma során érvényesülő sajátos elvek szerint rendezik – azt minden értékpapírra kiterjeszti, feltéve, hogy az értékpapír átruházása az irányadó külön jogszabályok szerint, e jogszabályoknak megfelelően megtörtént. Olyan pénzre vagy értékpapírra, amelynél az egységnek van szerepe (például régiség), ezek a szabályok nem alkalmazandóak.

IV. Fejezet Az elbirtoklás

4:56. § [Az elbirtoklás feltételei]

Elbirtoklás útján megszerzi a dolog tulajdonjogát, aki a dolgot ingatlan esetében tizenöt, ingó dolog esetében pedig tíz éven át sajátjaként szakadatlanul birtokolja.

Az elbirtoklás alapvető szabályainak megváltoztatása a jelenlegi szabályokhoz képest nem indokolt. Az elbirtoklás a tulajdonjog megszerzésének eredeti módja, amely elsősorban azon a megfontoláson alapszik, hogy aki tulajdonjogával hosszabb ideig nem él, a tényleges birtokossal szemben kevésbé érdemel jogvédelmet, egyrészt mert közömbössége a tulajdonjogával való felhagyásként értelmezendő, másrészt pedig azért, mert hosszú idő elteltével a tulajdonjog bizonyítása nehéz, megnyugtató eredményre többnyire nem vezet, és a tulajdon, valamint a jogalap nélküli birtok huzamos ideig való fennállása által keltett látzat eltérése bizonytalan helyzetet eredményez a forgalomban. Az elbirtoklás lehetőségének kizárása a rendezetlen jogi helyzeteket korlátlan időre hosszabbítaná meg, ezért is indokolt, hogy aki a dolgot jóhiszeműen szerezte és békésen birtokolja, meghatározott idő után tulajdonjogot szerezzen. A Ptk. az elbirtoklás idejét 32 évről szállította le 10 évre, ugyanazt az elbirtoklási időt állapítva meg ingókra és ingatlanokra. Az elbirtoklási idő leszállításának indoka az volt, hogy a 32 éves elbirtoklási idő túlságosan hosszú, amely kezdetleges jogszolgáltatási, forgalmi és hírközlési viszonyoknak felelt meg, és modern viszonyok között jelentősen csökkentette a jogintézmény jelentőségét. Az elbirtoklási idő leszállítása ezért mindenképpen indokolt volt.

Az elbirtoklási időt ingatlanok esetében a 2001. évi XIX. törvény hosszabbította meg 15 évre. Az ingatlanok elbirtoklási idejének felemelését elsősorban az indokolta, hogy a Ptk. 1991-es módosításának eredményeként az állami tulajdonban lévő dolgokra korábban fennállott elbirtoklási tilalom megszűnése folytán az állami tulajdon is elbirtokolhatóvá vált. Az állammal szembeni elbirtoklás legkorábban 2001. június 9-én következhetett be. Az 1991–98 közötti időszakban az állammal szembeni elbirtoklás megszakadását eredményező intézkedések megtételére kevés idő maradt. A Ptk. 1991-es módosítása óta eltelt idő a társadalmi tulajdon lebontásának körülményei között nem bizonyult elegendőnek arra, hogy az állam tulajdonában maradó dolgok tulajdoni és használati viszonyainak rendezése teljes mértékben megvalósulhasson. A rendszerváltás óta az elbirtoklási idő meghosszabbításáig eltelt tíz év alatt nem sikerült a rendezett társadalmi és gazdasági viszonyokat – ide értve a stabil tulajdoni viszonyokat is – kialakítani. A változások követése és az addigi mulasztások pótlása olyan nagy mennyiségű feladatot eredményezett, amely indokolttá tette, hogy az elbirtoklási idő hosszabbá váljon. Megállapítható tehát, hogy az ingatlanokra előírt elbirtoklási idő meghosszabbítása egy átmeneti időszak nehézségeinek megoldását célozta, és nem szolgált távlati célt, mögötte nem olyan megfontolások húzódtak meg, hogy a tízéves elbirtoklás egyébként a gyakorlati tapasztalatok szerint indokolatlanul rövid lett volna. Mivel azonban a tizenöt évre emelt elbirtoklási idő valamennyi ingatlan tulajdonos érdekeit védi, és az elbirtoklási időnek tíz évre való leszállítása nehezen követhető és bizonytalansággal járó tulajdonszerzési helyzeteket teremtene, a

Javaslat továbbra is fenntartja az ingatlanokra előírt tizenöt éves elbirtoklási időt.

Az elbirtoklási idő meghatározásának szempontja változatlanul az, hogy olyan elbirtoklási időt kell megállapítani, amely a jogilag bizonytalan helyzetek mielőbbi megszüntetését eredményezi, ugyanakkor elegendő időt biztosít a tulajdonos számára is jogainak sikeres érvényesítésére. Két, egymással szemben álló szempont kell tehát, hogy meghatározza az elbirtoklás törvényi időtartamát, az egyik oldalról a bizonytalan helyzetek időtartamának lehető csökkentése, másfelől pedig a tulajdonos érdekeinek védelme, akire nézve az elbirtoklási idő túlzottan rövid időtartamban való megállapítása – tekintettel arra, hogy az elbirtoklás tulajdonjogának elvesztését eredményezi – súlyosan méltánytalan lehet.

A javaslat a fenti megfontolások alapján nem változtat a hatályos elbirtoklási időkön: elbirtoklás útján megszerzi a dolog tulajdonjogát, aki a dolgot ingatlan esetében tizenöt, ingó dolog esetében pedig tíz éven át sajátjaként szakadatlanul birtokolja.

A javaslat a jelenlegi szabályozásnak és a II. világháború előtti magánjogi bírói gyakorlat eredményeinek megfelelően határozza meg az elbirtoklás feltételeként a sajátkénti birtoklást. Elbirtoklás útján csak az szerezhethet tulajdonjogot, aki a dolgot sajátjaként birtokolja. Sajátjaként nemcsak az birtokol, aki a dolog tulajdonosának hiszi magát, hanem az is, aki tudja, hogy a dolog másé, de saját birtoklását véglegesnek tekinti. A birtoklás jogcíme a jogcímet megalapozó jogviszony megszűnéséig gátolja az elbirtoklás megkezdését, függetlenül a birtokos szándékától és tudattartalmától.

A javaslat nem változtat a jelenlegi szabályozáson abban a tekintetben, hogy a jóhiszeműséget az elbirtokló részéről továbbra sem követeli meg. Ennek oka egyrészt az, hogy a jóhiszeműség megkövetelése az elbirtoklási idő teljes tartama alatt azt eredményezné, hogy az esetek nagy részében nem kerülhetne sor elbirtoklásra, vagy csak a birtokos jogutódjának elbirtoklása volna lehetővé, és ez a bizonytalan helyzetek számát szükségtelenül növelné. Kétséges eredménynek tűnik az is, ha a birtokos jóhiszeműségének hiánya miatt nem, de jogutódja szerezhethet elbirtoklással tulajdont, miközben ez a különbségtétel morális indokokon felül semmivel sem volna alátámasztható.

A javaslat előkészítése során felmerült, hogy a bírói gyakorlatban a birtoklás sajátként való birtoklasként való megkövetelése azt a követelményt jelenti, hogy az elbirtokló okkal vélhesse a dolgot a sajátjának, illetőleg okkal tekinthesse a maga birtoklását véglegesnek. Ez ténylegesen, tartalma szerint a jóhiszeműség követelményével azonos szintű elvárást jelent, erre tekintettel pedig az elbirtoklás feltételei között a jóhiszeműség előírása volna indokolt, ami a jelenlegihez képest egyszerűbb megoldást is jelentene. Ezáltal szükségtelenné válhatna a kivételek (csalárd módon való szerzés, bűncselekmény stb.) meghatározása is. A jóhiszeműség előírása ugyanakkor szűkítené a jelenlegi szabályozást, újabb kritériumrendszer kidolgozását tenné szükségessé az olyan helyzetek megítélésére, amelyekben az elbirtokló az elbirtoklási idő tartama alatt szerez tudomást arról, hogy jogalap nélkül birtokol, és szakítást jelentene azzal a tradícióval, amely már a II. világháború előtti magánjogunkban kialakult és azóta töretlenül megmaradt. A jóhiszeműség kritériumának bevezetése ugyanakkor számottevő előnyökkel nem járna, és a bírói gyakorlatban sem merültek fel olyan problémák, amelyek a jelenlegi szabályozással szemben érvként szolgálnának. Mindezeket mérlegelve a javaslat a hatályos szabályozás fenntartása mellett foglalt állást, továbbra is a sajátként való birtoklást követelve meg.

Elbirtoklás útján az elbirtokló a dolog tulajdonjogát automatikusan megszerzi. Ez ingatlanok esetében azt jelenti, hogy a tulajdon megszerzéséhez nincs szükség telekkönyvi bejegyzésre. A be nem jegyzett tulajdonos a telekkönyv alapján ellenérték fejében szerző jóhiszemű személy tulajdonszerzésével szemben védelemben nem fog részesülni. A javaslat erre nézve – a Ptk.-tól

eltérően – az elbirtokláshoz kapcsolódó külön szabályt nem tartalmaz. Az elbirtoklónak a tulajdonszerzésére való hivatkozása tilalmát a telekkönyvben bízva ellenérték fejében jogot szerző jóhiszemű személyekkel szemben a Javaslat, tekintettel a telekkönyvi rendelkezések körében elhelyezett hasonló tartalmú általános szabályra, nem mondja ki külön. A telekkönyvi szabályok körében elhelyezett általános rendelkezés az elbirtoklás kapcsán törekszik rászorítani az ingatlan elbirtoklóját arra, hogy tulajdonosi minőségének mielőbbi feltüntetését kérje, s ezáltal a telekkönyvi, valamint a tényleges állapot közötti eltérések lehetőségét

4:57. § [A jogcímes elbirtoklás]

Az elbirtoklás három év elteltével bekövetkezik akkor, ha a birtokos a dolog birtokát a tulajdonostól olyan szerződéssel szerezte, amelynek alapján a tulajdon feltétlen átruházását követelhetné, ha a szerződés az érvényességéhez megkívánt alakszerűségi követelményeknek megfelelne, és a birtokos a maga részéről az ellenszolgáltatást teljesíti.

csökkentse.

Külön szabályként az elbirtoklás időtartamát rövidített, hároméves időtartamban határozza meg a Javaslat arra az esetre, ha a birtokos az ingatlan birtokát a tulajdonostól vagy jogutódától olyan szerződéssel szerezte, amelynek alapján a tulajdon feltétlen átruházását követelhetné abban az esetben, ha a szerződés az érvényességéhez megkívánt alakszerűségi követelményeknek megfelelne, és a birtokos a maga részéről az ellenszolgáltatást teljesíti. Hasonló rendelkezést tartalmaztak a Mtj. 550. és 604. §-ai, ez a megoldás a magyar magánjogtól nem idegen.

A kivételes, rövidített elbirtoklási idő méltányos abban az esetben, amikor a szerző fél a tulajdonjog átszállásához szükséges bejegyzési engedélyt vagy a dolog tulajdonba adását a tulajdonostól követelhetné, de ezt a jogát nem érvényesítette (például ingatlan esetén azt jogszerűen szerzett birtokában bízva feleslegesnek tartva elmulasztotta), vagy az említett joga az alapul szolgáló szerződés írásba foglalásának elmulasztása folytán nem nyílhatott meg. A forgalmi érdekek biztosítása érdekében is indokolt, hogy az átruházással való tulajdonszerzés egyes kellékeinek hiányát csak az általános elbirtoklási idő mellett lehessen „orvosolni”, ami akkor is tulajdonjogot eredményez, ha az eredeti tulajdonos és az elbirtokló között nem volt a tulajdon átruházása tárgyában semmilyen jogügylet. Az elévülésnek ez a privilegizált esete elsősorban az alakszerűségi hiányokat és a telek-

4:58. § [Jogutódlás az elbirtoklásban]

Az új birtokos saját elbirtoklásának idejéhez hozzászámíthatja azt az időt, amely elődjének birtoklása idején már elbirtoklási időnek minősült.

könyvi bejegyzés hiányát orvosolja.

A Javaslat 4:58. §-a kiegészíti a Ptk. 122. §-át. Az új birtokos változatlanul hozzászámíthatja saját elbirtoklási idejéhez az elődjének az elbirtoklási idejét. Ha a birtokos jogelődje elbirtoklás útján a tulajdonjogot már megszerezte, az elbirtoklási időt – az előd tulajdonszerzése folytán – összeszámítani nem lehet.

A birtoklásban elődnek kell tekinteni mindazokat, akik jogelődnek minősültek volna akkor, ha tulajdonosként tulajdont tudtak volna a jogutódra származtatni, így például az örökhatározó, vagy a dolgot átruházó nem tulajdonos. A szabályból az is következik, hogy ha az elbirtoklás tárgyát képező dolgot időközben átruházták, és az átruházó ügylet valamely okból megdőlt vagy megszűnt, és ennek következtében a dolog birtokát az átruházó szerezte vissza, az elbirtoklás idejének számítása során a dolgot visszaszerző átruházót is jogutódnak kell tekinteni.

4:59. § [Az elbirtoklás kizártsága]

(1) Aki bűncselekménnyel vagy egyébként erőszakos vagy alattomos úton jutott a dolog birtokához, elbirtoklás útján nem szerez tulajdonjogot.

(2) Ingatlan tulajdonjogát elbirtoklás útján nem lehet megszerezni, ha az elbirtoklás feltételei csak a föld egy részére vonatkozólag állnak fenn, és a föld nem osztható meg.

(3) Az elbirtoklásra vonatkozó általános szabályok szerint birtokolható el a dolog tulajdoni hányada is.

1. A Javaslat változatlan formában tartja fenn a Ptk. 121. § (2) bekezdését: nem szerez elbirtoklás útján tulajdonjogot, aki bűncselekménnyel vagy egyébként erőszakos vagy alattomos úton jutott a dolog birtokához. A miniszteri indoklás rámutat, hogy „az ilyen személyek ugyanis jogvédelemben nem részesülhetnek, de jogutódaik birtoklása sem vezethet elbirtoklásra, mert a dolognak ilyen módon való elvonása nem vezethet az elvileg legteljesebb jogosultság, a tulajdon elvesztéséhez.”

2–3. Az ingatlanok elbirtoklása kapcsán továbbra is fenntartandó az a feltétel, hogy nem lehet megszerezni ingatlan tulajdonjogát akkor, ha az elbirtoklás feltételei a földnek csak egy részére állnak fenn, és a föld nem osztható meg. Egyértelművé kellett tenni ugyanakkor, hogy ingatlan tulajdoni hányadát is el lehet birtokolni, akkor is, ha az elbirtokló nem tulajdonostárs. Közös tulajdon esetén ugyanis a bírói gyakorlat elfogadja a tulajdonostárs tulajdoni hányadának elbirtokolhatóságát, azonban a jelen szerint nem ismeri el egyértelműen ennek lehetőségét akkor, ha az elbirtokló nem tulajdonostárs. Mivel ez a különbségtétel nem megalapozott, ugyanakkor az elbirtoklás jogintézményét alátámasztó jogpolitikai indokok fennállnak a tulajdoni hányad kapcsán is, a tulajdoni hányadnak nem tulajdonostárs birtokos számára is elbirtokolhatónak kell lennie. A bírói gyakorlat ellentmondásossága miatt ezt a kódexben ki kellett mondani, és mivel ugyanilyen megoldás nemcsak ingatlanok esetében indokolt, a Javaslat ezt kiterjesztette ingókra is.

4:60. § [Az elbirtoklási idő nyugvása]

Ha a tulajdonos menthető okból nincs abban a helyzetben, hogy tulajdonosi jogait gyakorolhassa, az akadály megszűnésétől számított egy évig az elbirtoklás akkor sem következik be, ha egyébként az elbirtoklási idő már eltelt, vagy abból egy évnél kevesebb volna hátra.

A Javaslat fenntartja az elbirtoklási idő nyugvásának és megszakadásának hatályos szabályait (Ptk. 123–124. §). A szabályozás az elévüléssel összhangban rendezi az elbirtoklás nyugvásának kérdését. Az elbirtoklás alapja, hogy a tulajdonos nem érdemel jogvédelmet, ha a jogát hosszú időn át nem gyakorolja. Erre tekintettel – a hatályos szabályozással egyezően – nem biztosítja a Javaslat az elbirtoklás bekövetkezését akkor, ha a tulajdonos tulajdonjogát alapos okból nem gyakorolja. Ezért írja elő a törvény az elbirtoklási idő nyugvását, amelynek hatása, hogy a tulajdonos jogérvényesítése akadályának fennállása alatt nem következhet be az elbirtoklás. Ha a tulajdonos menthető okból nincs abban a helyzetben, hogy tulajdonosi jogait gyakorolhassa, az akadály megszűnésétől számított egy évig az elbirtoklás akkor sem következik be, ha egyébként az elbirtoklási idő már eltelt, vagy abból egy évnél kevesebb volna hátra.

4:61. § [Az elbirtoklás megszakadása]

(1) Az elbirtoklás megszakad, ha
a) a tulajdonos a birtokost a dolog kiadására írásban felszólítja, vagy eziránt bírósághoz fordul,

b) a tulajdonos a dologgal rendelkezik, vagy
c) a birtokos a birtokot akaratán kívül elveszti, és azt egy éven belül nem szerzi vissza, vagy egy éven belül nem kéri a bíróságnál, hogy a dolog újabb birtokosa a dolgot adja vissza.

(2) Ha az elbirtoklás megszakad, a birtoklásnak addig eltelt ideje nem vehető figyelembe, és az elbirtoklás a megszakadást okozó körülmény elmúltával újból kezdődik.

1–2. A Javaslat az elbirtoklás megszakadásának szabályait is változatlan formában tartotta fenn. Ha a tulajdonos magatartása vagy a birtoklás megszűnése miatt az elbirtoklás megszakad, az elbirtoklási idő elvész, és az elbirtoklási időt újra kell számítani.

4:62. § [A dolgot terhelő jogok hatása az elbirtoklásra és sorsuk elbirtoklás esetén]

(1) Elidegenítési és terhelési tilalom fennállása nem zárja ki az elbirtoklással való tulajdonszerzést, ha az elbirtoklás feltételei egyébként fennállnak.

(2) Az ingó dolog tulajdonjogának elbirtoklásával megszűnnek harmadik személynek a dolgot terhelő olyan jogai, amelyek az elbirtokló birtokának megszerzése előtt keletkeztek, és amelyekre nézve az elbirtoklás ideje szintén eltelt, kivéve, ha az elbirtokló a harmadik személy jogának fennállása tekintetében nem volt jóhiszemű, vagy ha annak fennállásáról az elbirtoklás idejének eltelte előtt értesült.

1–2. Az elbirtoklás a tulajdon eredeti szerzőmódja. Erre tekintettel is állapítja meg a Javaslat az elidegenítési és terhelési tilalom alóli kivételes rendelkezést és a 4:62. § (2) bekezdésében foglalt szabályt az ingó dolgot terhelő terhek megszűnésére vonatkozóan. E terhek nem szűnnek meg akkor, ha azok fennállása tekintetében az elbirtokló nem volt jóhiszemű, azaz azokról az elbirtokló a birtok megszerzésekor tudott vagy tudnia kellett. Hasonló szabályok előírása ingatlanra nézve a telekkönyvbe vetett bizalom, illetőleg az ahhoz fűzött közhitelesség és forgalmi érdek miatt nem indokolt.

X. Fejezet

*A feldolgozás, az átalakítás, az egyesülés,
a hozzáépítés, az átépítés, a beépítés és a ráépítés*

4:78. § [Feldolgozás és átalakítás]

(1) Aki idegen dolog feldolgozásával vagy átalakításával a maga számára jóhiszeműen új dolgot állít elő, a dolog tulajdonosának választása szerint köteles a dolog értékét megtéríteni, vagy munkája értékének megtérítése ellenében az új dolog tulajdonjogát átengedni.

(2) Ha a munka értéke a feldolgozott vagy átalakított dolog értékét lényegesen meghaladja, a dolog tulajdonosa a dolog értékének megtérítését követelheti.

(3) Ha a feldolgozó vagy átalakító rosszhiszemű volt, a választás joga az anyag tulajdonosát illeti.

(4) Ha az anyag tulajdonosa az új dolog tulajdonjogát választja, csak gazdagodását köteles megtéríteni.

(5) Ha az új dolog tulajdonjogát a feldolgozó szerzi meg, harmadik személynek a dolgot terhelő joga megszűnik. Ha az új dolog tulajdona az anyag tulajdonosáé, az anyagot terhelő jog az új dolgot is terheli.

1–5. A Javaslat – a hatályos és a korábbi magánjogi szabályozáshoz hasonlóan – elfogadja annak lehetőségét, hogy átalakítás (feldolgozás) útján a dologból új dolog keletkezhet, és azt, hogy ezen új dolog tekintetében a tulajdonjog másként alakulhat, mint ahogy az az átalakított dologon fennállt. A tulajdonváltozás elismerésének alapja korábban is az volt, hogy az átalakító a dologba annak átalakítása végett munkát és esetleg anyagot fektet

be. Erre tekintettel annak a kérdésnek az eldöntése során, hogy az átalakítás eredményeként létrejött új dolog a régi tulajdonost vagy az átalakítót illesse meg, lényeges az az arány, amely a feldolgozott vagy átalakított anyag és a munka értéke között van. Nem közömbös ezen felül az sem, hogy az átalakító jóhiszemű volt-e vagy sem.

A Javaslat a feldolgozásnak és az egyesítésnek a hatályos szabályozását változatlan formában fenntartja. A Javaslat az idegen dolog feldolgozása kapcsán az anyag tulajdonosa és a feldolgozó közötti érdekelletét úgy oldja fel, hogy főszabályként a feldolgozó jóhiszeműsége esetén is a tulajdonos választhat, hogy a másik fél kártalanítása ellenében az új dolgot tulajdonába veszi-e, vagy az átengedett dolog értékének megtérítését követeli-e. Ez a választási jog akkor nem illeti meg az anyag tulajdonosát, ha a feldolgozó munkája a feldolgozott anyag értékénél lényegesen magasabb volt. A feldolgozót választási jog ilyen esetben sem illeti meg. A feldolgozás akkor lehet tulajdonszerzési mód, ha a feldolgozás során megmunkált anyagok lényeges értékcsökkenés nélkül nem választhatók szét. Ha a megmunkált anyagok egymástól értékcsökkenés nélkül szétválaszthatók, az anyagok elválasztása a tulajdonjogi helyzetet megoldja. Feldolgozás az anyag bármilyen megmunkálása lehet, így annak minősül a felület megmunkálása (írás, festés, nyomtatás, vésés stb.) is. A tulajdonjog feldolgozással való megszerzésének feltétele nemcsak új dolog létrehozása, hanem az is, hogy a feldolgozó azt a maga számára állítsa elő. A feldolgozó a dolgot nem a maga számára állítja elő, ha arra jogviszonytól fogva (például vállalkozási szerződés alapján) köteles, vagy ha más számára végez munkát anélkül, hogy arra köteles lenne (például megbízás nélküli ügyvitel).

4:79. § [Egyesülés és vegyülés]

(1) Ha több személy dolgai úgy egyesülnek vagy vegyülnek, hogy azokat csak aránytalan károsodás, aránytalan költsékezés árán vagy egyáltalán nem lehet szétválasztani, közös tulajdon keletkezik.

(2) Ha az egyesült vagy vegyült dolgok valamelyikét az egyesülés vagy vegyítés folytán keletkező új dolog többi eleméhez képest értékénél, minőségénél és gazdasági céljánál vagy egyéb oknál fogva főalkotórésznek kell tekinteni, e főalkotórész tulajdonosa választhat, hogy az egyesítéssel vagy vegyítéssel keletkezett dolgot a többi tulajdonos kártalanítása ellenében tulajdonába veszi, vagy kártalanítás ellenében azoknak átengedi.

(3) A választási jog nem illeti meg azt, aki az egyesülést vagy vegyülést rosszhiszeműen maga idézte elő. Ilyen esetben a rosszhiszemű volt tulajdonos csak a gazdagodás megtérítését követelheti.

(4) Ha az egyesítéssel vagy vegyítéssel keletkezett dolog a törvény szabályai szerint közös tulajdonba kerül, harmadik személyeknek az egyesített vagy vegyített külön dolgokat terhelő jogai a külön dolgok helyébe lépő tulajdoni hányadokra mennek át. Ha az egyik dolgot jog terheli és az egyesítéssel vagy vegyítéssel keletkezett dolog a másik dolog tulajdonosáé lesz, a dolgot terhelő joga – törvény eltérő rendelkezésének hiányában – megszűnik. A dolgot terhelő jog az egyesítéssel vagy vegyítéssel keletkezett dologra száll át, ha ez a terhelt dolog tulajdonosáé lesz.

1–4. Az átalakítás (egyesítés, vegyítés) során új dolog keletkezik. Ebből logikusan következik, hogy az anyagot terhelő jogok az új dolgon nem állhatnak fenn. Ez a Javaslat szerinti főszabály is. Nem volna azonban ésszerű ezt az elvet olyan esetekre is alkalmazni, amikor az új dolog is az anyag tulajdonosáé lesz. Ebben az esetben, mivel meg lehet állapítani a dolog megváltozása ellenére is a korábbi tulajdonos tulajdonjogának fennmaradását, vele szemben biztosítani kell a régi dolog tekintetében fennállott korlátozott dologi jognak az új dolgon való változatlan fennmaradását.

Az egyesített, az összekeverés, összeolvasztás útján vagy egyéb módon összevegyített vagy véletlenszerűen összevegyült dolgok tulajdonjogának kérdését a Javaslat továbbra is együttesen szabályozza. Ilyen esetekben az egyesülést, vegyülést stb. megelőző állapot helyreállítása – az alkotórészek szétválasztása – az elsődleges. Csak akkor tekinthető az ily módon létrejött dolog véglegesen egységes új dolognak, ha a helyreállítás vagy a szétválasztás nem lehetséges vagy nem gazdaságos. Ebben az esetben a tulajdon kérdésének kézenfekvő és természetes megoldása tulajdonközösséget alkotni a részek értékének arányában megállapított tulajdoni hányadok szerint. Ezt követi a Javaslat is. Ez a megoldás csak akkor nem igazságos, ha valamelyik érdekelt dolga az egységes dologban oly mértékben túlnyomó, hogy a helyzet valójában a dologhoz járult idegen tulajdonból származó alkotórész helyzetéhez hasonló. Ilyenkor helyesebb annak az elvnek az alkalmazása, amely lehetővé teszi, hogy a fődologhoz hasonló helyzetben lévő korábbi önálló dolog tulajdonosa választ-hasson saját tulajdonjogának biztosítása vagy a dolog kártalanítás fejében való átengedésének lehetősége között, az átalakítás szabályaihoz hasonlóan.

Ezekhez a szabályokhoz igazodik az egyesült dolgokat terhelő jogok sorsának szabályozása is. Ennek megfelelően, ha közös tulajdon áll elő, az alkotórészzé vált egyes dolgokat terhelő jogok a tulajdoni hányadokra mennek át, minthogy ezek a tulajdoni hányadok az egyes részek helyébe lépnek. Ha a főalkotórész tulajdonosa szerzi meg az egész egységes dolog tulajdonát, a főalkotórész terhelő jog nem szűnik meg, és annak – a dolog feletti tulajdon egységéből fakadóan – a dolog új alkotórészeire is ki kell terjednie.

4:80. § [A feldolgozott, az átalakított, az egyesült vagy összevegyült dolog értékesítése]

(1) Ha a feldolgozott, az átalakított, az egyesült vagy az összevegyült dolog tulajdonjogára egyik fél sem tart igényt, azt értékesíteni kell, és a vételárat a jogosultak között a tulajdoni hányad arányában fel kell osztani.

(2) Ilyen esetben azt a felet, aki csak gazdagodása mértékéig igényelhet megtérítést, a vételárból legfeljebb a teljes kártalanításra jogosultak kielégítése után fennmaradó összeg illeti meg.

1. A Javaslat 4:80. §-a közös szabályként rendelkezik a feldolgozott, az átalakított, az egyesült és az összevegyült dolgok értékesítéséről. A szabály azon helyzeteket kívánja megoldani, amikor az újonnan létrejött dolog tulajdonjogára egyik fél sem tart igényt. Ilyen esetekben az értékesítés megfelelő megoldásnak minősül, az értékesítésből befolyt vételár ugyanis felosztható a jogosultak között. A felosztás alapjául a tulajdoni hányad szolgál.

2. A (2) bekezdés azon esetekre tartalmaz külön szabályt, ahol a Javaslat úgy rendelkezik, hogy a tulajdonos csak a gazdagodás megtérítését követelheti. Így rendelkezik a feldolgozás és az átalakítás körében a Javaslat 4:76. § (4) bekezdése azon esetekre, ha az anyag tulajdonosa az új dolog tulajdonjogát választja. Az egyesülés és a vegyülés szabályainak körében a Javaslat 4:81. § (3) bekezdése azt mondja ki, hogy aki az egyesülést vagy a vegyülést rosszhiszeműen maga idézte elő, csak a gazdagodás megtérítését követelheti. Értékesítés esetén ilyen esetekben, aki csak a gazdagodás mértékéig igényelhet megtérítést, azt a vételárból csak a teljes kártalanításra jogosultak kielégítése után fennmaradó összeg illeti meg.

4:81. § [Hozzáépítés és átépítés]

(1) Ha valaki saját anyagával, jóhiszeműen a más tulajdonában levő épületet bővíti, ahhoz hozzáépít, vagy azt átépíti, az építő és az épület tulajdonosa eltérő megállapo-

dásának hiányában közös tulajdon keletkezik. Az egyes tulajdoni hányadok mértékét az egész ingatlan és a hozzáépített vagy átépített rész értékének a hozzáépítés vagy átépítés befejezésének időpontja szerint meghatározott arányában kell megállapítani.

(2) A hozzáépítésnek vagy átépítésnek nem minősülő építési munka ellenértéke a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint követelhető vissza.

(3) A rosszhiszemű hozzáépítésre a rosszhiszemű ráépítés szabályai megfelelően alkalmazandók.

1–3. A Javaslat külön szabályozza azokat a helyzeteket, amelyekben valaki saját anyagával, jóhiszeműen a más tulajdonában levő épületet bővíti, ahhoz hozzáépít, vagy azt átépíti. Ilyen esetben elsősorban az érintett felek megállapodása irányadó abban a tekintetben, hogy a hozzáépítés következtében közös tulajdon keletkezik-e vagy sem. Ha a felek megállapodása kizárja a közös tulajdon keletkezését, azt a bíróság sem állapíthatja meg. Ha a megállapodás a ráfordítások elszámolásáról nem rendelkezik, a hozzáépítő megtérítési igényére a jogalap nélküli gazdagodás szabályai irányadók. A Javaslat – szemben a PK 7. sz. kollégiumi állásfoglalással – nem határozza meg, hogy milyen mértékű és jellegű építési munkák minősülnek közös tulajdon keletkeztető építési beruháznak. Ennek megfelelően közös tulajdon keletkeztethet átépítésként olyan építési munka (különösen az ingatlan komoly ráfordítást igénylő széles körű felújítása) is, amely az épület szerkezetét nem érinti. Az, hogy az építési munka az eset összes körülményei alapján közös tulajdon keletkeztető építési munkának minősül-e, jogkérdésnek minősül, és annak eldöntése bírói mérlegelés körébe tartozik, amelynek során figyelembe kell venni az eset összes körülményeit, így vizsgálni kell, hogy az építési munka az ingatlant milyen terjedelemben érinti, érinti-e az épület szerkezetét, és hogy a ráfordítások milyen nagyságrendűek.

4:82. § [Beépítés]

(1) Ha valaki idegen anyagnak a felhasználásával úgy építkezik, hogy a felhasznált anyag a telek alkotórészévé válik, a beépítéssel az anyag – az anyag és a telek tulajdonosa eltérő megállapodásának hiányában – a telek tulajdonosáé lesz.

(2) Ha valaki idegen anyagot úgy épít be, hogy a felhasznált anyag az épület alkotórészévé válik, a beépítéssel az anyag – ha az anyag és az épület tulajdonosa eltérően nem állapodnak meg – az épület tulajdonosáé lesz.

1–2. A Javaslat 4:82. §-a azon eseteket szabályozza, amikor valaki idegen anyag felhasználásával építkezik oly módon, hogy a beépített anyag a telek alkotórészévé válik. A szabály egységes rendszert teremt: ugyanazon szabályok alkalmazandóak függetlenül attól, hogy a beépítés kinek a telkén történik. A szabályozás egységes továbbá abból a szempontból is, hogy nem tesz különbséget aközött, hogy a beépítés telekre vagy épületbe történik: a beépített anyag a telek vagy az épület tulajdonosáé lesz. A telek és az épület tulajdonosának gazdagodására a jogalap nélküli gazdagodás szabályai alkalmazandók.

4:83. § [Tulajdonszerzés ráépítéssel]

(1) Abban az esetben, ha valaki anélkül, hogy erre jogosult lenne, jóhiszeműen idegen földre épít – a felek eltérő megállapodásának hiányában – közös tulajdon keletkezik.

(2) Az egyes tulajdoni hányadok mértékét – a felek eltérő megállapodásának hiányában – az egész ingatlan és a ráépített rész értékének a ráépítés befejezésének időpontja szerint meghatározott arányában kell megállapítani.

(3) A ráépítés közös tulajdon keletkezését csak akkor idézheti elő, ha az építmény tartós fennmaradásra alkalmas.

1. A Javaslat a ráépítés következményeinek körében lényeges változást vezet be a hatályos szabályozáshoz képest. Változatlanul fennmarad – elsősorban kockázatelepítési szempontok miatt – az a megkülönböztetés, amely a jóhiszemű és a rosszhiszemű ráépítés közötti különbségtétel mentén határozza meg a jogkövetkezményeket. A Javaslat fenntartja és megerősíti továbbá a Legfelsőbb Bíróság PK 7. sz. kollégiumi állásfoglalásában is rögzített elvet, amely szerint a ráépítés következményeit elsősorban a felek megállapodása határozza meg, amelyet akár a ráépítés előtt, akár utána érvényesen megköthetnek. A Javaslat abból indul ki, hogy a felek a túlépítés, a hozzáépítés és a ráépítés következményeiben szabadon állapodhatnak meg; a törvényi következmények csak eltérő megállapodás hiányában érvényesülnek. A felek megállapodása az előnyben részesítendő megoldás, és ez kiterjed arra is, hogy a felek megállapodhassanak abban, hogy a föld és az épület külön tulajdonba kerül. Ilyen értelemben a ráépítés következményeinek törvényi meghatározása – a túlépítés és a hozzáépítés következményeinek meghatározásához hasonlóan – diszpozitív.

A ráépítés hatályos szabályozása a felek közötti rendezés hiányában a ráépítés körében véglegesen törekszik rendezni a felek közötti tulajdonviszonyokat, elsősorban az építmény és a telek értékviszonya alapján meghatározva a rendezési szempontokat, teret engedve továbbá a bíróság általi érdekösszemérésnek. Ezzel azonban kevés lehetőség maradt az eset összes körülményeinek értékelésére, és a jogkövetkezmények szükségképpen jártak – a föld és az ingatlan elváló tulajdonjogának lehetőségét leszámítva – a ráépítő vagy a földtulajdonos tulajdonvesztésével olyan helyzetben, amikor egyikük számára sem volt ez előre kiszámítható, hiszen a ráépítő jóhiszemű volt, a földtulajdonos pedig nem tudott időben tiltakozni. Emellett azonban arra az esetre, ha a telken már állt épület, a közös tulajdon keletkezését állapította meg a bíróság, eltérve a törvényi rendezés fő elvétől. Az, hogy a földön már áll-e épület vagy sem, aligha nyújt megfelelően alátámasztott kiindulópontot a jogkövetkezmények eltérő meghatározásához.

Erre tekintettel a Javaslat olyan megoldást nyújt a ráépítés jogkövetkezményeinek meghatározásához, ahol – ha a felek eltérően nem állapodnak meg – közös tulajdon keletkezik. A felek viszonyának végleges rendezése ezzel – jóhiszemű ráépítés esetén – a közös tulajdonra és annak megszüntetésére vonatkozó szabályok alkalmazásának körébe kerül, ahol a bíróság számos szempontot – többek között a ráépítés körülményeit is – értékelni tud. Ezzel a megoldással elkerülhető a pusztá értékviszonyra alapított tulajdonszerzés, illetőleg tulajdonvesztés, a következmények egységesek és – ha szükséges – a közös tulajdon megszüntetése körében erre megfelelő szabályok és bírói gyakorlat keretében rendezhető az ingatlan sorsa.

2. A Javaslat arra az esetre, ha a ráépítéssel közös tulajdon keletkezik, szintén az építkező és a telektulajdonos megállapodását tekinti irányadónak a tulajdoni hányadok meghatározására, ennek hiánya esetére azonban szükségesnek mutatkozott annak rögzítése, hogy a tulajdoni hányadok bíróság általi meghatározására milyen szempontok szerint kerüljön sor. Ehhez megfelelő támpontnak az építmény és a föld értékének aránya szolgál, amelyet a ráépítés befejezése szerinti időpontnak megfelelően kell megállapítani.

3. A ráépítés az építkező tulajdonszerzését csak akkor idézheti elő, ha az építmény tartós fennmaradásra alkalmas. Ez nemcsak fizikai (építészeti), hanem jogi alkalmasságot is jelent, tehát magában foglalja azt is, hogy az építkező az építmény létesítéséhez, illetve fennmaradásához szükséges végleges és jogerős közigazgatási engedélyeket beszerzi. Ebben az esetben a tulajdonszerzés időpontja az az időpont, amikor az építmény mind fizikailag (építészeti), mind jogilag véglegesnek tekinthető. Ez értelemszerűen vonatkozik arra az esetre is, amikor a ráépítés közös tulajdon keletkezésével jár. Ezzel a Javaslat a bírói gyakorlatban kialakított és alkalmazott szempontot fogalmazza és erősíti meg normatív formában.

4:84. § [Rosszhiszemű ráépítés]

(1) A rosszhiszemű ráépítésre a túlépítés szabályait kell megfelelően alkalmazni.

(2) Rosszhiszemű a ráépítő,

a) ha az építkezés megkezdése előtt a ráépítő tudta, vagy a körülmények alapján tudnia kellett volna, hogy az építés a tulajdonos tulajdonjogát sérti; vagy

b) a földtulajdonos a ráépítés ellen olyan időben tiltakozott, amikor a ráépítőnek az eredeti állapot helyreállítása még nem okozott volna aránytalan károsodást.

1–2. Jóhiszeműnek kell tekinteni azt a túl-, hozzá- és ráépítőt, aki nem tudta, és a körülmények alapján adott helyzetben általában elvárható módon nem is kellett tudnia, hogy idegen földre vagy idegen anyaggal épít. Ha a tulajdonos az építés megkezdése előtt, vagy egyébként ésszerű időn belül tiltakozik az építés ellen, és az építő az építést ennek ellenére folytatja, jóhiszeműnek nem tekinthető. Ez a megoldás megfelelően tükrözi azt az elvárást, hogy a tulajdonos is járjon úgy el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, és ez szolgálja a kockázatok megfelelő telepítését is, mert ha a tulajdonos tudja, hogy a másik épít, a tiltakozással a rosszhiszeműség megdönthetetlen vélemét állíthatja fel, és ezzel az építkezőt olyan helyzetbe hozhatja, hogy az az építés tiltakozás ellenére való folytatása esetén köteles lehessen a bontásra. Ha a tulajdonos maga nem tiltakozik, ő viseli az építés, illetőleg a közös tulajdon keletkezésének kockázatát. A jóhiszemű ráépítőnek a földtulajdonossal szembeni tulajdonjogi igénye jellegén nem változtat az a körülmény, ha az ingatlantulajdon időközben jóhiszemű harmadik személy megszerzte.

Mivel a rosszhiszemű ráépítőnek a tulajdonossal szemben a törvény által védelemben részesítendő érdekei nincsenek, a rosszhiszemű ráépítésre a rosszhiszemű túlépítés szabályainak alkalmazása indokolt.

4:85. § [Közös tulajdonra vonatkozó szabályok]

A feldolgozás, az átalakítás, az egyesülés, a vegyítés, a hozzáépítés, a beépítés és a ráépítés szabályai megfelelően alkalmazandók abban az esetben is, ha a tulajdonostárs a közös tulajdonban lévő dolgot dolgozza fel vagy alakítja át, a közös tulajdonban lévő épületet a tulajdonostárs bővíti, átépíti vagy ahhoz hozzáépít, vagy a közös tulajdonban lévő ingatlanra a tulajdonostárs épít rá.

Ha közös tulajdonban lévő ingatlanra épít rá valamelyik tulajdonostárs, a tulajdoni hányad módosulását eredményezheti, ha az egyik tulajdonostárs ráépít a közös tulajdonban levő földre, illetve a közös tulajdonban levő épületet bővíti, átépíti, ahhoz hozzáépít. Közös tulajdon esetében az ingatlan minden egyes részének egyidőben tulajdonosa minden egyes tulajdonostárs, ezért a közös tulajdonban levő ingatlanra történő ráépítés annyiban sajátos, hogy az építkező egyidőben mind a saját, mind pedig a tulajdonostársai ingatlanára is épít. A ráépítés tehát az ingatlan minden része tekintetében valamennyi tulajdonostárs tulajdoni hányadát egyidőben gyarapítja.

Közös tulajdonnál a tulajdonjog több személyt illet, mind egyik tulajdonostársat tulajdoni hányada arányában. Az építkező tulajdonostárs tulajdoni részét meghaladó tulajdoni hányadok a számára idegen tulajdonnak tekintendők, más tulajdonában vannak. Ezért az építkező tulajdonostárs a tulajdonostársai tulajdoni hányadára eső rész tekintetében tulajdonostársat szerizhet az egész ingatlanból a ráépített részre eső érték arányában. Az építkezés ténye ebben az esetben a tulajdonostársakat megillető tulajdoni arányokat ennek megfelelően módosítja, s az építkező tulajdonostárs az ezen alapuló igényét – megállapodás hiányában – per útján érvényesítheti. A ráépítés szabályait a közös tulajdonon a tulajdonostárs által folytatott építkezésre is megfelelően alkalmazni kell.

mazni kell, ez vonatkozik a jóhiszeműen és rosszhiszeműen végzett ráépítés következményeinek eltérő meghatározására is. Közös tulajdon esetében a tulajdonostárs által történő ráépítésnél fokozottan lép előtérbe a jóhiszeműség vizsgálata. Ez következik a Javaslat más rendelkezésében foglalt abból a rendelkezésből is, amely szerint a rendes gazdálkodás körét meghaladó kiadásokhoz a tulajdonostársak egyhangú határozata szükséges. E rendelkezés figyelmen kívül hagyása esetén az építkező tulajdonostárs jóhiszeműségét nem lehet megállapítani. Ha a közös tulajdonban levő ingatlanon végzett építkezés folytán a tulajdoni arányok módosulása a fentiek szerint nem állapítható meg, az építkező tulajdonostárs a közös tulajdon megszűnéskor a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint érvényesítheti az esetleges igényét a tulajdonostársaival szemben. Közös tulajdonban levő ingatlanon történt ráépítés esetében az építkező tulajdonostársnak annak ellenére sincs megtérítési kötelezettsége, hogy a föld tekintetében is megfelelő hányadú tulajdonjogot szerez.

IV. Cím

Közös tulajdon és társasház

I. Fejezet

A közös tulajdon

A közös tulajdon szabályainak körében a hatályos rendelkezések elvi jellegű korrekciót nem igényelnek. A tulajdonostársak jogait, illetőleg a közös tulajdon megszüntetését érintő PK állásfoglalások közül a Javaslat a törvény szövegébe inkorporálja azokat, amelyek az évtizedes bírói gyakorlat tapasztalatai szerint aggálytalan eredményre vezetnek, és elvi természetű, normatív megfogalmazást igénylő tételt tartalmaznak. Ezeknek az állásfoglalásoknak a felülvizsgálata a rendszerváltást követően bírósági kereteken belül megtörtént. E „revízió” eredményeit a Javaslat a közös tulajdonra vonatkozó rendelkezések meghatározása körében is hasznosítja.

4:86. § [A közös tulajdon fogalma]

(1) A dologon fennálló tulajdonjog meghatározott hányadok szerint több személyt is megilletethet.

(2) Kétség esetén a tulajdonostársak tulajdoni hányada egyenlő.

1–2. A Javaslat is abból indul ki, hogy a közös tulajdon alapján a tulajdonostárs a tulajdonjogát az őt megillető tulajdoni hányad erejéig gyakorolhatja. A tulajdoni hányadok egyenlőségének vélelmét a Javaslat továbbra is kifejezetten kimondja [4:86. § (2) bekezdés]. Általában a tulajdoni hányad nagysága határozza meg a tulajdonostársat megillető jogok és kötelezettségek mértékét. Ettől eltérő megoldás nem vezetne a jogok és kötelezettségek megfelelő és igazságos telepítésére. Továbbra sem képzelhető el hányadok meghatározása nélküli közös tulajdon. A tulajdoni hányadnak megfelelően rendelkezik a Javaslat a használat és hasznosítás jogának, a birtoklás jogának, a költség és kiadások megosztásának módjáról és arányáról, a közös tulajdon terhelő kötelezettségek, a beállt károk és az állagmegóváshoz és fenntartáshoz szükséges kiadások viselésének arányáról és módjáról. A tulajdoni hányad határozza meg ezen túlmenően a tulajdonostársaknak a közös tulajdon tárgyával kapcsolatos döntések meghozatala során gyakorolható szavazati jogának mértékét is.

4:87. § [A tulajdonostársak joga a birtoklásra és használatra]

A tulajdonostársak mindegyike jogosult a dolog birtoklására és használatára; e jogot azonban egyik tulajdonostárs sem gyakorolhatja a többiek jogainak és a dologhoz fűződő jogi érdekeinek sérelmére.

A birtoklás és a használat valamennyi tulajdonostársat az egész dologra nézve illeti meg. Nem tiltja azonban a Javaslat azt sem, hogy a tulajdonostársak a használatot és az ezzel együtt járó birtoklást a tulajdonközösség megszüntetése nélkül is megszűssék.

4:88. § [A közös tulajdon hasznainak szedése, költségviselés és veszélyviselés]

A dolog hasznait a tulajdonostársakat tulajdoni hányaduk arányában illetik meg; ilyen arányban terhelik őket a dologgal kapcsolatos kiadások, a közös tulajdoni viszonyból eredő kötelezettségek, és ugyanilyen arányban viselik a dologban beállott kárt is.

A Javaslat a Ptk. 141. §-át változatlan formában tartja fenn. Az osztható hasznok osztható dologként a tulajdoni hányad arányában illetik meg a tulajdonostársakat. A közös tulajdon oszthatatlan hasznait oszthatatlan dologként a tulajdonostársak közös tulajdonába kerülnek.

4:89. § [A közös tulajdon állagának megóvása]

Az állag megóvásához és fenntartásához feltétlenül szükséges munkálatokat bármelyik tulajdonostárs jogosult elvégezni; az ilyen kiadások rásó részét mindegyik tulajdonostárs köteles viselni. Ilyen kiadások előtt a tulajdonostársakat lehetőség szerint értesíteni kell.

A Javaslat 4:89. §-a fenntartja a Ptk. 142. §-ának az állag megóvására és fenntartására vonatkozó szabályait. E szerint a tulajdonostárs döntés hiányában is jogosult elvégezni az állag megóvásához és fenntartásához szükséges munkálatokat. A szükséges kiadásokat a tulajdonostársak kötelesek megtéríteni. A Javaslat által is előírt értesítési kötelezettség teszi lehetővé, hogy a tulajdonostársak időben jogorvoslatot keressenek a tulajdonostárs alaptalan döntésével szemben. A miniszteri indoklás rámutat, hogy „az értesítés elmaradása csak akkor minősül indokoltnak, ha halaszthatatlan tennivalóról van szó, és nincs kilátás arra, hogy a tulajdonostárstól a válasz megfelelő időben megérkezzen. Az értesítés indokolatlan elmaradása azonban önmagában nem vezet a megtérítési igény elvesztésére, de befolyással lehet a megtérítési összeg mértékére; a tulajdonostársak valamelyike bizonyíthatja például, hogy az egyébként valóban szükséges munkálatokat – ha arról tudomása lett volna – olcsóbban is el tudta volna végeztetni.”

4:90. § [Több dologból létrejövő közös tulajdon anyagain fennálló jogok sorsa]

Ha közös tulajdon több dologból jön létre, harmadik személyeknek a közös tulajdon keletkezése előtt a dolgokat terhelő jogai a külön dolgok helyébe lépő tulajdoni hányadokat terhelik.

Az egyesüléshez és vegyüléshez hasonlóan a közös tulajdon keletkezését eredményező hozzáépítésnél és ráépítésnél is szükséges azoknak a jogoknak a rendezése, amelyek harmadik személyeknek a dologon fennálló jogaként terhelik akár az építkezéshez felhasznált anyagot, akár a már meglévő ingatlant. E jogok elvesztésének kimondását semmi sem indokolja, e jogok jogosultjaival szemben ugyanis sem a meglévő ingatlan tulajdonosa, sem pedig az építkező nem rendelkeznek védelemben részesítendő érdekekkel. Az sem volna indokolt ugyanakkor, hogy e terhek az egész tulajdon terheljék, mert ezzel új kötelezettre terjesztenénk ki ezeket. Törvényi rendelkezés hiányában e jogok sorsa bizonytalan lehetne, ezért normatív rendezésük szükséges.

4:91. § [Határozathozatal]

(1) A tulajdonostársak – ha törvény vagy a felek eltérően nem rendelkeznek – szótöbbséggel határoznak. Min-

den tulajdonostársnak tulajdoni hányada arányában van szavazati joga.

(2) A tulajdonostársak egyhangú határozata szükséges

a) a rendes gazdálkodás körét meghaladó kiadásokhoz,
b) az egész dolog tulajdonjogának átruházásához, az egész dolog megterheléséhez vagy az egész dologra kiterjedő kötelezettségvállaláshoz.

1–2. Bár azzal a kiindulóponttal, hogy a tulajdonostársak mindegyike az egész dolog felett gyakorol tulajdonjogot, az lenne összhangban, hogy a tulajdonostársak minden kérdésben egyhangú határozattal döntenek, a Javaslat az egyhangúságot továbbra is csak meghatározott esetekben követeli meg. Az egyhangúság általános előírása ugyanis olyan mértékben akadályozhatná a rendes gazdálkodást és a dolog fenntartását, és olyan helyzetekben is vezetne a tulajdonközösség megosztására, amikor az a hatékony és ésszerű gazdálkodás szempontjaival ellentétes lenne. Az egyhangúságot a Javaslat továbbra is a rendes gazdálkodás körét meghaladó kiadásokról való döntésekhez és a dolog egésze feletti rendelkezési jog gyakorlásához követeli meg. Ez a szabály eltérést nem engedő kógens szabály, ettől eltérő szavazati arányban a tulajdonostársak érvényesen nem állapodhatnak meg. Ezt a megoldást elsősorban az indokolja, hogy egyes rendelkezési jogosítványok éppen a hasznosítás módjának megállapításában állnak, ehhez pedig az általános szabályok szerint a szótöbbségi határozat elegendő lenne. A 4:91. § (2) bekezdés b) pontjában az egyes jogok alapításának szabályozása részben eltér a hatályos szabályozástól, mert azt a megoldást követi, amely általában a dologi jogok alapítását köti egyhangú szavazáshoz. Az egész dolog terhelő dologi jogok (elsősorban hasznélvezet, használat, zálogjog) létesítése könnyen és hosszú távon sértheti az egyes tulajdonostársak érdekeit, ezért nem indokolt, hogy ezek közül kivételt engedve a Javaslat csak egyeseket kössön egyhangú szavazáshoz. A hatályos szabályozás az egész dolog bérbe, haszonbérbe adását vagy más, kötelmi jogviszonyon alapuló átengedését a dolog hasznosításának olyan körébe tartozónak tekintti, ahol az egyhangúság törvényi előírása nem indokolt. Mivel azonban a közös tulajdonnal való gazdálkodás, továbbá a tulajdonostársak helyzete és érintettsége általában a kötelmi jogi kötelezettségvállalások (az egész dolog bérbe, haszonbérbe adása vagy használatának más kötelmi jogviszony keretében való átengedése) esetében sem feltétlenül tér el a dologi megterhelés eseteitől, a Javaslat az egyhangú határozathozatalt az egész dologra vállalt kötelmi jogi kötelezettségekre is kiterjeszti.

4:92. § [A szótöbbséggel hozott határozat bíróság előtti megtámadása]

(1) Ha a törvény szótöbbséges határozatot kíván meg, és a határozat az okszerű gazdálkodást sérti, vagy a kisebbség jogi érdekeinek lényeges sérelmével jár, a kisebbség a határozatot a bíróságnál megtámadhatja. A megtámadásnak a határozat végrehajtására nincs halasztó hatálya, a bíróság azonban indokolt esetben a végrehajtást felfüggesztheti.

(2) Ezt a szabályt kell alkalmazni akkor is, ha a tulajdonostársak között vitás, hogy a tervezett munkálat feltétlenül szükséges-e az állag megóvásához és fenntartásához.

(3) Ha a törvény szótöbbséggel hozott határozatot kíván meg, és ilyen határozat nincs, a birtoklás, a használat vagy a hasznosítás kérdésében bármelyik tulajdonostárs kérelmére a bíróság határoz.

(4) Ha a közös tulajdonban álló dolog birtoklása, használata vagy hasznosítása kérdésében kisebbség a többség határozatát megalapozottan támadja meg, a bíróság a birtoklás, a használat és a hasznosítás módját a tulajdoni hányadoknak, a tulajdonostársak jogainak és a dologhoz fűződő jogi érdekeinek, valamint az okszerű gazdálkodás kö-

vetelményeinek megfelelően szabályozhatja. Ugyanígy jár el a bíróság, ha a tulajdonostársak tulajdoni hányadának egyenlősége miatt vagy más okból szótöbbséggel hozott határozat nincs, és valamelyik tulajdonostárs a bíróságtól a megfelelő szabályozást kéri.

1–4. A hasznosítás módjáról és a rendes gazdálkodás körét meg nem haladó kiadásokról való kérdésekben a tulajdonostársak egyszerű többséggel határoznak. A tulajdoni hányad szerinti kisebbség a többség határozatának köteles magát alávetni. A kisebbségben maradt tulajdonosok saját tulajdoni hányaduk tekintetében is kötelesek a többségi döntést tudomásul venni, és annak következményeit viselni. A Javaslat az ezzel járó érdeksérelmet a többségi határozat megtámadásának lehetőségével egyenlíti ki. A tulajdoni hányad szerinti kisebbség csak akkor köteles magát a többségi döntésnek alávetni, ha ez a rendes és ésszerű használat vagy kezelés körét, illetőleg általában az okszerű gazdálkodás követelményeit nem haladja meg, illetve nem sérti és nem csorbítja a kisebbség jogait sem. A keresetindítás ugyanakkor a döntés végrehajtását nem gátolja. Az, ha a bíróság előtti megtámadásnak önmagában halasztó hatálya lenne a döntés végrehajtására, könnyen vezetne arra az eredményre, hogy a kisebbségben maradt tulajdonostársak az egyébként szükséges javítási és karbantartási munkák elvégzését vagy más döntések végrehajtását is indokolatlanul késleltetni tudnák, ezzel indokolatlan kárt okozva. Nem volna helyes ugyanakkor feltétel nélkül biztosítani a határozat végrehajtását sem, mert az a kisebbségre nézve lehetne sérelmes azzal, hogy visszafordíthatatlan helyzeteket előidézve tenné végrehajthatatlanná a sikeres megtámadás nyomán született döntést. Ebből a megfontolásból tartja fenn a Javaslat továbbra is azt a megoldást, hogy a tulajdonostársak döntésének végrehajtására a határozat bíróság előtti megtámadásának halasztó hatálya nincs, de a bíróság a határozat végrehajtását felfüggesztheti. A felfüggesztésről hozott döntés során a bíróságnak az eset összes körülményeit vizsgálnia kell, és mérlegelnie kell a felek és a további esetleges más érintettek érdekeit is. A határozat felfüggesztése indokolt lehet például olyan esetben, amikor a kisebbség keresete előreláthatólag alapos, és az eredeti állapot helyreállítására a döntés végrehajtása esetén a sikeres megtámadás ellenére már várhatóan nem lesz lehetőség.

A Javaslatnak azok a rendelkezései, amelyek a kisebbség számára is jogot adnak bizonyos, a többségre nézve is kötelező intézkedésekre, elsősorban általános gazdasági megfontolásokon alapszanak. Ha az állag megóvása és fenntartása bizonyos munkálatok elvégzését szükségessé teszi, akkor ezt bármelyik tulajdonostárs a többiek hozzájárulása nélkül is jogosult elvégezni. Az ilyen kiadásokhoz a többi tulajdonostárs tulajdoni hányada arányában köteles hozzájárulni. E beruházások elvégzése nemcsak a tulajdonostársak érdeke, de a javak megóvása iránti általános nemzetgazdasági érdek is. Ez a lehetőség ugyanakkor magában hordozza annak veszélyét is, hogy a tulajdonostársak valamelyike a többi tulajdonost anyagi erejüket meghaladó költsékezésre kényszeríti. Ennek a kiküszöbölése érdekében írja elő a Javaslat változatlanul az előzetes értesítési kötelezettséget, és teszi lehetővé a bírói út igénybe vételét abban a kérdésben, hogy a tervezett munkálat valóban feltétlenül szükséges-e az állag megóvásához és fenntartásához. Az értesítés elmaradása csak akkor minősülhet indokoltnak, ha az elvégzendő tevékenység halaszthatatlan és nincs kilátás arra, hogy a tulajdonostársától a válasz megfelelő időben megérkezzen. Az értesítés indokolatlan elmaradása önmagában nem vezethet a megtérítési igény elvesztésére (ez jogalap nélküli gazdagodást idézne elő a költségekhez való hozzájárulási kötelezettsége alól mentesített tulajdonostárs javára), de befolyással lehet a megtérítési összeg mértékére, ha a tulajdonostársak valamelyike bizonyíthatja például, hogy az egyébként valóban szükséges munkálatokat – ha arról tudomása lett volna – alacsonyabb költségen is el tudna volna végezni vagy végeztetni.

A hatályos szabályozás nem rendelkezik arról, hogy a bíróság az általa legmegfelelőbbnek ítélt használati vagy hasznosítási módot is megállapíthatja-e, avagy csupán azt mondhatja-e ki, hogy a többség döntése sérti a tulajdonostársak jogi érdekeit. Ettől a hatályos szabályozás abból a megfontolásból tekintett el, hogy túlzottan kiterjesztené a bíróság jogkörét, ha a megtámadott döntés sérelmessége mellett a bíróság a határozatban rákényszeríthetne a tulajdonközösségre számukra nem megfelelő használati (hasznosítási) módot. A Ptk. 142. §-ához fűzött miniszteri indokolás által előre vetített rendszerinti megoldás az volt, hogy a bíróság a per során törekedni fog a felek közötti megegyezés előmozdítására, de ennek hiányában nem határozza meg a hasznosítási módot. Ha a bíróság a keresetnek helyt ad, a feleknek egymás között kell megállapodniuk az új hasznosítási módban, és ha ezt sem fogja minden tulajdonostárs megfelelőnek tartani, akkor az új döntés ellen ismét bírósághoz fordulhatnak, továbbá kérhetik a közös tulajdon megszüntetését is. Ez a szabályozás időközben azzal egészült ki, hogy ha a törvény szó-többséggel hozott határozatot kíván meg, és ilyen határozat nincs, a birtoklás, a használat vagy a hasznosítás kérdésében bármelyik tulajdonostárs kérelmére a bíróság határoz [Ptk. 143. § (3) bekezdés]. A Ptk. által elfogadott megoldás, amely nem teszi lehetővé, hogy a bíróság a többségi döntést megváltoztatva előírja a birtoklás és használat (hasznosítás) módját, túlságosan nagy áldozat árán tartja tiszteletben a felek magánautonómiáját, és kizárja annak lehetőségét, hogy a felek érdekeit mérlegelve a bíróság alakítson ki mindegyik fél érdekét és az eset összes körülményeit figyelembe vevő megoldást. Emellett újabb jogvitákat gerjeszt, miközben nyitva hagyja annak lehetőségét, hogy a birtoklási és használati (hasznosítási) viszonyok hosszú távon bizonytalanok maradjanak, amennyiben folyamatosan támadásnak kitett, esetleg végrehajtásában felfüggesztett határozatokon alapulnak, miközben a kisebbség nem tud érvényt szerezni a döntési mechanizmusokon keresztül az érdekeinek. A szabályozás egyébként annyiban nem is következetes, hogy a bíróság a birtoklás és használat (hasznosítás) kérdésében hozhat ilyen döntést akkor, ha nincs határozat. Nem tűnik indokoltnak, hogy ne hozhasson akkor, ha van ugyan döntés, de azt a bíróság elfogadhatatlannak tartja és ezért megsemmisíti. Mindezekre tekintettel a Javaslat lehetővé teszi, hogy a bíróság határozzon – a felek érdekeinek és az eset összes körülményeinek figyelembevételével – a birtoklás és a használat (hasznosítás) kérdésében akkor is, ha van ugyan ilyen értelmű határozat, azonban azt a bíróság elfogadhatatlannak tartja és ezért megsemmisíti. Ilyen bírósági döntéshez erre irányuló kereseti (vizontkereseti) kérelem szükséges. Ez a megoldás van összhangban a Legfelsőbb Bíróság PK 8. sz. kollégiumi állásfoglalásban foglaltakkal, amelyet a Javaslat minderre tekintettel a törvény szövegébe beépített [4:92. § (4) bekezdés].

4:93. § [Rendelkezési jog a saját tulajdoni hányaddal]
Saját tulajdoni hányadával bármelyik tulajdonostárs rendelkezhet.

A Javaslat fenntartja a tulajdonostárs önálló rendelkezési jogát a tulajdoni hányada tekintetében. A tulajdonostárs a többi tulajdonostárs hozzájárulásától függetlenül jogosult a tulajdoni hányadát átruházni, megterhelni, a tulajdonjogával felhagyni stb. A joggyakorlás legfőbb korlátját a 4:94. §-ban foglalt elővásárlási, előbérleti és előhaszonbérleti jog jelenti.

4:94. § [Elvásárlási, előbérleti és előhaszonbérleti jog]
(1) A tulajdonostárs tulajdoni hányadára a többi tulajdonostársat harmadik személlyel szemben elővásárlási, előbérleti és előhaszonbérleti jog illeti meg.
(2) Ha az eladó előtt nyilvánvaló, hogy az ingatlanak telekkönyvön kívüli résztulajdonosai is vannak, részéről az ajánlat közzétételének kötelezettsége azokkal szemben is az általános szabályok szerint áll fenn. Telekkönyvön kívüli

résztulajdonosok esetében a közzététel kötelezettsége elmulasztásából folyó jogkövetkezmények nem alkalmazhatók azzal a joggal szemben, aki a szerződés megkötésénél jóhiszeműen járt el.

(3) A tulajdonostársak az elővásárlási, előbérleti vagy előhaszonbérleti jogot az érintett tulajdoni hányadra tulajdoni hányaduk arányában gyakorolhatják. Ha közöttük megegyezés nem jön létre, de van olyan tulajdonostárs, aki – akár másik tulajdonostárral közösen – az érintett tulajdoni hányadra az ajánlatot magáévá teszi, az elővásárlási, előbérleti vagy előhaszonbérleti jog egyedül őt vagy őket illeti meg. Ha több ilyen – egyedül fellépő – tulajdonostárs van, közülük a tulajdonos választ, s ez esetben az elővásárlási, előbérleti vagy előhaszonbérleti jog a választott tulajdonostársat illeti meg.

(4) A tulajdonostárs és a vele együtt élő nem tulajdonos házastársa az elővásárlási jogot együtt is gyakorolhatják.

(5) A külön jogszabályban más személy részére biztosított elővásárlási jog – ha törvény eltérően nem rendelkezik – megelőzi a tulajdonostárs elővásárlási jogát.

(6) A tulajdonostárs az elővásárlási jogot végrehajtási árverés esetén is gyakorolhatja.

I–6. A Javaslat lényegében nem változtat a tulajdonostársakat megillető törvényes elővásárlási, előbérleti és előhaszonbérleti jogok rendszerén sem. Az ennek során kialakított bírói gyakorlat mai viszonyok között is indokolt elemeit a Javaslat – elsősorban a Legfelsőbb Bíróság PK 9. sz. kollégiumi állásfoglalásának a törvény szövegébe való beépítése útján – továbbra is fenntartja. A Javaslat a Legfelsőbb Bíróság PK 9. sz. kollégiumi állásfoglalásának I., VIII., IX. és X. pontját az elővásárlási jog szabályai közé inkorporálja. Ezek szerint ha a tulajdonostárs a hányadát el kívánja adni, a kívülálló személytől eredő vételi ajánlatot köteles közölni minden egyes tulajdonostársával, kivéve, ha a közzététel az elővásárlásra jogosult tartózkodási helye vagy más körülményei miatt rendkívüli nehézséggel vagy számottevő késedelemmel járna. Ilyen – a közzététel kötelezettsége alól mentesítő – kivételnek számíthat a tulajdonostársak viszonylag nagy száma is. Ha az elővásárlásra jogosult keresetében annak megállapítását kéri, hogy a sérelmére megkötött adásvételi szerződés vele szemben hatálytalan, köteles egyúttal a vételi ajánlatot elfogadó nyilatkozatot is tenni. A bíróság e nyilatkozatnak a komolyosságát, valamint a teljesítőképességét és teljesítőkészségének a valószínű voltát ellenőrzi. Az elfogadó nyilatkozat folytán az elővásárlásra jogosult és tulajdonostársa között az adásvételi szerződés létrejön, s az ebből származó mindennemű igény ugyanebben a perben érvényesíthető. A vételi ajánlatot egész terjedelmében kell közölni az elővásárlásra jogosult tulajdonostárral. A vételi ajánlat közzétételekor annak elfogadására a körülmények által indokolt határidőt kell szabni.

Nem szükséges e helyütt annak külön kimondása sem, hogy ha a kiskorú résztulajdonos adott esetben az elővásárlási jogát gyakorolni nem kívánja, ehhez gyámhatósági hozzájárulás sem szükséges (PK 9. IV.), továbbá, hogy ha a résztulajdonos az illetőségét tartási szerződéssel ruhazza át, tulajdonostársait elővásárlási jog nem illeti meg (PK 9. VII.). Ezek a tételek ugyanis a Javaslat elővásárlási jogra vonatkozó rendelkezéseiből egyértelműen levezethetők.

Nem tartja fenn ugyanakkor a Javaslat a PK. 9. sz. állásfoglalás VI. pontjában foglalt korlátozást, amely végrehajtási árverés esetén az elővásárlási jog gyakorlását kizárja. Az elővásárlási jog természetét tekintve ez az állásfoglalás dogmatikailag helyes, ugyanakkor a közös tulajdon esetében az elővásárlási jog biztosítását megalapozó jogpolitikai indokok végrehajtás esetén is változatlanul fennállnak. Erre tekintettel külön szabályban szükséges biztosítani a tulajdonostársak elővásárlási jogát végrehajtási árverés esetén is. E megoldás mellett szól az is, hogy az egyébként „totális végrehajtásnak” tekintett felszámolási eljárásban a

bírói gyakorlat elfogadja az elővásárlási jog gyakorlásának lehetőségét azzal, hogy ezt a jogukat a tulajdonostársak csak az ingatlan szabályosan meghirdetett nyilvános értékesítése során gyakorolhatják.

4:95. § [A közös tulajdonjog védelme]

A tulajdonjog védelmében bármelyik tulajdonostárs önállóan is felléphet.

A javaslat bármely tulajdonostárs számára lehetővé teszi, hogy a tulajdon védelmében fellépjen. A tulajdonostárs tulajdoni hányadának hatékony védelme nem lenne megvalósítható, ha a tulajdonostárs a többi tulajdonostárs nélkül nem léphetne fel a tulajdon védelmében.

4:96. § [A közös tulajdon megszüntetése iránti igény]

(1) A közös tulajdon megszüntetését bármelyik tulajdonostárs követelheti; az e jogról való lemondás semmis.

(2) A közös tulajdon megszüntetését a bíróság nem rendelheti el, ha a közös tulajdon megszüntetése alkalmatlan időre esik.

1–2. A javaslat részben fenntartja és normatív formában is megerősíti a Legfelsőbb Bíróság PK. 10. sz. kollégiumi állásfoglalásának az I. pontjában kifejtett anyagi jogi iránymutatásokat is. Az állásfoglalás egyes pontjai azonban felülvizsgálatra szorulnak. A Ptk. megalkotása során azt a korábbi magánjogban a közös tulajdon megszüntetéséhez kapcsolódó korlátot, hogy a közös tulajdon nem lehet megszüntetni, ha a megosztás alkalmatlan időre esik, nem tartották fenn. Ennek oka a Ptk. tervezetének miniszteri indokolása szerint az volt, hogy „a tilalom egyrészt a kapitalista gazdaságra jellemző anarchikus árhullámzások és válságok hatásainak kiküszöbölésére irányult: ebben a vonatkozásban e tilalomnak ma már nincs létalapja. Azt pedig, hogy a megosztás termelési vagy egyéb (pl. városrendezési) érdeket ne zavarjon, egyéb – főleg államigazgatási – előírások biztosítják.” Az olyan helyzeteket, amelyben az egyik tulajdonostárs méltányos érdekeit a közös tulajdon megosztása sértette volna, a PK 10. sz. kollégiumi állásfoglalás III. pontjának a generálklauzulaszerű szabályával helyettesítették. Indokolt azonban, hogy a közös tulajdon megszüntetésének korlátait a javaslat határozza meg.

Tekintettel arra, hogy nagyon sokféle olyan körülmény lehet, amely indokolhatja a közös tulajdon megszüntetésére irányuló kereset elutasítását (a közös tulajdon tárgyának értékcsökkenése, árhullámzás, lakásszerzés nehézsége, ha olyan időben kéri a megszüntetést, amikor az ingatlan valamely jog terheli, az egyik fél gazdasági helyzete jelentősen romlana, miközben a másiké kedvező, az ellenérdekű tulajdonostárs számára méltánytalan károsodást eredményez a megszüntetés stb.), egy általános, a bírói gyakorlat által tartalommal megtöltendő szabály, így az alkalmatlan idő kifogása tűnik célszerű megoldásnak. Ezzel az eddigi bírói gyakorlatban kialakult kritériumok, a PK 10. sz. állásfoglalás III. pontjának indokolásában és az eseti döntésekben szereplő szempontok is változatlanul megőrizhetők, egyértelmű, világosabb, és nyomon követhetőbb, kiszámíthatóbb szabályozással és elvekkel. Ez a PK 10. sz. kollégiumi állásfoglalás III. pontjában megfogalmazott elv átfogalmazását is szükségessé teszi. E megoldás további előnye, hogy ezzel tehermentessíthető az e körben a jelenlegi bírói gyakorlatban alkalmazott joggal való visszaélés tilalma.

4:97. § [A közös tulajdon megszüntetése]

(1) A közös tulajdon tárgyait elsősorban természetben kell megosztani. A közös tulajdon tárgyait vagy azok egy részét – ha ez a tulajdonostársak körülményeire tekintettel

indokolt – megfelelő ellenérték fejében a bíróság egy vagy több tulajdonostárs tulajdonába adhatja. Ehhez a tulajdonjogot megszerző tulajdonostárs beleegyezése szükséges, kivéve, ha a bíróság a közös tulajdonban álló ingatlanrész az abban lakó tulajdonostárs tulajdonába adja, és ez nem sérti a bennlakó méltányos érdekeit.

(2) Ha a közös tulajdon más módon nem szüntethető meg, vagy a természetbeni megosztás jelentős értékcsökkenéssel járna, vagy gátolná a rendeltetésszerű használatot, a közös tulajdon tárgyait értékesíteni kell, és a vételárat kell a tulajdonostársak között megfelelően felosztani. A tulajdonostársakat az elővásárlási jog harmadik személlyel szemben az értékesítés során is megilleti.

(3) A közös tulajdon tárgyának a tulajdonostárs tulajdonába adása esetén a megfelelő ellenértékeket, az árverés útján való értékesítésnél pedig a legkisebb vételárat a bíróságnak ítéletében kell megállapítania. Az ítéletben megállapított legkisebb vételárat a végrehajtás során sem a végrehajtó, sem a végrehajtást elrendelő bíróság nem szállíthatja le.

(4) Ha olyan közös ingatlanról van szó, amelyben az egyik tulajdonostárs benn lakik, s a kiköltözést a közös tulajdon megszüntetése esetén sem vállalja, ennek a körülménynek az értékre gyakorolt hatását megfelelően figyelembe kell venni. A saját bennlakása folytán előállt értékcsökkenés következményeit a bennlakónak kell viselnie, mind a magához váltás folytán fizetendő ellenértéknek, mind pedig az árverési vételár felosztási arányának a meghatározásánál.

(5) Az ingatlanon fennálló közös tulajdon – ha a társasház létesítésének feltételei egyébként fennállnak – az ingatlan társasházzá alakításával is megszüntethető. Ha a közös tulajdon társasházzá alakítással a bíróság szünteti meg, a társasház alapító okiratát a bíróság ítélete pótolja.

(6) A bíróság nem alkalmazhatja a közös tulajdon megszüntetésének olyan módját, amely ellen valamennyi tulajdonostárs tiltakozik.

1–6. Felülvizsgálandó a PK 10. sz. kollégiumi állásfoglalás II. pontja, amely a közös tulajdon megszüntetését szabályozza abban az esetben, ha az ingatlanban lévő lakásban az egyik tulajdonostárs bennlakik. Ez a közös tulajdon megszüntetésének a lehetséges módjai kapcsán felmerülő problémákon túlmenően az érték meghatározása során is visszás helyzetet teremthet. Az ezzel kapcsolatos iránymutatások időszerűsége erősen megkérdőjelezhető. Amennyiben az ingatlanban benn lakó tulajdonostárs méltányos érdekeit olyan súlyosan sérti a közös tulajdon megszüntetése, hogy a közös tulajdon megszüntetése elfogadhatatlan eredményre vezetne, a keresetet el kell utasítani. Ha ilyen helyzet nem áll fenn, nehezen támasztható alá a bennlakó tulajdonostárs érdekeinek a kiemelt védelme. Emiatt a PK 10. sz. kollégiumi állásfoglalás II. pontjának – mai viszonyok között nem tartható – alkalmazása a gyakorlatban végrehajthatatlan ítéletekhez vezet, indokolatlanul és elfogadhatatlanul sérelmes helyzeteket idézve elő a bent nem lakó tulajdonostárs számára; fenntartása ma már semmiképp sem indokolt. A PK 10. sz. kollégiumi állásfoglalás IV. pontja elsősorban perjogi kérdéseket rendez, erre tekintettel e kérdések szabályozása nem a javaslatban kell, hogy helyet kapjon. A PK 11. sz. kollégiumi állásfoglalást a javaslat tartalmilag a kódexbe beépíti. Egyebekben a javaslat a közös tulajdon megszüntetésére vonatkozó hatályos szabályozást fenntartja. A közös tulajdon megszüntetésének lehetséges módja az is, hogy az ingatlan a bíróság társasházzá alakítja. Ez a bírói gyakorlatba átment és a gyakorlatban rendszeresen alkalmazott megoldás. Ez a lehetőség a szabályozásból külön szabály nélkül is levezethető lenne, normatív kiemelése azonban a javaslatban is indokolt.

II. Fejezet
A társasház

4:98. § [A társasház]

(1) Társasház jön létre, ha épületingatlanon az alapító okiratban meghatározott, műszakilag megosztott, legalább két önálló lakás vagy nem lakás célú helyiség a tulajdonostársak külön tulajdonába, a külön tulajdonként meg nem határozott épületrész, épületberendezés, helyiség és lakás viszont a tulajdonostársak közös tulajdonába kerül.

(2) Ha a földrészlet, amelyen az épület áll, nem tartozik a közös tulajdonba, arra a tulajdonostársakat földhasználati jog illeti meg.

(3) A közös tulajdon tárgyát képező ingatlanrész hányada – ha törvény eltérően nem rendelkezik – a külön tulajdonba tartozó lakással (helyiséggel) önálló ingatlan.

(4) A közös tulajdonra vonatkozó, az egyes tulajdonostársakat megillető tulajdoni hányad és a lakásra, a nem lakás céljára szolgáló helyiségre vonatkozó tulajdonjog egymástól függetlenül nem ruházható át és nem terhelhető meg.

(5) A társasházra vonatkozó részletes szabályokat törvény állapítja meg. Ha törvény eltérően nem rendelkezik, a társasház-tulajdonra a közös tulajdon szabályait kell megfelelően alkalmazni.

1–5. A társasház mint jogi konstrukció sajátosságát alapvetően három elem határozza meg: egyrészt mindenképpen vannak olyan részei, amelyek egyéni tulajdonban vannak, másrészt vannak olyanok, amelyek közös tulajdonban vannak, harmadrészt pedig lakói nemcsak tulajdonosok, de ezáltal tagjai egy sajátos, jogalanyisággal részben rendelkező, részben nem rendelkező társulásnak is. Mesterséges konstrukció, amely nem illeszthető be a tradicionális dogmatikai keretekbe. Ezek a sajátosságok együtt határozzák meg a társasház jellegzetes vonásait.

Tekintettel arra, hogy a társasház alapításának és működésének szabályozása hatályos jogunkban heterogén, változó, és számtalan, technikai jellegű részletszabályt és működéssel kapcsolatos rendelkezést tartalmaz, a társasházra vonatkozó részletes szabályozásnak a Javaslatba való beillesztése nem indokolt. A társasházra vonatkozó részletes szabályokat külön törvény állapítja meg.

A magántitokhoz való jog és a know-how*

2:120. § [Magántitokhoz való jog]

(1) A személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a magántitok, különösen az üzleti titok, a levéltitok, a hivatásbeli titok, és a távközlési titok oltalmára.

(2) A magántitok megsértését jelenti különösen a magántitok jogosulatlan megszerzése, felhasználása, illetéktelen személlyel való közlése vagy nyilvánosságra hozatala.

(3) Üzleti titok megsértése alapján abban az esetben lehet igényt érvényesíteni, ha a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó tény, információ, megoldás vagy adat nyilvánosságra hozatala, illetéktelenek által történő megszerzése vagy felhasználása a jogosult jogszerű pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekeit sérti vagy veszélyezteti, és a titokban tartás érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette. A jogi védelem nem terjed ki a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatokra.

1. A Javaslat 2:120. §-a újrafogalmazza a hatályos normaszövegnek a magántitok megővását célzó rendelkezését. Mindenekelőtt egyértelművé teszi, hogy a magántitok a titok polgári jogi vetülete, amely összetett jellegű, számos „ágazati” titokfajtat foglal magába. Általában magántitok lehet minden olyan adat, információ, ismeret stb., amelynek megőrzéséhez, nyilvánosság előli elzártságához a titok gazdájának valamilyen érdeke fűződik. Tekintve, hogy a titok fogalmilag egy bizonyos tudattartalom, s mint ilyen a jogi védelem tárgya nem lehet, a védelem valójában a titok valamilyen közlésre alkalmas formában (például szó, írás, jel stb.) való megjelenésére vonatkozhat. (A leggyakoribb forma természetesen ma még a hagyományos írás). A titokhoz fűződő jogban általában annak társadalmi elismerése rejlik, hogy az egyénnek alanyi joga van a másoktól való elkülönülésre, a személyével kapcsolatos információk fölötti autonómiára. Természetesen ez a szabadság sem abszolút.

* A Személyek joganyagát tartalmazó Második Könyvnek a magántitok védelmére és a know-how-ra vonatkozó szakaszait és azok indokolását az előző számban is közzétettük Bobrovsky Jenő vitacikkével együtt. Most azért közöljük ismét a Tervezetnek ezt a részét, mert ehhez kapcsolódik Boytha Györgynek és Faludi Gábornak a Vita rovatban megjelenő írása, amelyek reflektálnak Bobrovsky Jenő előző számunkban megjelent cikkére is.

A Ptk. 81. §-ának (3)–(4) bekezdését, amelyeket a közpénzek felhasználásával és a köztulajdon használatának nyilvánosságával, átláthatóbbá tételével és ellenőrzésének bővítésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi XXIV. törvény („üvegsebtörvény”) iktatott – nyilván nem elvi megfontolásból – a kétharmados többségű elfogadást nem igénylő Ptk. szövegébe, szintén a helyére, az adatvédelmi törvény értelmező rendelkezései közé kell tenni, mint a közérdekű adatok sajátos fajtáit definiáló rendelkezéseket („közérdekből nyilvános adat”).

2. A Javaslat példálózó jelleggel felsorolja a magántitok megsértésére vonatkozó jog megsértésének tipikus eseteit.

3. A § (3) bekezdése a magántitok kereskedelmi forgalom szempontjából legjelentősebb megnyilvánulásának, az üzleti titoknak a vonatkozásában rögzíti, hogy annak megsértése alapján milyen feltételek együttes megléte esetén lehet igényt érvényesíteni. Az igényérvényesítéshez szükség van arra, hogy a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó tény, információ, megoldás vagy adat nyilvánosságra hozatala, illetéktelenek által történő megszerzése vagy felhasználása jogszerű pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdeket sértsen vagy veszélyeztessen, és arra is, hogy a titokban tartás érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtegye. Az üzleti titokkal kapcsolatos védelem köréből a Javaslat kizárja azokat az adatokat, amelyek külön jogszabályok alapján közérdekűek vagy közérdekből nyilvánosak.

2:201. § [Know-how]

(1) A törvény kizárólagos jogot biztosít a más jogcímen védelem alá nem eső, valamely műszaki, gazdasági vagy szervezési feladat megvalósításához lényeges és azonosíthatóan rögzített gyakorlati ismereteken, amelyeknek titokban tartása érdekében a jogosult a hasznosítás során a szükséges lépéseket megtette.

(2) A gyakorlati ismereten biztosított kizárólagos jog azt a személyt illeti, aki magának a gyakorlati ismeretet személyesen, tapasztalatok értékelésével, illetve munkaviszony alapján vagy jogot átruházó szerződéssel megszerezte.

(3) Megszűnik a jogvédelem, ha a gyakorlati ismeret kiterjedt felhasználása révén közismertté vagy könnyen hozzáférhetővé válik.

1–3. A Javaslat fenn kívánja tartani a know-how külön törvényben általános érvénnyel nem szabályozott védelmét. Újra kell azonban szabályozni a know-how védelmének alanyi jogi tartalmát. Ezt ugyan körülírja a Ptk. is, de nem a know-how fogalomképességét (átruházhatóságát vagy felhasználásának feltételekhez kötött engedélyezését) biztosító kizárólagos jog formájában és nem a joggyakorlatot kellően eligazító módon. Lehetőséget ad például a know-how védelemnek csupán az általános titokvédelem szabályozási körében, a nyilvánosságra hozatallal vagy visszaélészerű felhasználásával szembeni oltalmára, mellőzve a jogi feltételeknek megfelelő know-how felhasználására irányuló engedélyezési szerződések megalapozásához szükséges mélységű meghatározását. A védelmi idő szabályozását is a nélkül bízva bármilyen szintű külön jogszabályra, hogy ahhoz megfelelő támpontot írta elő.

A know-how fogalmára nézve, gazdasági és jogi jelentőségének fokozódásának megfelelően, időközben az európai közösségi jog a tagállami jogokban is alkalmazandó szempontokat nyújtott.

Így a különböző szerződéstípusok csoport-mentesítésére vonatkozó, egymást váltó bizottsági rendeletek (jelenleg például a vertikális megállapodások csoportjaira vonatkozó 2790/1999/EK és a technológia átadására vonatkozó 772/2004/EK rendeletek) saját céljaikra ugyan, de már egybehangzóan kikristályosították a know-how fogalmát mint kizárólagos rendelkezési jogosultság tárgyát.

A technológia átadási szerződések – amelyek közé egyaránt sorolnak a tiszta és a más kizárólagos jogokra is vonatkozó, kizárólagos know-how felhasználási szerződéseket – csoportmentesítéséről rendelkező 772/2004/EK rendelet bevezető indokolásának (5) pontja kiemeli, hogy az „ilyen szerződések rendszerint javítják a gazdasági eredményességet és versenybarátnak bizonyulnak, mivel csökkenteni képesek a kutatás és fejlődés kettőződését, erősíthetik a kiinduló kutatás és fejlődés ösztönzését, gyorsuló innovációra sarkallhatnak és termékpiacon versenyt generálhatnak”. A rendelet 1. cikkely 1. bekezdésének (b) pontja kifejezetten is utal a know-how átruházhatóságára, ami fogalomképes kizárólagos jogot feltételez azon. A rendelet 2. cikkelyének második bekezdése pedig előírja, hogy a „mentesítés addig irányadó, amíg az engedélyezett technológiában foglalt szellemi tulajdonjog le nem jár (...) vagy know-how esetében, amíg a know-how titokban marad, kivéve, ha a know-how az engedélyes tevékenysége révén válik közismertté, amikor a mentesítés a

szerződés tartamára alkalmazandó.” A rendelet ezzel érdemben a know-how eredeti jogosultjának kizárólagos engedélyezési jogát ismeri el, felhasználási díj követelésének jogát is elismerve, nem csupán a know-how mindenkori felhasználójának vagyoni eredményében való részesedést, amit hatályos jogunk biztosít és amely még a jogalap nélküli gazdagodásra való igényrel is kevesebb. A Javaslat le kívánja vonni az ebből adódó következtetéseket.

Bár ezek a közösségi rendeletek csak nem szabadalmaztatható ismeretek felhasználásának engedélyezéséről intézkednek, ez nem zárja ki, hogy a Ptk. értelmében nálunk már szélesebb körben részletezett know-how védelem nyomán haladva irányozzon elő a Javaslat – az európai uniós tartalmi meghatározással egyébként harmonizáló – törvényi definíciót. A szabadalmon kívül más nevesített védelem alá esés is kizárhatja a tágabb körben igényelhető know-how védelmet, ilyen lehet például a használati minta-oltalom.

A titkos know-how a gyakorlatban a titokvédelmen túlmenő védelmet igényel. Ennek a célja a know-how szellemi terméként történő forgalmazásának, mások által történő felhasználása szabályozott engedélyezési lehetőségének és az engedélyezett felhasználás alanyi jogon történő ellenőrzésének biztosítása; addig, amíg az engedélyezési jog tartalmát a jogosult által engedélyezett felhasználások természetüknél fogva ki nem üresítik. A know-how védelem célja a piaci érdekeket szolgáló használatbavételének szerződéses szabályozási lehetősége. Az erre irányuló jog gyakorlása önmaga megüresedése irányában hathat; védelmének ezért feltétele, hogy az eredeti jogosult a hasznosítása során is minden ésszerű lépést megtegyen titokban maradásá érdekében, amíg az elterjedt használata folytán nem válik közismertté vagy könnyen hozzáférhetővé.

A 2:201. § (1) bekezdése mindezeknek megfelelően biztosít részletesen körülírt, tapasztalatból leszűrt és titokban tartott gyakorlati ismereteken fogalomképes, kizárólagos jogot, meghatározva egyben a jog védelmi idejének megállapítására vonatkozó sajátos szempontokat is.

A 2:201. § (2) bekezdése előírja, hogy a know-how kizárólagos jogosultja az a természetes vagy jogi személy, aki a gyakorlati ismeretet magának a saját tapasztalatából leszűrte vagy ahhoz a tapasztalatok szervezett értékelésével jutott, illetőleg az azon fennálló kizárólagos jogot munkaviszony alapján vagy egyéb jogátruházó szerződéssel megszerezte.

Vita

REFLEXIÓK

Dr. Bobrovsky Jenő: „Rejtélyek és fortélyok” című tanulmányához

1. Rejtélyek, fortélyok és tisztázandó aggályok

A know-how világszerte fokozódó iparjogvédelmi jelentősége egyre sürgetőbben igényli kristályosodó fogalmának, a titokvédelem összetett körében való megkülönböztetésének és a rá vonatkozó jogosultságoknak szabatos tisztázását és a polgári jog rendszerébe tagolását. Az innováció és a technológia átadás gazdasági növekedésben játszott egyre nagyobb szerepe, a szabadalmak hatékony alkalmazásának személyes tapasztalat útján szerzett ismeretekről és ezek biztonságos forgalmazásától való növekvő függése következtében mind a jogalkotás, mind a jogértelmező bírói gyakorlat, mind pedig az elmélet szintjén nem csak nálunk, hanem világszerte, nemzeti és nemzetközi szinten egy-

aránt erjed az ide vágó szabályozás kérdése. Polgári Törvénykönyvünk újra kodifikálása kihívást jelent a jelenlegi magyar jogi megközelítés hazai és külföldi törekvések fényében való fejlesztésére is. A problémakör alapos szakmai megvitatást kíván, ezt szolgálja az új Ptk. javaslatának az Igazságügyi Minisztérium honlapján történt közzététele is. Jelentős hozzájárulás Bobrovsky Jenőnek a know-how védelem minden vonatkozását alaposan körüljáró elemzése, amely szerzőjének sokoldalú munkásságából adódó számos megállapításával segíti a javasolt szabályok jobbító kiegészítését.

Tanulmányára egyszersmind rányomják bélyegüket a szerző *aggályai* és az új Ptk. tervezetében előirányzott kizárólagos jogi védelem ellen intézett sokoldalú roham, amelyet többször lélek-

tani petárdák is kísérnek. Ilyenek pl. a Világkereskedelmi Szervezet (World Trade Organization) szankciói lehetőségének közelebről alá nem támasztott felvillantása, óvás a „zöldmezős” kodifikációtól, az „innovációs szándékú normakísérleti terepre” lépéstől, az iparjogvédelmi kizárólagos jogok biztosítása terén mára kialakult *status quo* végleges zártságnak sugallása, a „Szellemi Tulajdon Kereskedelmi Vonatkozásairól” szóló TRIPS megállapodás¹ titkos információk oltalmát előíró keretszabályának változatlan átvételét szorgalmazó és jogrendszerünkön belül a jelenlegi Ptk. nyomán tovább konkretizált végrehajtását kizárni kívánó megállapításai (1.2, 5.4, 8.2, 8.9 stb.). Nézetei ebben a körben nem tűnnek meggyőzőnek; inkább a jogfejlődési tendenciák folyamatos megvitatásának és *de lege ferenda* lehetséges további pontosítások keresésének szükségességét támasztják alá. Az eszmecsereát alábbi hivatkozásaimmal és megfontolásaimmal szeretném folytatni.

2. A hézagmentes védelem feladása nem jelenti a *status quo* fenntartását

Az új Ptk. elvetné a nem nevesített szellemi alkotások **hézagmentes védelmének** a jelenlegi Ptk. 86. § (3) bekezdésében rögzített elvét, Bobrovsky Jenő korábban kifejtett véleményét is figyelembe véve.² A Ptk. nem határozta meg a jogilag releváns szellemi *alkotások* közös fogalmi elemeit, a bíróságok megítélésére bízva, mit tekintenek általában védendő alkotásnak. Ez jogbizonytalanságot eredményezett és, a különböző nevesített szellemi alkotások eltérő kritériumaira tekintettel, megoldhatatlan értelmezési feladatot rótt a bíróságokra. A szellemi alkotások hézagmentes védelmi követelményének az elmúlt évek tapasztalatai fényében történő eljétése azonban *nem jelenti a nevesített szellemi termékvédelem körének lezárását*. Nem jelentheti, hogy a műszaki-gazdasági fejlődés piaci követelményeihez igazodó jogalkotás útján ne emeljük át a gyakorlatban kristályosodó új szellemi termékfajták védelmét a szerződéses kikötések, a tisztességtelen verseny tilalmak, vagy a polgári jogi deliktumok területéről a kizárólagos alanyi jogok körébe. Így jött létre pl. a második világháború után a film előállítójának szomszédos, az adatbázis előállítójának vagy a chippek topográfiáját alkotónak sui generis, az új növényfajtát létrehozónak vagy mikrobiológiai találmány szabadalmazásának külön nevesített kizárólagos joga. Ezek az újfajta kizárólagos jogok részben adott oltalmi kategóriák további specializálásával (ami már a szabadalmi jog praemptív hatályát is relativizálta), részben az oltalmi kategóriák *körének bővítésével* létesültek, a fejlődéssel járó új jogi mutációk gyermekbetegségeinek kúrálását bírói gyakorlatra és az elméletre bízva. A jogfejlődés jegyében gondoljunk a meglévő kizárólagos jogok *tartalmi evolúciójára* is, így pl. a védjegyvédelem hatósugarának kiterjedésére, ami először túljutott a tisztességtelen verseny elleni védelem, illetőleg a *passing off* deliktum szankcionálásának keretében és az összetéveszthetőséggel szembeni, forgalmazható kizárólagos jog szintjére emelkedett; majd mára, az Európai Közösség jó hírű védjegy fogalma és a TRIPS 16. cikkének 3. bekezdése értelmében, a védjegyjogosult általánosabb értelemben vett érdekeit is oltalmazva, a személy jó hírhez való jogát erősítve mutálódott tovább. Vagy fordítva: Az Amerikai Egyesült Államokban a képmáshoz fűződő személyes érdekvédelmet kereskedelmiesítette a bíróság, önálló, forgalomképes tulajdonjogot ismerve el a népszerűség kereskedelmi értékén (*publicity right, celebrity merchandising*).³ A jogalkotás útján nevesített szellemi termékek kizárólagos jogi védelmének *nincs örökérvényű numerus clausula* és tartalmának sincs egyszer s mindenkorra rögzített hatósugara.

3. Forgalmazott szellemi termék alanyi jogi oltalma versenyvédelmi szükségszerűség

Meghatározott szellemi termékek sajátosan és időlegesen biztosított **kizárólagos alanyi jogi oltalma árupiaci szükségszerűség**, mert a felettük való rendelkezés fogalmilag sem köthető birtoклásukhoz, vagy forgalmazott dologi megtestesítések tulajdonlásához, ami egyébként versenybelépési pozíciót biztosíthatna a jogosultjaiknak.

A védjegyjogi, szabadalmi, szerzői, mintaoltalmi, majd szomszédos jogi kizárólagosságokból következő és mindig csupán *konkrét* szellemi termékekre vonatkozó versenykorlátozások történetileg azért jöttek létre és diverzifikálódnak ma is, hogy az új szellemi termékek egyre költségesebb piacosításával járó jelentős *befektetéseket* védjék a piacon sikerrel terjesztett dologi hordozók olcsó másolásával elburjánzó kalózkodás ellen, jogilag biztosítva azok megtérülésének esélyeit és újabb befektetésekre ösztönözve. Ismeretes, hogy a jognak a bontakozó piaci versenyre való első defenzív reagálásai az alkotások *meghatározott jellegű forgalmazásához* fűződő, uralkodói önkénytől függően adott *közjogi* privilégiumok keretében mutatkoztak. Ezeket váltotta át a polgári jogfejlődés a maguktól a szellemi termékeket létrehozóktól, a szerződéskötési szabadság jegyében szerzhető, ám csak meghatározott időre szóló, kizárólagos *polgári* alanyi jogi védelemre. A privilégium rendszer megszüntetését követően e nélkül összeomlott az angliai kiadói és a franciaországi színházi piac, bárki hasznosíthatta ugyanazt a művet; hasonlóképpen azonos találmányt is. A vállalkozók egymás befektetéseinek megtérülését hiúsították meg. Elkerülhetetlenné vált a piaci kizárólagosságnak időben korlátozott alanyi jogi védelem formájában való törvénybe iktatása. Csak valamely *meghatározott szellemi termékre* vonatkozó újfajta, magánjogi kizárólagosság és ennek megszerzési lehetősége biztosíthatta valamely konkrét szellemi termék forgalomba hozói számára befektetéseik megtérülését és további hasonló *befektetésekre ösztönzést*, ezáltal téve lehetővé a *hasonló* jellegű szellemi termékekkel versenyzők talpon maradását, a *működőképes verseny fenntarthatóságát*.⁴

Az alkotásra vonatkozó *személyhez fűződő jogi védelem később fejlődött a vagyoni versenyjogi imperatívus mellé*, a kommercializálható szellemi termékek eredő forrásainak, maguknak az alkotóknak a személyiségi érdekvédelme keretében.

A jogfejlődés hajtóereje nyilvánvalóan a szabatosan egymáshoz illeszkedő intézményekből álló jogrendszer és a műszaki-gazdasági változások által generált új társadalmi igények kölcsönös egymásra hatásából ered. A piaci verseny ma egyre fokozottabban dominál szerepe ebben a folyamatban a szabad árupiacnak az elektronikus technológia révén felgyorsult globalizálódására vezethető vissza. A verseny szabadsága és a szellemi termékeken egyre szélesebb körben biztosított kizárólagos jogok viszonyára nézve a jogfejlődés mai stádiumában nem érdektelenek az *Európai Bizottság* 2004. április 27-én kelt, a technológia transzfer megállapodások mentesítésének vezérelveiről szóló Közleményének idevágó 5–9. pontjai.⁵ Ezekből szemelgetném a következő megállapításokat, amelyek a szellemi tulajdonjogok keretében kifejezetten a know how feletti kizárólagos rendelkezési jogosultságra is vonatkoznak:

„A tény, hogy szellemi tulajdoni törvények kizárólagos kiaknázási jogokat biztosítanak, nem jelenti azt, hogy a szellemi tulajdonjogok mentesek versenyjogi beavatkozástól. ... Azt sem jelenti, hogy eredendő konfliktus állna fenn szellemi tulajdonjogok és közösségi versenyszabályok között. Valójában a jog mindkét csoportja a fogyasztói jólét fokozásának és az erőforrások hatékony telepítésének a célját követi. Az innováció egy nyitott és versenyképes piacgazdaság lényegi és dinamikus összetete-

vője. Szellemi tulajdonjogok azáltal mozdítják elő a dinamikus versenyt, hogy vállalkozásokat új és tökéletesített termékek és eljárások fejlesztésébe való befektetésre ösztönöznek. Így tesz a verseny is, nyomást gyakorolva vállalkozásokra, hogy újítsanak. Ezért mind szellemi tulajdonjogok, mind verseny szükségessé az innováció előmozdításához és versenyképes kiaknázásának biztosításához. Szem előtt kell tartani, hogy szellemi tulajdonjogok létesítése gyakran lényeges beruházással jár és gyakran kockázatos törekvés ... az újítót nem szabad méltánytalanul korlátozni olyan szellemi tulajdonjogok kiaknázásában, amelyek értékesnek bizonyulnak. Ez okokból az újítónak általában módjában kell állnia, hogy olyan ellenértékeket keressen sikeres projektjeire, amelyek elegendők a beruházási indítékok fenntartására, meghiúsult tervek is figyelembe véve. Technológia engedélyezése az engedélyestől is megkívánhatja, hogy az engedélyezett technológiába és a kiaknázásához szükséges eszközökbe jelentős közvetett beruházásokat eszközöljön. ...Valójában a licencia mint olyan pro-kompetitív, mivel a technológia elterjedéséhez vezet és innovációt mozdít elő.” Ed-dig az idézés (fordítás a szerző).

E megállapítások fényében nem igazolható a know-how alanyi jogi védelmét kizáró „bezárt műszaki monopolkiskapu” elmélete (Bobrovsky 8.2).⁶

4. Kizárólagos jogok nem szükségképpen abszolútak

Ha meggondoljuk, az *abszolút* (tehát eleve sem időben, sem felhasználási módokra nézve nem korlátozott) *tulajdonjogi* kizárólagosság is egyszerre feltétele és potenciális korlátozója a piaci versenynek. A közérdekből való kisajátíthatóság, a piacuralmi helyzettel való visszaélés tilalma és a megkerülhetetlen eszközök igénybevételére kötelezettség elve („essential facility doctrine”) a tulajdonjog gyakorlásának *adott helyzettől* függő, közérdeket vagy versenyt védő, nem bárki javára szóló, általános korlátozását jelentik. Ehhez képest a *szellemi termékeken biztosított kizárólagos jogok* kevésbé korlátozzák a versenyt, mert ugyan szintén *erga omnes* hatályúak, de nem tulajdonjogszerűen abszolútak; hiszen tárgyuk fennmaradásától függetlenül, *eleve* sajátosan korlátozottak *időben és tartalomban* egyaránt.

Már *Grosschmid* rámutatott arra, hogy a „kizárólagossági jogok és a tulajdonjog között semmi egyéb különbség, mint az; hogy előbbiek nem koncentrálnak dologra, utóbbi koncentrálnak. A tulajdonjogban a tilalmak (tárgyi) köre valamely dologra vonatkozással van körülírva; holott itt inkább cselekvési nemekkel. ... A szerzői jogot a védelmi (általános tilalmi) idő ... lejártával megszüntnek tekintjük, jóllehet az igenleges cselekvési kör (a művet kiadhatni) továbbra is megmarad.”⁷ Mindez mutatis mutandis áll az iparjogvédelmi kizárólagos jogokra is, nem csak eltérő oltalmi idejüket, hanem tárgyukra vonatkozó eleve korlátozott hatósugarukat tekintve is; így pl. a szabadalmi jog sem véd az előhasználati jogosulttal, vagy a bejelentett főigénypont jellemzőit csak részben megvalósító személlyel szemben.

A jogfejlődés fényében célszerűnek tűnik az abszolút és kizárólagos jelzőket nem szinonimákként használni: *minden abszolút jog kizárólagos, de nem minden kizárólagos jog abszolút*. A tulajdonjoghoz hasonlóan abszolút kizárólagos jognak csak a belőle leágazott általános személyiségi jog (*J. Locke* hajdani szavaival még az ember saját személyén fennálló tulajdona⁸) tekinthető, amely addig áll fenn, amíg tárgya, maga a személy létezik, és csak esetenként adott körülményekre tekintettel korlátozható más személy jogával, vagy közérdekből, például szabadságvesztésre okot adó törvényi tényállás megvalósulásakor.

5. Személyek fel nem tárt titkai kizárólagos, de nem mindenfajta titokra nézve abszolút jogvédelem tárgyai lehetnek

Általánosan elfogadott követelmény, hogy más titkához annak hozzájárulása nélkül, szándékosan vagy gondatlanságból következően ne lehessen hozzáférni. Meggyökeresedett joggyakorlat továbbá a kereskedelmileg hasznosítható titok feletti rendelkezés átruházása vagy felhasználásának akár kizárólagos, akár nem kizárólagos engedélyezése, sokszor még szolgáltatásának jogszavattal való erősítése is.

Ugyanakkor gyakran felhozott érv valamely titkon tényesen elismert kizárólagos pozíció kizárólagos jogként való jogalkotói elismerése *ellen*, hogy titok nem védhető azzal szemben, aki arra magától is rájön, vagy gyártási, illetőleg szolgáltatási ismeretekben álló titkot jogosan szerzett termék vagy igénybe vett szolgáltatás elemzésével felfejt (*dekompiláció, reverse engineering*); vagyis, hogy a *titok jogosultjának jogi pozíciója nem tulajdon-szerűen abszolút*.

Óvatosságra ösztönöz továbbá, hogy a védelem alá eső titkok különböző jellegűek és meghatározásuk bizonytalan lehet. Ez esetenként veszélyeztetheti a rajtuk elismert jogokra épülő forgalmazás biztonságát is. Bizonyos kereskedelmi titkok a szabadalmi jogvédelem területére nyúlva annak a titok feltárását is megkívánó feltételrendszerét kerülik meg. A titok szabatos jogvédelmével *szemben* a más titkához való könnyebb hozzáférés és hasznosítás motivációi is hatnak.

Mellette szólnak viszont a gazdaságilag értékes titkok védtebb forgalmazására ösztönzés, a megszerzett titkok felhasználásával kapcsolatos jogbiztonság, párhuzamos tapasztalatszerzési befektetések elkerülése és jogszerűen szerzett titkos ismeret saját továbbfejlesztésének egyértelmű védelme.

Ebben az összefüggésben sem hagyható figyelmen kívül, hogy a személyek *magánszférájára vonatkozó titkok* a személyiségi jog keretében már ma is *abszolút* jog hatálya alá tartoznak. A probléma a *vagyoni értékű kereskedelmi titkok* védelme kapcsán adódik, ahol különbséget kell tennünk a versenyelőnyt jelentő kereskedelmi titok *tisztességtelen megszerzésének tiltása*, és a vagyoni értéket jelentő titok feletti *rendelkezés kizárólagos joggal történő magánjogi védelme* között. E kétféle védelem eltérő jogpolitikai célokat szolgál (tisztességtelen magatartás *prohibitív* szankcionálása, illetve rendelkezési jog *protektív* biztosítása, hogy a *Bobrovsky* által egyazon védelmi kategória két oldalára vonatkoztatott (2.2) megkülönböztetést elhatárolóan használjam) és a releváns titkok részben eltérő definícióját kívánja. A tisztességtelen verseny szankcionálásakor a titok versenyelőnyt biztosító értéke („*lead value*”) döntő tényező. A magánjog kizárólagos jogi titokvédelme ismét kétféle: egyrészt személyhez fűződően *elidegeníthetetlen*, másrészt vagyoni értékű *forgalmazható* titkot véd, függetlenül attól, hogy közvetlenül versenyelőnyt biztosít-e vagy sem. Ennek megfelelően indokolt a Polgári Törvénykönyvben is külön meghatározni egyrészt a személyhez fűződő magántitok fogalmát, másrészt a gyakorlatban kristályosodó szempontok szerint a forgalmazható „know-how” jelentését.

Az ezek szerint háromféle titokfajta a hozzájuk fűződő jogpolitikai elvárások és jogdogmatikai vonzataik eltérései miatt nem mosható egybe. Megjegyzendő azonban, hogy valamely meghatározott szellemi terméktől biztositott kizárólagos jog *kiszoríthatja* a tisztességtelen verseny tilalmának alkalmazását, mint ahogy az a védjegy jog kifejeződésével történt. A tisztességtelen verseny szankciója a sértettek felől nézve *sans atout*: akkor alkalmazható, ha nincs „*adu*”, erősebb, kizárólagos jogú ütőkártya.

6. A szellemi termékeken biztosított kizárólagos jogok elvi legitimitációja

A szellemi termékek kizárólagos jogvédelmének genezise igazolja a piaci verseny működési mechanizmusa és a beruházás védelme erre kényszerítő *gyakorlati* ösztökeit. A felvilágosodást követő személyiségi jogfejlődés e mellett a szellemi termékek eredő pontját, az azokat létrehozó embert állította a középpontba, mások jogai és a közérdek védelmének keretében. A szellemi termékek létrehozóinak biztosított, korlátozott tartalmú kizárólagos jog ily módon két meghatározó *elvi* alátámasztást nyert: az egyik a személyes ösztönzés elve (*incentive principle*), a másik a jutalmazás elve (*reward principle*). Ezek általános érvényű indokok.

A regisztrációval biztosított kizárólagos iparjogvédelmi jogosultságoknál megkerülhetetlen feltételként adódott a szellemi termék nyilvános *feltárásának* követelménye is, amely azután „quid pro quo” elvként nyert igazolást, mintegy „társadalmi szerződés” gyanánt, valamely találmány monopolizálásának engedéseként annak megismertetése fejében. A feltárás további találmányokkal való, az újdonság, illetve bitorlás megállapításához szükséges egybevetéséhez elengedhetetlen, ezen túl pedig a találmány piaci megismerését is előmozdítja. Az „erős” szabadalmi védelem tárgyának mások által történő *hasznosításához* azonban szükségképpen egyedi *szerződések*, meghatározott esetekben az önkéntes hozzájárulást pótló kényszerengedélyek szükségesek. A közérdeket végső soron a találmány feltárása csak közvetve szolgálja, a köz a találmány hasznosításában, ennek keretében kizárólagos jogra épülő, bizonyos esetekben *ki is kényszeríthető forgalmazásában*,⁹ vagy a hasznosítás elmaradásakor akár a kizárólagos jog *megvonásában* érdekelt. Annak megfelelően, hogy a kötelező feltárást a regisztráció követelménye vonta maga után, a feltárás követelménye nem jár együtt a regisztrációtól nem függő szellemi termékeken biztosított kizárólagos jogokkal, ilyenek elismerésének nem feltétele. A szerzői jog védelme nem függ a mű nyilvánosságra hozatalától, sőt, az ellen is védelmet nyújt; az előadóművész joga akkor is véd előadásának hozzájárulása nélküli rögzítésével szemben, ha nem nyilvánosság előtt, vagy nyilvánosságra hozatal céljából történik.

Az ösztönzés és jutalmazás elvei viszont valamennyi szellemi termék kategórián biztosítható kizárólagos jogra érvényesek. Ennek megfelelően alkalmazandók a titkos kereskedelmi ismeretek védelmére is. A regisztrált iparjogvédelmi jogokhoz képest inverz helyzet, hogy a közismertté válás nemhogy nem feltétele a kizárólagos jognak, hanem egyenesen véget vet létezésének, nem zárja ki, hanem a dolog természetéhez igazodóan *szolgálja* a know-how kizárólagos jogi védelméhez fűződő egyéni és társadalmi érdekeket.

7. A praemptio kérdései

Kizárólagos jognak újonnan kristályosodó szellemi termékfajtán történő biztosítása szükségképpen veti fel az újabb jog elismerésének a meglévő kizárólagos jogi kategóriákhoz való viszonyát, a *praemptio* és az *alternatív védelem* lehetőségeinek vizsgálatát.

Csak egyet lehet érteni Bobrovskyval, hogy „A hazai nevesített szellemi tulajdoni törvények a TRIPS normáival és az EU direktívákkal összhangban szintén kizárják annak a lehetőségét, hogy műszaki, funkcionális megoldásokra a szabadalmi rendszeren kívül kizárólagos jogot, monopóliumot lehessen szerezni.” (8.2.2) Ebben fejeződik ki a *jogintézményi praemptio* elve.

Megjegyzem, Bobrovsky a szabadalmi rendszert a találmányi szabadalmakról szóló törvény keretein túlmenően értelmezi, és „egyes hasonló jellegű zárt számú *sui generis* nevesített alkotások és speciális oltalmak, mint a használati minta, topográfia, új növényfajták oltalma” körét is oda sorolja (8.1), nyilván az ebben a részben nem említett biotechnológiai találmányokra is gondolva és ismételt hangszúlyozva, hogy „...szakmailag átgondolt,

nemzetközi elvekre épülő, rendszert képező, nevesített szellemi tulajdoni törvények érvényesítik a műszaki, funkcionális *megoldások* szabadalmi rendszeren kívüli monopolizálásának tilalmát, bezárják az esetleges monopól kiskapukat.” (8.2.3). Ez a koncepció azonban a jogfejlődéshez igazodva már *relativizálja* a találmányi szabadalom szabályozásának egyéb, akár szabadalmon kívüli megoldásokra (pl. új növényfajták sajátos kizárólagos jogi védelmére) is vonatkozó praemptív hatását. Relativizálta a szabadalmi jogi praemptiót a TRIPS félvezetők topográfiájának védelmét előíró 6. fejezete is, amikor a 35. cikkben a vonatkozó, egyébként önmagában hatályba nem lépett 1989. évi Washingtoni Egyezmény megfelelő cikkeit, így annak 4. cikkét is inkorporálta. Utóbbi szerint mindegyik Szerződő Államnak jogában áll az Egyezményből fakadó kötelezettségeinek végrehajtásáról a topográfiákra vonatkozó külön törvénnyel, vagy a szerzői jogról, szabadalmakról, használati mintákról, ipari mintákról tisztességtelen versenyről szóló, vagy *bármely* más törvénnyel vagy ezeknek kombinációja útján gondoskodni. Maga a kezdeményező Egyesült Államok 1984-ben a *copyright* törvényhozás keretében biztosított kizárólagos jogot a „*mask work*” fölött, éppen annak átruházhatóságának és felhasználásának meghatározott körben történő ellenőrzött forgalmazása érdekében. Magyarország evégből 1991-ben *sajátos* kizárólagos jogot létesített. A szellemi termékek jogvédelmének táguló birodalmát nem lehet szabadalom centrikusan értelmezni.¹⁰

Egyet kell érteni viszont Bobrovskyval abban, hogy „a TRIPS kizárja a műszaki jellegű megoldások (funkcionális, működő jellemzők) kizárólagos joggal való oltalmát a szerzői jogban, az ipari mintajogban és a topográfiák tekintetében” (8.2.1). Egyet kell végül érteni azzal is, hogy az egyes, a különböző szellemi termékfajtákon (szerzői mű, védjegy) kizárólagos jogot szabályozó törvényeink a TRIPS előírással összhangban kizárják oltalmi körükből a védett termék alapjául szolgáló ötleteket, elveket, módszereket, elgondolásokat, matematikai műveleteket stb. (8.2.2).

A „*rule of preemption*” sajátos vetülete a *közjogi praemptio*, amely az angol–amerikai jogrendszerekben a common law megüresítését célozza statutorius jogalkotással, vagy – akár az európai kontinensen is –, a szövetségi törvényhozás tartományi hatáskört megüresítő hatályát jelenti. Az USA közvetlenül alkotmányos felhatalmazásra épülő, a „tudomány és hasznos művészetek előmozdítását” szolgáló kizárólagos jog biztosítására irányuló (Art.I.8.8), föderális copyright és szabadalmi törvényhozása megüresítette a vonatkozó common law védelmet és megfelelően korlátozta a tagállami törvényhozást. A védjegyjogot és a tisztességtelen verseny elleni oltalmat azonban az alkotmány „*commerce clause*” bekezdése (Art. I. 8. 3) értelmében már csak a saját államok közötti és harmadik államokkal szembeni viszonylatokat érintően szabályozhatja szövetségi törvényhozás, egyébként megmaradt tagállami hatáskörben. Ugyancsak „állami” hatáskörben maradt a tulajdonjog és a kereskedelmi titok szabályozása, ebben a körben is kizárva a föderális törvények elsőbbségét előíró „*supremacy clause*” (Art. VI. 2) alkalmazási lehetőségét. Ez fontos körülmény az USA államaira háruló know-how szabályozás értelmezése szempontjából is.

A praemptio nem érinti a *védelmek függetlenségének* elvét, amennyiben nem terjed ki a magasabb rendű jogforrásban biztosított kizárólagos jogosultság szabályai által nem érintett, ily módon *kiválthatlan* vonatkozásokra. Így pl. az USA szövetségi törvényének a Berni Unióhoz 1989-ben hatályosult csatlakozása kapcsán a képzőművészek morális jogaira korlátozódon beiktatott szabálya¹¹ megüresítette ugyan 11 tagállamban *equivalens* alkotásnemeken már biztosított *equivalens* jogokat, ám nem érintette az alkotók morális jogainak a szövetségi törvényben taxatív nem felsorolt közvetett tárgyait, sem a védelem idejét. Így nem érintette Massachusetts korábbi törvényének a morális jogok védelme audiovizuális alkotásokra való kiterjesztését, vagy a védelemnek a jogosult halála utánra való kiterjesztését sem. Az

Európai Közösség szupranacionális hatáskörét tekintve pl. a szellemi termékeken fennálló jogok érvényesítésére vonatkozó irányelv nem érinti a büntetőjogi szankciókat, melyek szabályozása még a tagállamok konkuráló felségjoga maradt, aminek figyelembevételével külön közösségi javaslatok vannak folyamatban.

Mindebből a know-how jogvédelmére nézve egyrészt az következik, hogy semmiféle, természeti törvény alkalmazásával járó és megvalósítható megoldás az adott jogszabályokból következően know-how címén kizárólagos joggal nem védhető; másrészt pedig, hogy merő ötletek, elvek, módszerek, elgondolások, nem szabadalmaztatható eljárás stb. egyik már nevesített jogvédelmi törvényünk hatálya alá sem vonhatók. A jogintézményi *praemptio azonban nem terjed ki a műszaki megoldások megvalósításához kialakított ismeretek*, a találmányok minél célszerűbb alkalmazását szolgáló és azonosíthatóan meghatározott eljárások, hasznosítási módszerek, ötletek, elgondolások, gyártási fogások stb. megfelelő korlátokkal körülhatárolt, sajátos kizárólagos joggal való biztosításának lehetőségére. A gyakorlat, a titkos kereskedelmi információk tágabb körén belül már elkülönülően körülírható know-how *licenzírozásának* egyre növekvő jelentősége, *concludens factum* alapon erre ösztökél. Szabadalmakkal önmagukban, alkalmazásukra vonatkozó know how egyértelmű jogvédelme nélkül, már nem igen lehet a versenyben helytállni és gazdasági növekedést biztosítani.

A műszaki megoldások *alternatív védelmének* kérdése a *titokban tartott találmányok* esetében merül fel, mint a COCA Cola elhíresült receptje esetében, amelyet jogosultja szabadalmi védelem helyett de facto védelmi intézkedésekkel a máris jóval hosszabb idejűnek bizonyult üzleti titoktartalom alatt tart. Indiából annak idején inkább kivonult, semhogy az ott megkívánt, feltárással járó kémiai összetétel-bejelentési kötelezettségnek eleget tegyen. Mivel a szabadalom jogpolitikai céljainak a megkerülését választotta, az elvileg szabadalmazható megoldása ily módon csak a tisztességtelen megszerzéssel szembeni *titoktartalomra*, nem pedig az elkülönülten definiálható titkos ismeretekre előírányzott, rendelkezési jogot és kizárólagos szerződéses licenzírozást is biztosító *know-how jogosultságra* számíthatna.

Jogunkban jogalkotói elhatározásra vár a megfelelő konzekvenciák levonása, célszerűnek tűnik a know-how fogalmi köréből kizárni a más nevesített jogvédelem alá eső titkos ismereteket.

8. Kizárólagos know-how jog TRIPS kompatibilitása

A kizárólagos jogi know-how védelem Bobrovsky által kétségbe vont TRIPS kompatibilitása különös figyelmet érdemlő kérdés.

A piaci versenyben kristályosodó know-how védelem államontként eltérő jogi szabályozása (koránt sincs egységes nemzetközi álláspont) és az egyre növekvő mértékben forgalmazott titkos kereskedelmi információ fogalmának egységes körülhatárolása iránt erősödő igény a múlt század végére elkerülhetlenné tették a jogi védelem minimális követelményeinek nemzetközileg kötelező meghatározását. Erre került sor a TRIPS megállapodás *összefüggésrendszerébe épített 39. cikkében*, amely a megállapodás 7. részeként a „Nyilvánosságra nem hozott információ védelme” címet viseli.¹² E meghatározás kihirdetett magyar fordítása: „Nyilvánosságra nem hozott adatok védelme”, pontatlanul szűkítő.

Miután a TRIPS csak a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásait rendezi, szükségképpen *nem irányadó a személyhez fűződő jogok körében* biztosított alanyi jogi titokvédelem szabályozására; ezért óvatosan kell kezelnünk a Ptk. javaslat személyiségi jogi titokvédelmének a TRIPS szabályozással való összhangjának kérdését. Sajátos szempontoknak megfelelő, sajátos szabályozást igényel, különös tekintettel a személyiséget *magát* érintő üzleti titkok és a személy *versenyhelyzetét* objektíven befolyásoló üzleti titkok lehetséges átfedésére.

Ami a *kereskedelmi titok* oltalmát illeti, a TRIPS 2. cikke (1) bekezdésében az ipari tulajdonról szóló *Párizsi Unió Egyezmény*

(PUE) érdemi cikkeinek a betartását irányozza elő, amelyek azonban nem tartalmaznak *közvetlen* titokvédelmi előírást. Ezért a TRIPS alapvetően a PUE 1900. évi revíziója során beépített, és azóta folyamatosan módosított, a tisztességtelen verseny elleni *hatékony védelmet* megkövetelő 10bis cikkéhez kapcsol. A PUE idevágó általános klauzulája [10bis (2) bek.] ipari és kereskedelmi ügyekben minden, a tisztességes gyakorlatba ütköző versenyselekménnyel szemben hatékony oltalomra kötelez, ebből levezethetően kiterjed a piaci versenyelőnyt jelentő know-how hatékony védelmének megkövetelésére is. Azonban nyitva hagyja a hatékony titokvédelem *jogi módjának* meghatározását. Ezáltal egyaránt lehetséges a tisztességtelen versenyselekmény körülményektől függő szankcionálása, vonatkozó deliktális cselekmények meghatározása, vagy szerződésen alapuló, és nem utolsó sorban az alanyi jogi védelem biztosítása is. A többféle oltalom kombinációjának vagy egymásba fejlődésének jegyében izmosodott pl. az összetéveszthető ipari mintázással vagy árujelzéssel szembeni versenyjogi vagy deliktális védelem kizárólagos mintaoltalom, illetve védjegyjoggá.

Ezzel áll összhangban a TRIPS praambulumban foglalt általános érvényű megállapítás, hogy a *szellemi tulajdonjog magánjog*; továbbá az 1. cikkében kifejtett, alapvető kettős szabály, hogy (i) amennyiben „nem ellentétes a jelen Megállapodás rendelkezéseivel, a Tagok nemzeti jogukban a jelen Megállapodás szerintnél *szélesebb körű oltalmat is* bevezethetnek” és (ii) „szabadon állapíthatják meg a jelen Megállapodás saját jogrendszerükbe(n) és gyakorlatukba(n) történő végrehajtásának (*implementing*; a hivatalos magyar fordítás a „bevezetés” kifejezést használja) *megfelelő módját*”.

A 39. cikk szövegét Bobrovsky idézi a cikkében (3.2). Kiemelném, hogy a szöveg *nem szorítja* a megkövetelt hatékony védelmet *közvetett, áttételes* oltalomra, mint ahogy azt a hozzászólása sugallja. Lényeges továbbá, hogy a (2) bekezdés értelmében a titok hozzájárulás nélküli tisztességtelen megszerzésének tiltásával még a *megelőzés* („preventing”, hivatalos fordításban megakadályozni) lehetőségét is biztosítani kell, nem csupán tisztességtelen megszerzésének utólagos szankcionálását. A *hozzájárulás* feltétele már eleve alanyi joghoz kapcsolódó követelmény. A hozzájárulás megkívánása egyrészt, annak hiányában a tisztességtelenség felelősséget alapító kritériuma másrészt, a védelem *protektív és represszív*, alanyi jogi és versenyjogi oldalát fogja egybe.

Értelmezésre szorul, mi tekintendő a titkos információ „*tisztességes kereskedelmi gyakorlattal ellenkező*” módon történő megszerzésének. A 39. cikkhez fűzött, magyar fordításban nem kihirdetett hivatalos TRIPS megjegyzés szerint¹³ „legalább olyan gyakorlatokat jelent, mint szerződészegés, bizalom megsértése vagy megsértésére való készítés, és felöleli a nyilvánosságra nem hozott információ olyan harmadik személyek által való megszerzését, akik tudták, vagy súlyos gondatlanságból nem tudták, hogy megszerzésében ilyen gyakorlatok játszottak közre” (fordítás a szerző).

A TRIPS szabályát kereskedelmi titokra vonatkozó kizárólagos jog megsértésére vetítve, a titok hozzájárulás nélküli megszerzője, nyilvánosságra hozója vagy hasznosítója akkor mentesül a magánjogi felelősség alól, ha *jóhiszeműen és a tisztesség szabályai szerint* járt el. Polgári jogunk számára ez azt jelenti, hogy a személyhez és a többi nevesített szellemi termékhez fűződő kizárólagos jogokkal ellentétben a kereskedelmi titkokhoz fűződő jogosultság megsértése nem jár objektív szankciókkal, csak *felróhatóság* esetén von maga után felelősséget. A titokjog megsértője nem felel, ha bizonyítja, hogy a megszerzett, felfedezett vagy felhasznált ismeret titkosságáról nem volt tudomása és arról a körülményekből következően sem kellett tudnia.

Külön probléma adódik, ha a jogsértő a titokhoz jóhiszeműen jutott és befektetésekkel rendezkedett be hasznosítására (a *common law* nyelvén „*material change in position*” következett be) majd *utóbb szerez tudomást* a mástól származó ismeretek titokként kezeléséről. Erre akár utólagos értesítés folytán, akár a kö-

rülmények változásából adódóan kerülhet sor. Az *in integrum restitutio* lehetőségei ilyenkor korlátozottak. Analógiaként kínálkozna a nem tulajdonostól való jóhiszemű tulajdonszerzés jogkövetkezményeinek figyelembevétele. Titokjog megsértésénél azonban nem lehet szó a titok birtokának visszaszerzéséről, hiszen a titok nem dolog, ami gazdát cserélhet. Annál is megmarad, akitől megszerzik; *csak hasznosításának lehetősége oszthat több félre*. Jogilag ezért birtoklásáról sem szólhatunk, csupán kizárólagos joggal nyúlhatunk utána, amíg köztudomásúvá nem válik. *Eltiltani* is csak a titok hasznosításától, nem pedig az arról szerzett, vagyoni értékű ismeret megőrzésétől lehet: parancsszóra nem lehet felejtetni. Indokolt esetben viszont lehet más titka jóhiszeműen megkezdett használatának *folytatását jogdíj* fizetéséhez kötni, vagy a titok jogosult ismeretszerzési *költségeihez* való hozzájárulásra kötelezni,¹⁴ vagy akár a hatályos Ptk.-ánk rendelkezése szerint az ismeretet jogszerűen megszerzett személy abból eredő vagyon *eredményében* részeltetni.

A jogsértő cselekmények megakadályozására irányuló lehetőség biztosítása („*shall have the possibility of preventing*”) TRIPS fordulat értelmezése kapcsán törvényanalógiaként hivatkozom a TRIPS 14. cikkére, amely az előadóművészek védelmében ugyanilyen fogalmazással írja elő a hatékony védelemre kötelezést és a korábbi, a szomszédos jogok nemzetközi védelmét megalapozó 1961. évi Római Egyezmény 7. cikkének azonos meghatározását veszi át. Erre az aránylag tágabb értelmű fogalmazásra azért volt szükség, mert annak idején az Egyesült Királyság még nem biztosított az előadóművészeknek alanyi jogot, az Egyesült Államok pedig máig sem teszi ezt, a szerződésekben rejlő lehetőségekre hagyatkozva. Az illetén szövegezett rendelkezések azonban nem zárják ki kizárólagos jogként való értelmezésüket, így az előadóművészek európai kontinensen, azóta Angliában is meggyökeresedett alanyi jogi védelmét sem. Céljuk nem a védelemnek tisztességtelen verseny elleni oltalomra, deliktum szankcionálására vagy szerződéses *inter partes* kötelezésre szorítása volt.

A TRIPS információ fogalmából, annak a megállapodás nevesített védelmi kategóriáinak rendszerébe illeszkedéséből is következik, hogy a tapasztalattól szerzett ismeretek eleve nem vonhatók más nevesített védelem tárgykörébe; védelmük nem más nevesített védelmek felhívását eredményezi, hanem azokat *meljük* rendeli a TRIPS, sajátos kategóriaként. Megjegyzem, hogy pl. valamely találmány megvalósítására irányuló közvetlen utasítások a szabadalmi leírásnak eleve nem is kellékei.

A TRIPS egyértelműsíti, hogy csak vagyoni értékű (kereskedelmi *értékkel* rendelkező) titkos információ védelmét írja elő. Lényeges körülmény, hogy az ilyen ismeretnek már más által történő pusztá megismerése is csorbítja a sértett vagyonát. Nem uratlan vagyonról van szó; a Megállapodás azonban csak a titkos információ *ellenőrzésére jogosult személyeket* említi, a tagállamokra bízva, hogy ezeket meghatározzák és jogviszonyukat szabályozzák. Mivel a know-how fogalmilag vagyoni érték, ám nem dolog, a vele való rendelkezés joga kontinentális jogi fogalmaink szerint okszerűen nem-dologi kizárólagos vagyoni jog, amelyhez jogosultat kell rendelni. Polgári Törvénykönyvünknek ezért a jogbiztonság jegyében a know-how jogtárgyi jellegén túl jogosultja személyét, a biztosított jogvédelem tartalmát és annak korlátjait is meg kell határozni.

Mivel a TRIPS 39. cikkében foglalt kötelezés tagállamokhoz intézett feltételrendszert tartalmaz, amely több tekintetben nyitva hagyja alkalmazásának módját, *nem* tekintendő közvetlenül hatályosulónak, ún. „*self executing*” szabálynak. Jogpolitikai okokból az EK sem tekinti annak¹⁵ és magánszemélyek által közvetlenül nem hivatkozható számos más államban, így az Amerikai Egyesült Államokban, az Egyesült Királyságban vagy Svédországban sem.¹⁶ A TRIPS minimum követelményei a végrehajtásukhoz kellő mozgásteret biztosítanak a nemzeti törvényhozásoknak.

A fentiekből következően a know-how kialakult gyakorlat szerinti meghatározása és azon időben és tartalmában korláto-

zott *kizárólagos jog biztosítása nem ütközik a TRIPS rendelkezésibe*; a nyilvánosságra nem hozott információk szabatoson meghatározott körének nevesített védelmével a 39. cikk keretei között maradna, a TRIPS jogpolitikai célját szolgálva. A Megállapodás Praeambulumaának kezdő megállapítása szerint a nemzetközi kereskedelem torzulásainak és akadályainak csökkentésére irányuló törekvés egybeesik a szellemi tulajdonjogok hatékony és megfelelő oltalma elősegítésének igényével, azzal a feltétellel azonban, hogy a szellemi tulajdonjogok *érvényesítésének* („to enforce”) eszközei és eljárásai ne váljanak a jogszerű kereskedelem akadályává. Az államok közötti kereskedelmet nem újabb kizárólagos jogok nemzeti elbánás alá eső biztosítása, hanem érvényesítésük egyenlőtlen lehetőségei és versenyt befolyásoló gyakorlásuk akadályozhatják. A TRIPS 40. cikke ezért tér ki részletesen a szellemi tulajdonnal kapcsolatos *licencia versenyt sértő feltételeinek* megakadályozására, és ugyanilyen okból szabályozta az Európai Közösség is mind a szabadalmak, mind az evégből definiált know-how együttesen vagy külön-külön történő licenzizálásának kartell tilalom alól mentesülő kikötéseit,¹⁷ mind pedig a szellemi termékeken biztosított kizárólagos jogok magánjogi érvényesítésének harmonizálását.¹⁸

A know-how védelemnek a nyilvánosságra nem hozott kereskedelmi információk gyűjtőmedencéjében való *speciális* biztosítása épp úgy nem ütközik a Megállapodásba, mint ahogy az adatbázisokon az Európai Közösségben úttörő módon bevezetett, a TRIPS-ben nem is érintett *sui generis* befektetői jog sem bizonyult inkompatibilisnek. A TRIPS tehát *újfajta jogok biztosítását nem zárja ki*. Hiszen nem is térhetett még ki pl. az 1996. évi WIPO szerződésben digitális technika kapcsán újraszabályozott jogokra, így a nyilvános közvetítés jogába épített internetes hozzáférés engedélyezésének jogára sem. De nem fed minden már *korábban* intézményesített, szellemi terméken biztosított jogot sem, így a film előállítójának a filmalkotás első rögzítésén először 1965-ben, a német Szövetségi Köztársaság szerzői jogában bevezetett szomszédos jogot sem, amelyet az Európai Közösség már 1992-ben a belső piac kötelező jogává tett.¹⁹ Ez a jog, miként az adatbázis előállítójának a *sui generis* joga is, kívül maradt a többi, szellemi termékekre vonatkozó sokoldalú egyezmény keretein is. Ezért a belföldiekkel azonos elbírálás egyezményes elve alá sem esnek *ipso iure*: e jogok védelme külföldiek, az Európai Közösség esetében harmadik állambeli honosok javára viszonyosság fennfőgásától tehető függővé.²⁰ (A TRIPS 3–4. cikkei egyébként még az általa szabályozott jogok körében is csak más egyezményekben meghatározott kivételek sorával írják elő a belföldiekkel egyenlő elbánás és a legnagyobb kedvezmény biztosításának elveit.)

A GATT és a szolgáltatások szabad forgalmát célzó GATTS *nem a szellemi termékek jogvédelme körének bővítését és erősítését tiltják, hanem a felhasználásukkal járó kereskedelem korlátozását, az áruk és szolgáltatások tagállamok közötti forgalmának liberalizálását irányozva elő*.

A know-how védelem fejlődése a társadalmi össztermék volumenét tekintve legjelentősebb gazdaságokban, az Egyesült Államokban, Japánban és az Európai Unió egységes piacán különös figyelmet érdemel.²¹

9. Amerikai Egyesült Államok: törvényhozás üzleti titkok sajátos jogvédelméről az egyes államok szintjén

Az Egyesült Államok élen jár a kereskedelmi titkok *erga omnes* jogvédelmének fejlesztésében. A know-how innovációs jelentősége és a technológia exportban egyre növekvő értékvolumene a szerződéseken, illetőleg a deliktális (*tort law*) felelősségen alapuló és a tisztességtelen versennyel szembeni oltalom túlmenő jogi konzekvenciák levonására készítették a bírói gyakorlatot, majd az egyes államok összehangolt törvényhozását is. Az Egyesült Államok gyártási know-how kereskedelméből származó be-

vételei 2003-ban öt milliárd dollár körüli értékben már meghaladták a számítógépi programok licenzírozásából származó bevételeket. A gyártási know how értékesítéséből eredő bevételek közel fele a Japánnal és Dél-Koreával folytatott aktív mérlegű, 30%-a az Európai Unióval folytatott kiegyenlített kereskedelem-ből adódott.²²

Az amerikai alkotmány, mint utaltam rá, kizárólagos jog kongresszusi biztosítására szövetségi hatállyal csak szerzői alkotás és feltalálói tevékenység tekintetben ad felhatalmazást, a tulajdon védelmének szabályozását pedig a tagállamok hatáskörében hagyja.²³ Ennek megfelelően a jogfejlesztő bíraskodás és a tagállami törvényhozás egyaránt a *tulajdonjogi kizárólagosság ke-reteiben* keresett megoldást és az abszolút tulajdonjog sajátos alkalmazásának korlátaiba ütközve megtorpan a tartalmilag más-féle kizárólagossági elemeket biztosító szabályozás normatív nevesítése előtt.

Az utahi fellebbezési bíróság 1981-ben leszögezte, hogy „valamely kereskedelmi titok, legyen az titkos formula, eljárás, minta, eszköz, információ együttes vagy egyéb, a többségi vélemény szerint tulajdonnak tekintendő, a jogosultjának (*owner*) hatalmával, hogy a világ kizárásával használja azt vagy úgy tegyen vele, ahogyan kívánja. Mint tulajdoni jog (*property right*), a kereskedelmi titok védelemben részesül eltulajdonításával (*appropriation*) vagy a jogosult hozzájárulása nélküli használatával szemben. A kereskedelmi titok a szellemi tulajdon típusa, valójában (*in effect*) tulajdonjog felfedezett ismereten (*discovered knowl-edge*)” (fordítás a szerző).²⁴

A nevezetes *Ruckelshaus* ítélet²⁵ indokolásának III. részében a szövetségi Legfelsőbb Bíróság többek között utalt az „alapvető axiómára”, hogy „tulajdoni érdekeket nem az Alkotmány létesít. Hanem azokat ... független források, mint állami jog alkotják és határozzák meg dimenzióikat”. Majd kifejtette, hogy „a kereskedelmi titok nem dologi (*intangible*) természete miatt az azon fennálló tulajdonjog (*property right*) terjedelmét annak a terjedelmé határozza meg, amelyben a kereskedelmi titok jogosultja (*owner*) a mások számára való feltárással kapcsolatos érdekét védi”. Továbbá: „Ha egy személy mások számára feltárja kereskedelmi titkát, akik nincsenek kötelezve az információ bizalmas jellegének védelmére, vagy egyébként nyilvánosságra hozza a titkot, tulajdonjoga megszűnik (*his property right is extinguished*).” Majd leszögezte, hogy a „kereskedelmi titok átruházható (*assignable*)”, „célvaгон eleme lehet (*can form the res of a trust*)” ... „csődtömegbe megy át (*passes to a trustee in bankruptcy*)”. Majd *Locke*-ra hivatkozással leszögezte, hogy „a kereskedelmi titkok tulajdonként való felfogása egybehangzik a „tulajdon” fogalmával, amely ingatlan és ingó dolgokon túlterjed és magában foglalja valamely személy munkájának és invenciójának termékeit (*products*)”.

Ilyen bírósági előzmények után került sor a tagállamok bizto-sainak nemzeti konferenciáján a tagállamok számára mintaként 1985-ben végleges formába öntött, *Bobrowszky* által is hivatkozott „Kereskedelmi titkok egységes törvénye” (UTSA)²⁶ megal-kotására, melyet a tagállamok túlnyomó többsége kisebb egyedi módosításokkal törvénybe is iktatott. Főbb jellemzőit az alábbi-ak szerint emelném ki:

A törvény maga *nem utal tulajdonra*, kerüli a „property”, „proprietor” vagy „property rights” fogalmakat. A hivatalos kommentár „owner of the trade secret” fogalommal jelöli a ti-tokhoz való hozzáférés engedélyezési jogosultját, hasonlóan pl. a copyright jogosultjának föderális törvényben történt jelöléséhez. A törvény ugyanakkor a *tisztességtelen verseny elleni oltalom csupán represszív köréből is kiemeli* a titokvédelmet; nem használja a tisztességtelenség feltételét, a „kereskedelmi titok” fogalmához nem kívánja meg a versenyelőny biztosítására irányuló jelleget. Csú-pán a titok tényleges vagy lehetséges, „független gazdasági érté-két” szabja feltételül, ami a titok általánosan nem ismert és nem könnyen hozzáférhető jellegéből ered. A titok gyűjtőfogalma „információ”, ami példálódzó felsorolásban formulát, sablont,

kompilációt, programozó módot, módszert, technikát vagy eljá-rást ölel fel. A hivatalos annotáció leszögezi, hogy a „módszer, technika” megjelölések *felölelik a know-how fogalmát*.

A titok ellen irányuló „elitendő módok” (*improper means*; nem „fair”, azaz tisztességtelen eszközök) felölelik a *lopást* (ami egyértelműen dologi tulajdon elleni cselekmény és amit egyébként a U. S. Code „Crime” című 18. Címe rendel büntetni),²⁷ a megvesztegetést, a titkosság megtartására irányuló kötelesség megszegését vagy arra való rábírást (általában; nem szerződés, vagy bizalmi viszony megsértésére korlátozódóan), továbbá elektronikus vagy más eszközökkel való kikémlelést (ami nem fe-di a szövetségi Gazdasági Kémkedési Törvény rendelkezéseit, vi-szont magában foglalja például számítógépre programozott módszerek vagy programhoz csatolt alkalmazási know-how fogalmát²⁸). A hivatalos annotáció szerint a megengedhető mó-dok (*proper means*) felölelik a (i) független *invencióval* történő fel-fedezést, (ii) a kereskedelemben vásárolt vagy egyébként tiszt-séges módon szerzett termék kifejlesztési módszerének *viszsa-fejtés* útján történő megismerését, (iii) a kereskedelmi titok jo-gosultjától (*owner of the trade secret*) kapott *licenc alapján* való felfedezést, (iv) a nyilvános használat vagy kiállítás során való *megfigyelést*, és (v) a kereskedelmi titok megjelent *irodalomból* való megszerzését.

A törvény a szankciók meghatározásakor a felróható elsajátí-tás (*misappropriation*) fogalmát alkalmazza, amelyet szövetségi common law alapján, a méltányosság (*equity*) jegyében még a XX. század elején, deliktum (tort) alakjában alakítottak ki a bírósá-gok, a szellemi tulajdon körének törvényhozáson kívüli bőví-tése végett. Szövetségi szintű vonakodás ellenére, szellemi alko-tómunkából eredő információk *quasi* tulajdonjogi védelemben tovább élt a tagállami bíraskodásban.²⁹ Az UTSA a tagállamok-ban törvényhozási szinten alkalmazta a doktrínát és kifejezett, bár bonyolult rendelkezéssel [1. § (2) bek. (ii) szabály] határoz-ta meg, hogy „misappropriation” alatt nem csupán a kereskedel-mi titok *felróható közvetlen, vagy közvetett megszerzését* (utóbbi le-hetőség a munkavállalói mobilitás növekedésével a máshol volt munkavállalóktól szerzett titkokra vonatkozóan egyre gyako-ribb), hanem az ily módon szerzett titok kifejezett vagy beleér-tett *hozzájárulás nélküli felfedését vagy használatát* is tiltja. A hoz-zájárulás megkívánása mindenkivel szemben hatályos jogot léte-sít, amiből a jogosulttal szemben *mindenkit terhelő kötelezettség ered a kereskedelmi titok tisztteletben tartására*, megszerzése felró-hatóságának deliktualis értékelésén túlmenően.

A szankciók körében megemlíthető a tényleges vagy fenyege-tő felróható elsajátítástól ideiglenes intézkedés formájában való *eltiltás* (*enjoinment by injunctive relief*), illetőleg a további felhasználás bizonyos körülmények között *összerű jogdíjhoz* kötése. Fel-róható elsajátításért *kártérítés* is igényelhető, amely egymásba számíthatóan tényleges veszteséget és jogal nélküli gazdagodás megtérítését is magában foglalhatja. Szándékos és rosszhi-zemű elsajátításért büntető kártérítés is kiszabható.

A törvény *hatályon kívül helyez* tárgyát fedő deliktualis, resti-tucióis vagy más *olyan* tagállami törvényeket, amelyek kereskedel-mi titok felróható elsajátításáért *magánjogi orvoslást* irányoznak elő.³⁰

A fentiekből következően az UTSA kereskedelmi titkokon a tagállamokban nem tulajdonjogi, sem nem merő versenyjogi, hanem adott alkotmányi keretek figyelembevételével *érdemben sajátos, meghatározott időbeli és tartalmi keretek közé szorított kizá-rólagos jogi védelmet ötvözött*. Több mint másfél évtizedes kodi-fikációs munkával törvényi szintre emelte a bírósági értelmezé-sek köréből a kereskedelmi titkokra vonatkozó *sui generis jog* sza-bályozását. *Bobrowszky* magyar vonatkozásban nehezmenyező szavait idézve, „nemzeti érdekű, innovációs szándékú, zöldme-zős kodifikációt” valósított meg. Ugyanakkor föderális szinten az amerikai kongresszus még mindig nem jutott dűlőre a kizáró-lagos jogi védelem és a dologi tulajdon korlátait feszegető „mis-appropriation” doktrína összehangolása terén.³¹

10. Japán: Üzleti titok védelmének sajátos szabályozása a tisztességtelen verseny elleni törvényben

Japán, mint az Egyesült Államok legnagyobb know-how kereskedelmi partnere, a növekvő japán innováció védelmére már 1993-ban az 1990. évi tisztességtelen versenyt tiltó törvényének kereskedelmi titkok védelmének fokozását biztosító reformjára kényszerült.³² Evégből nem külön törvényt alkotott, hanem a tisztességtelen verseny alakzatai között nevesítette a kereskedelmi titok megsértésének *hat törvényi tényállását* [2. cikk (1) bek. (iv)–(ix) albek.] és különös szabályokat is beépített ezek szankcionálására vonatkozóan.

A szabályozás tényállási elemei jórészt megegyeznek az UTSA előírásaival. Így pl. a titok lopását is besorolja a tisztességtelen cselekmények sorába és véd a titok közvetett, más személy közbejöttével történő felróható megszerzésével szemben is. Szankcionálásához az USA-hoz hasonlóan előírja az eltiltást és a kártérítést. A kifejezetten tisztességtelen versenytalalom jellegéből következően azonban *hiányzik a titokkal való rendelkezésnek az eredeti őrzője (angol fordításban „holder”) hozzájárulásához kötése és ennek megfelelően a felhasználás licenzírozásának jogi megalapozása, az engedélyesre is kiterjedő, harmadik személyekkel szembeni védelme.*

11. Know-how védelem az Európai Unió régebbi tagállamaiban

A kép igen vegyes, és az USA államainak úttörő törvényalkotásához képest hátramaradást tükröz.

11.1. Egyesült Királyság

Mindenek előtt szembe tűnő, hogy Anglia, az ősi common law ország, nem jutott el a kereskedelmi titokvédelem speciális statutórius szabályozásáig és a korszerű know-how védelem továbbra is a saját gyakorlatának elvi alapjait rendszeresen felülvizsgáló bírói esetjegyzék feladata maradt.³³

Magántitkok tekintetében az 1984. évi *Data Protection Act* a számítógépen tárolt személyes adatokkal való visszaéléssel okozott kár megtérítéséről rendelkezik ugyan, de az Egyesült Királyság (ellentétben az Egyesült Államokkal) máig sem ismer magánszféra védelméhez fűződő általános jogot.³⁴

Üzleti titkokat tekintve tartós az idegenkedés kizárólagos jogi védelmükkel szemben, elsősorban abból adódóan, hogy a tulajdonjog kategóriában gondolkodva vetik el annak alkalmazását és ennek megfelelően nehézséget látnak a titok hozzájárulás nélküli megszerzésének dologi lopáshoz rokonításában, noha a titok urát gyakran minősítik jogosultnak (*owner, olykor proprietor*).³⁵ A XIX. században a titoksértésért való felelősséget elsősorban szerződésszegésre, beleértett titoktartási kötelezettség megszegésére alapozták.³⁶ A XX. században függetlenítették a bizalmas információkra vonatkozó általános titoktartási kötelezettséget szerződéses viszony fennállásától (*independent duty of confidence*), „*equity*”-re alapozva azt.³⁷ Ennek alapján vonult be az angol kereskedelmi titokvédelembe a tisztességtelen előnyserzés tilalmának és a kötelező jóhiszeműségnek elve.³⁸ Az angol jogfejlődés a tulajdoni és a szerződési koncepciók, továbbá a kötelező jóhiszeműség doktrínájának túlhaladásával az üzleti titok és know-how különös deliktális (*tort*) védelmének kialakítása irányába mutat.³⁹

11.2. Nyugaterurópai kontinentális know-how védelem

Az Európai kontinens nyugati államai is adósak akár a kereskedelmi titok, akár annak körén belül a know-how fogalmának és védelme jogi természetének *törvényi* meghatározásával, a TRIPS

39. cikkében adott keret jogalkotó kitöltésével. A lemaradás ezen az innováció és technológia forgalmazás terén egyre fontosabb területen az Egyesült Államokhoz, de akár Japánhoz képest is feltűnő. A kontinensen is az értelmező bírói gyakorlat biztosít konkrét esetekben védelmet és a jogirodalom törekszik elvi szempontok leszűrésére. A nemzeti jogalkotói konzekvenciák levonásától való tartózkodást a gyakorlat számára ellensúlyozza a know-how licencia kartelljogi szempontjait megcélzó közösségi rendelet, amely a szerződési feltételek szabályozásán túl jogdogmatikai kérdéseket is érint, így különösen a kizárólagosság kérdését.⁴⁰ *Soltysinski* 1986-ban az európai jogalkotói tartózkodás okait főleg abban látta, hogy a közép-európai jogrendszerekben, így különösen a német jogban az alanyi jogokon kívül a *jogvédelem érdeke* bizonytalan köre is releváns, hogy a római jogi hagyomány hatására a jogalkotók idegenkednek adott formális jogintézményi kategóriákon kívül újabbakat elismerni és ennek lehetőségét ahhoz mérik, hogy az újabb kizárólagossági igények meglévő kategóriák feltételrendszerrel mennyiben vehetők egybe. *Stoltynski A. Wise* és *R. Knieper* nyomán utal arra, hogy minden európai állam joga elismeri a know-how vagyoni értéket, átruházhatóságát, hasznosításának engedélyezését, örökölhetőségét, biztosítékul való leköthetőségét, csódtömegre szállását; csak éppen nem nevesítik a rajta elismert jog kizárólagosságát, mert annak hatósugara nem egyezik meglévő kizárólagos jogokéval. Arra is utal, hogy a common law hátterű „Egyesült Államokban az érvényesíthető jogalkotás folyamata gyorsabb, és kevésbé formális, mint kontinentális Európában”. Arra a következtetésre jut, hogy „egyrészt a kereskedelmi titkok növekvő gazdasági szerepe inkább előbb, mint utóbb rá fog kényszeríteni arra, hogy a szellemi tulajdon fajtájaként, vagy szellemi termékek fennálló alanyi joggal ismerjük el azokat. Másrészt, hogy ilyen hivatalos elismerés nem befolyásolja védelmük terjedelmének és tartalmának kérdését”.⁴¹ Véleményét osztom.

11.2.1. Franciaország

A know-how védelem mind máig a Code civil károkozásért felróható felelősséget szabályozó 1382. és 1383. cikkeit alkalmazó bírói gyakorlaton alapul. A PUE és a TRIPS viszont közvetlenül hatályosak.

A szellemi tulajdon 1992. évi kódexe a tisztességtelen verseny szabályozására külön ki sem tért; viszont VI. könyve II. címének („Műszaki ismeretek) egyetlen, az L.622-1 cikkéből álló első fejezete („Üzemi titok”) annyiban érinti a know-how védelmét, hogy az üzemi titok gyári alkalmazottak által való megsértését a munkaügyi kódex vonatkozó szabályozására utalással szabadságvesztéssel és pénzbüntetéssel sújtja.⁴² A büntetés mértéke alacsonyabb, ha a titkot francia honosnak árulják el. A TRIPS hatályba lépésekor a szellemi tulajdon kódexét csak annyiban módosították, hogy ahol a kódex a PUE-t említi, a TRIPS is értendő.⁴³

11.2.2. Német Szövetségi Köztársaság

A titoksértést ma is az 1909. évből származó tisztességtelen verseny elleni törvény szankcionálja. Az elmélet azonban rámutatott arra, hogy ha ennek a törvénynek a generálklauzulája sem alkalmazható a sértő cselekmény versenycélzatának hiánya miatt, a BGB 823. § (1) bekezdésére lehet visszanyúlni. Ennek a rendelkezési más tulajdonának vagy másféle jogának felróhatóan jogellenes megsértése esetén kártérítést irányoznak elő. A titkos know-how megsértése esetén a jogsértés ilyenkor nevesített titokjog hiányában abból a megfontolásból eredeztethető, hogy a know-how az üzemi vagyonhoz tartozó jóság és engedély nélküli tisztességtelen felhasználása a tulajdon üzemelésébe való jogtalan behatás. Ilyenkor a jogsértés megállapításához verseny-célzat fennforgása sem szükséges.⁴⁴ Ez a bonyolult konstrukció is

igazolja a benne rejlő kizárólagos jog néven nevezésének szükségességét.

Érdemes figyelembe venni a német gazdasági és munkaügyi miniszter és a kínai külgazdasági miniszter által 2002-ben megerősített, know-how és szabadalmi licencekről szóló *német–kínai szerződést* is.⁴⁵ A standard szerződés célja elsősorban a kis- és középvállalatok licencia tárgyalásainak megkönnyítése. A részletes keretfeltételek bevezető szakasza leszögezi, hogy „az engedélyezőnek *jogában áll* a know-how használatához nem kizárólagos, nem átruházható jog és *licenc engedélyesre ruházása*, és ahhoz hozzájárul”. A minta szerződésben a know-how gyakorlatból következő, jogosításra alapot adó kizárólagos jog *szavatoltan* került elismerésre: A 24. § szerint „az engedélyező fél garantálja, hogy a szolgáltatott *technika jogszerű tulajdonosa* és kellően legitimált a technika átruházására vagy licenszirozására”. Ehhez a szerződés hozzáfűzi, hogy az *engedélyező hatóságok munkatársait is kifejezetten kötelezi* a közigazgatási eljárásban tudomásukra hozott üzleti titkok titokban tartására.

12. A know-how jogi értékelése az Európai Közösségben

Az Európai Közösség know-how jogalkotásának értékelésével kapcsolatban rámutatnék arra, hogy a már hivatkozott technológia transzfer mentesítési rendeletet nem lehet úgy értelmezni, hogy „azért mentesíti a know-how-ra is kiterjedő technológia átadási szerződéseket a szabadalomtól számos ponton eltérően a monopóliumtól alól, mert nem törvényileg biztosított, nevesített szellemi tulajdoni kizárólagos joggal, hanem szerződéssel létesített és a titok további megóvására irányuló, indokolt versenykorlátozásról van szó. Nem megalapozott, ... hogy ez a speciális ... vonatkozású meghatározás a know-how új, oltalmi célokra is használható európai definíciója, szemben az EU tagországokat is kötelező TRIPS normával.” (*Bobrovsky: Hozzászólás... 7.2*)

A csoportmentesítési rendelet az Európai Közösséget alapító szerződés 81. cikke (3) bekezdése értelmében nem közvetlenül monopóliumtilalom alól mentesít, hanem versenyt korlátozó szerződéseket szabályoz. Nem azért mentesíti a know-how hasznosítására irányuló kartellszerződéseket a know-how sajátosságaihoz igazodóan, mert nem nevesített szellemi tulajdonjogról van szó; hanem mert a kartell megállapodások lényegének megfelelően abból indul ki, hogy a tagállamok *forgalmazhatóan biztosítják* a know-how feletti *rendelkezési jogot* és ennek a versenyt befolyásoló módon való gyakorlását kell tárgyhöz igazodóan korlátoznia. A rendelet I. cikk (1) bek. g) pontja rögzíti, mit ölel fel a mentesített joggyakorlás körében a szellemi tulajdonjogok köre, ahol a know-how a nevesített és figyelembe vett kizárólagos engedélyezési jogok között különböztetés nélkül, egy sorban szerepel, akár a szabadalom. Ha nem ismerné el a know-how feletti kizárólagos rendelkezés lehetőségét, összedőlné nem csupán a know-how licencia, hanem általában a szabályozott technológia licencia jogalapja is. A rendelkezési *jog tartalmának*, hatósugarának és korlátjainak a belső piaci harmonizálására azonban, nyilván az egyes tagállamok igen sokféle megközelítéseire tekintettel, még nem érett meg az idő.

A fentebb kifejtettek alapján a know-how rendeleti *definíciója* sincs ellentétben a TRIPS tágabb, minden titkos kereskedelmi információt átfogó meghatározásával; azon belül adja a technológiai, termelési célú know-how fogalom biztonságát szolgáló, korábban már a gyakorlatban kristályosított és közös nevezőnek szánt definíciót. Az európai know-how definíció a TRIPS meghatározás parameteire illeszkedik: nem keresztezi azt. Mivel a rendelet végrehajtása és betartása kötelező, indokolt, hogy a know-how licencia alapját képező, az egységesedés irányában ható, közvetlen kizárólagos jog elismerésének minimuma alapján is szolgáljon. Azt a *TRIPS keretein belül nyilván tágitani is lehet*, pl. kereskedelmi titkos ismeretekre is kiterjedően, amint azt az új

Ptk. javaslata is teszi. Ez a közösségi jogban külön már nem szabályozott franchise szerződések biztonságát tekintve különösen fontos lehet.

13. Hogy áll a kérdés a magyar jogban?

A magyarországi know-how védelemnek a fejlődés igényeihez igazodó kiépítése fokozódó szükségszerűség. *Cui prodest?* Csupán az Ikarus idén tavasszal a sajtóban is publikált kínai vegyes vállalkozását hozom fel példának, ahol a magyar fél jórészt technológia transzferrel, a gyártáshoz szükséges dokumentációval és eszközökkel járul hozzá a 30 millió dollár alaptőkével induló, évi tízezer autóbussz Qingdaóban történő gyártását előirányzó cég vagyonához. Az Ikarus know-how jogvédelmének már itthon megfelelő alapokon kell nyugodnia, hogy harmadik személyek konkurráló és verseny előny szerzését célzó felhasználó tevékenységével szemben aggálytalanul felléphessen.

A kizárólagos jogi know-how védelem a *hazai innováció* és gazdasági fejlesztés fokozott biztonságát adó ösztönzője lehet. Egyrészt saját fejlesztésbe való *befektetés védelmét* célozza, másrészt *költségmegtakarítást* eredményezhet idegen know-how felhasználási engedélyének jogilag egyértelműen védett hasznosításához. Hazai ipari és kereskedelmi befektetések előmozdításában, a kedvező *adózási feltételekkel egyenlő serkentő* hatású lehet. A know-how kizárólagos joggal való biztosítása fontos tényező lehet *külföldi vállalkozói tőke* vonzásában is. *Kis- és középvállalkozások, kutató intézetek* számára pedig előmozdítaná a know-how magánjogilag kellően védett cseréjét: többek *titkos fejlesztési ismereteinek védett sorba kapcsolását* mozdíthatja elő, kellő jogi alpra épülő viszonyos engedélyekkel, a megtérülés és továbbfejlesztés licenccel történő gyorsításával.

Újszerű kizárólagos jogi szabályozással szembeni *immunreakciók* jogi köztudatunkban nem szokatlanok. Paradigmaként utalok a számítógépi program szerzői jog alá sorolásával szemben iparjogvédelmi oldalról tanúsított ellenállásra, a szabadalmazhatóságának az esetek többségében kivihetetlen volta felismerése után pedig a csupán szerződéses védelemhez és a tisztességtelen versennyel szembeni oltalomhoz ragaszkodás éveire. Jogirodal-munkban már 1969-ben megjelent tanulmány hívta fel a figyelmet a számítógépi programok alkotásjellegére és szerzői jogi relevanciájára.⁴⁶ A Fővárosi Bíróság 1972-ben már szerzői jogi védelmet biztosított egy olajkutatói módszert kifejező számítógépi programon.⁴⁷ Ugyanakkor a Szellemi Tulajdon Világszervezet (WIPO/OMPI) még 1978-ban is a programok sui generis védelmének bevezetését szorgalmazta.⁴⁸ A kérdés akkor még Európa szerte nem dőlt el.⁴⁹ Míg aztán 1983-ban szerzői jogi törvényünk végrehajtási rendeletének a védelem alá tartozó alkotásokat példálódzóan megnevező felsorolásába tételes jogilag is bekerültek a „számítógépi program-alkotások és a hozzájuk tartozó dokumentációk” (szoftver).⁵⁰ Ezt követően az 1985. évi német szerzői jogi novella rendelte el a számítógépi programok szerzői jogi védelmét, amit aztán az Európai Közösség 1991. évi irányelve⁵¹ a közös piac egészére kötelezően szabályozott.

További történeti példaként említem, hogy a „követő jogot” először Franciaország illesztette a szerzői jog rendszerébe, és példáját máig sem követte minden állam; az Európai Közösség is csak 2001-ben kötelezett bevezetésére.⁵² A használati minták oltalmát sem ismeri még minden állam, így az Egyesült Királyság, Svédország vagy Luxemburg sem, és tartalmát tekintve sincs egységes felfogás. Az Európai Bizottság idevágó 1997. évi irányelv javaslata azon bukott el, hogy az Európai Parlament a teljes szabadalmi jogi *praemptio* alapján állt és a magyar szabályozásnak megfelelően csak szerkezeti vagy elrendezési megoldásokat kívánt figyelembe venni, míg a Bizottság ezt túlhaladott álláspontnak tekintti és a szabadalmi szintet el nem érő eljárásokat, valamint lényegi megoldásokat is a használati mintaoltalom körébe kívánt vonni,⁵³ mintegy használati tárgyban megtestesített,

szerényebb feltalálói lépésen alapuló, kisebb szabadalomként („*petit brevet*”). A félévezetők topográfiájának alanyi jogi védelmét az Egyesült Államok indította el 1985-ben, s ugyanakkor a kereskedelmi titok felhasználásának hozzájáruláshoz kötésével is megtette a kizárólagos jog biztosítása irányában az első törvényhozói lépést.

Mivel a szellemi termékek jogvédelme dinamikusan fejlődő folyamat, aminek során az alanyi jogok biztosításának köre is folyamatosan bővül, ezt *nemzeti jogi reformok* során is tudatosítani kell, az egyetemes jogfejlődés *irányában* lépve tovább. A Polgári Törvénykönyv újra kodifikálására ritkán kerülhet sor; ilyenkor nekünk is figyelemmel kell lennünk mind a gyakorlati igények, mind pedig a reagáló jogfejlődés alakulására.

A magyar *bírói gyakorlat* értelmezési technikával már megtette az első lépéseket a know-how feletti rendelkezés kizárólagos vagyoni jogosultságként való elismerése terén. A Ptk. 86. § (4) bekezdésére építve elismerte a vagyoni értékű titkos ismeretek nem pénzbeli hozzájárulásként való *társasági apportjának* lehetőségét.⁵⁴ Ezt a társasági törvényeink, a régi, és 2006. július 1-je óta a feltételeken ráadásul könnyítő új is, a dolgokon kívül *vagyoni értékű jogok* tekintetében teszi lehetővé. A bíróság úgy érvelt, hogy „bár kizárólagosságot biztosító jogok nem fűződnek hozzájuk. A jogosulatlan felhasználással szemben ezek az ismeretek is védelemben részesülnek (pl. titokvédelem). ... Az is gyakori, hogy ezeket a vagyoni értékű ismereteket és tapasztalatokat ellenérték fejében átruházzák. A know-how mint szellemi alkotás tehát vagyoni értéket képvisel és forgalomképes, ennél fogva a Gt. 22. §-nak (2) bekezdésében említett nem pénzbeli betét (hozzájárulás) tárgya lehet.”⁵⁵ A bíróság szemet hunyt afelett, hogy a know-how maga nem adható át, nem elidegeníthető, csak megosztható és csak a rajta fennálló kizárólagos jog ruházható át. A Ptk. reform során könnyíteni kell a bíróságok helyzetén, akik a jelenlegi szabályozás szerint a titkos know-how-t *alkotásként* kell, hogy minősítsék, noha *ismeretekből* álló szellemi javak; és arra kényszerülnek, hogy a törvény jogokra vonatkozó szabályát a piaci igényekhez igazodó kiterjesztéssel alkalmazzák rá.

A titkos know-how kizárólagos joggal való védelme jogunkban vitathatatlaná tenné örökölhetőségét, biztosítéki lekötöttségét, csődtömegre szállásának lehetőségét és házassági vagyoni jogi elbírálását is.

A Ptk. és az arra épülő bírói gyakorlata alapján *számosan már jogokat* szereztek know-how feletti rendelkezés folytán. Mint *Faludi Gábor* más alkalommal kiemelte, a jogbiztonság elve is kizárja ezek visszamenőleges megkérdőjelezését, a know-how védelem Ptk.-ból való, *Bobrovsky* által javasolt teljes kihagyásával. A jogalkotó feladata inkább a joggyakorlatban benne rejlő kizárólagos jog törvényi elismerése, ezáltal egyrészt a know-how forgalombiztonságának emelése, másrészt a szellemi termékvédelem jogdogmatikájának tisztába rakása.

14. A továbblépés: A rejtélyt meg kell oldani

Meglévő Ptk.-nk 1977. évi reformja a 86. § (3) bekezdésében csupán megvetette az alapját a vagyoni érdekű know-how védelmének, de azt, mint a szellemi termékeket általában, „A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok” cím alatt csak „*védelem*” alá helyezte; csupán a 87. §-ban rendelkezik „szellemi alkotáshoz fűződő *jog*” megsértésének szankcionálásáról. A védelem azonban, mint a fentiekből is kitűnik, többféle lehet. A jelenlegi szabályozásban, miként a tényleges gyakorlatban is, a know-how kizárólagos jogi védelme *csupán benne rejlik* (ezért „*rejtély*!”) és megkérdőjelezhető; a védelem esetenként értelmezendő. A Ptk. feladata azon-

ban nem általában védelmet deklarálni, hanem *rejtélyeket megoldani*. A személyek vagyoni és egyes személyi viszonyait szabályozza, ami nem egyszerűen szellemi termékek védelmét vagy a piaci verseny tisztességének biztosítását jelenti, hanem a szellemi termékekre vonatkozóan is *magánjogi jogosultságok és kötelezettségek* szabályozását.

Ezért nem osztom *Bobrovsky*nak azt a javaslatát, hogy a szellemi termékek vonatkozásában a Ptk. általában se kizárólagos jogokat biztosítson, hanem csupán általánosságban írja elő a szellemi javakhoz kapcsolódó személyhez fűződő és vagyoni *érdekek védelmét* (9.5.1; V.). A közzétett *javaslat 2.200. § első mondatának* szövegét a parttalan értelmezés lehetőségét elkerülendő, annyiban lehetne *kiegészíteni*, hogy a Ptk. törvényben *nevesített szellemi termékfajtákon* biztosít kizárólagos jogot. Ezzel egyúttal osztom *Bobrovsky* elvi álláspontját is, hogy a szabályozás ne rejtélyes, hanem kristálytisza legyen (2.2).

Mindezek alapján a *know how polgári jogi védelmét* tekintve, a *Bobrovsky* által is kívánatosnak tartott *érdekegyensúly (2.2) jegyében* és a gyakorlatban kialakult törekvések jogi leképezéseként, a túlszabályozás és alulszabályozás közötti megoldásként majd-hogynem kényszerűen következik, hogy a törvénykönyv (i) a nemzetközileg is definiált közös elemek alkalmazásával, kellően eligazító módon határozza meg a védelem alá eső know-how fogalmát, (ii) ismerjen el rajta kizárólagos jogot és (iii) határozza meg, hogy az kit illet. Ezen túlmenően (iv) szabja meg a jog időbeli és tartalmi korlátjait, utóbbiakat a félévezető termékek topográfiájának oltalmáról szóló 1999. évi XXXIX. törvényben már előírt korlátokhoz hasonlóan, leszögezve, hogy az adott know-how oltalma nem terjed ki a harmadik személyek által attól függetlenül szerzett tapasztalatokra, beleértve a know-how jogosultja által forgalmazott termék vagy szolgáltatás elemzésével megszerzett ismereteket. Ilyen törvényi támpontok alapján a bírói gyakorlat és az elmélet már szilárd jogdogmatikai keretek között fejleszthetné az innovációt és a szabadalmak alkalmazását szolgáló know-how forgalmazásának biztonságát is.

Konklúzióként, *Bobrovsky* Jenő számos szempontját is figyelembe véve, az új Ptk. javaslata 2.201. §-a szövegének az alábbiak szerinti továbbfejlesztését (*dólt betűs* kiegészítésekkel vagy módosításokkal) javaslom megfontolásra:

2.201. § [Titkos kivitelezési ismeretek]

- (1) A törvény kizárólagos jogot biztosít a más jogcímen védelem alá nem eső, *titkos és gazdaságilag értékes*, műszaki, kereskedelmi vagy szervezési feladat *kivitelezéséhez* lényeges és azonosíthatóan *meghatározott*, gyakorlatban *szerzett ismeretek megismerésének, nyilvános közlésének és felhasználásának engedélyezésére, ha az ilyen ismeretek titokban tartása érdekében a jogosult az ésszerűen szükséges intézkedéseket megtette. A jogsértő nem felel, ha bizonyítja hogy úgy járt el, ahogy az az adott körülmények között általában elvárható.*
- (2) A gyakorlati ismereteken biztosított kizárólagos *engedélyezési* jog azt a személyt illeti, aki magának az ismeretet személyesen, tapasztalatok értékelésével, illetve munkaviszony alapján vagy jogot átruházó szerződéssel megszerzte.
- (3) *Nem terjed ki a kizárólagos jog más által önállóan szerzett azonos vagy lényegében hasonló ismeretek védelmére, beleértve más jogosan hozzáférhető termékeknek vagy szolgáltatásnak elemzésével szerzett ismereteket.*
- (4) Megszűnik a jogvédelem, ha a gyakorlati ismeret kiterjedt felhasználása révén közismertté vagy *az érintett szakmában* könnyen hozzáférhetővé válik.

Boytha György

JEGYZETEK

- 1 Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS. 1994). Megállapodás a Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatkozásairól. A Világkereskedelmi Szervezetet létrehozó Egyezmény (1994; kihirdette az 1998. évi IX. törvény) 1. C melléklete.
- 2 *Szellem és szellemesség*. In: Emlékkönyv Lontai Endre tiszteletére, 2005. 34.
- 3 *Healan Laboratories v. Topps Chewing Gum Inc.* 202 F. 2d. 866, 1953; Judge Jerome Frank. A Legfelsőbb Bíróság common law jogot ismert el a híresség reklámozásához (*Zacchini v. Scrips-Howard Broadcasting*, 433 U. S. 564 (1977)). Lásd még Second Restatement of Torts §§ 652A-I. Bővebben és európai összehasonlítással Jan Klink: „New and separate property right to protect the business value of popularity. Unfair competition, tort, personality rights desparately used (or misused?) to achieve some legal protection.” (50 years os publicity rights in the US, hassle with intellectual property and personality rights in Europe. Intellectual Property Quarterly, Issue 4, 2003, 363–387);
- 4 Bővebben Boytha, Gy.: Urheber- und Verlegerinteressen im Entstehungsprozess des internationalen Urheberrechts (UFITA 85; 1979, 1-37); The Justification of the Protection of Author's Rights as Reflected in their Historical Development (RIDA janvier 1992, 52–101); *Szerzői jog és versenyjog*. In: Ünnepi kötet Boytha Györgyné tiszteletére, 2002, 35–53.
- 5 OJ C 101, 27/04/2004, 0002–0042.
- 6 A szellemi termékek jogvédelmének gazdasági összefüggéseire az újabb irodalomból lásd Blair, R. D. – Cotter, T. F.: *Intellectual Property, Economic and Legal Dimensions of Rights and Remedies*. Cambridge, 2005. (304. old. Részletes elemzés kereskedelmi titkok vonatkozásában is).
- 7 Fejezetek II. XVI. fej. 138. § 30. j.
- 8 Second Treatise on Government, 1690; 27, 44, 57, 87, 190 és 219 pontok.
- 9 *A fejlődő országok kényszerengedélyezéshez fűződő érdekeinek figyelembevételét szolgáló jogi lehetőségekkel foglalkozik Lewis, T. és Reichmann, J. H.: Using Liability Rules to Stimulate Local Innovation in Developing Countries: A Law and Economics Primer*, 2003. – www.Earthinstitute-columbia.edu/cgsd/documents/lewisreichmann.pdf
- 10 Vö. Lichtman, D. G.: „The real negative inference of patent law is that objects that fail to meet patent law's stringent requirements do not deserve patents. Unpatentable goods does not necessarily mean unprotectable.” (The Economics of Innovation. 81 Minnesota Law Review, February, 1997, 693.)
- 11 USC Title 17 Sec. 106/A.
- 12 Áttekintés többek közt Gervais: The TRIPs Agreement: Drafting history and Analysis. 1998.
- 13 A Megállapodás WIPO kiadása, No. 223 (E) idézi; Gervais: i. m. szintén.
- 14 Az idevágó amerikai bírói gyakorlatra nézve Epstein, M. A.: Modern Intellectual Property. 2nd. ed. 1990, Chapter 2: Rights of the trade secret owner 51–89.
- 15 Vö. a Tanács 94/800/EK állásfoglalása indokolásának utolsó megfontolása. Később különösen C-149/96, *Portugália v. Tanács*, ítélet 48. pont. Részletes hatásköri elemzés: Kaser, K.: *Geistiges Eigentum und Gemeinschaftsrecht*. Die Verteilung der Kompetenzen und ihr Einfluss auf die Durchsetzbarkeit der völkerrechtlichen Verträge. Berlin, 2004. (555 old.)
- 16 Vö. Levin, M.: „Art. 39 TRIPS ... can only be understood as a minimum standard and members are uninhibited to engage in broader and stricter protection... The obligation under TRIPS is obviously not self executing and can be fulfillle by many means.” (Trade Secret Protection and the Computation of Damages under Swedish Law. In Schriker Festschrift, C. H. Beck, München 2005, 737. o.)
- 17 1986 óta, vö. *Veni, J. S.: Boussois/Interpane: the Treatment of Know-How Licences under EEC Competition Law. EIPR 1987, 164–171*; legutóbb: A Bizottság 772/2004 sz. rendelete a technológia transzfer megállapodások kategóriáinak mentesítéséről.
- 18 2004/48/EK irányelv.
- 19 92/100/EGK irányelv 2. cikk 1. pont.
- 20 96/9/EK irányelv 11. cikk; 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról 82. § (3) bek.
- 21 Lényegi áttekintést nyújt Magri, K. A.: *International Aspects of Trade Secrets Law*, 1997 – www.myersbigel.com/ts_articles/trade_secret3.htm
- 22 Science and Engineering Indicators 2006. – www.nsf.gov/statistics/seind06/c6s3.htm
- 23 Tulajdon tekintetében az alkotmány csak ötödik módosítása keretében, az ún. „taking clause” beiktatásával rendelkezik, amennyiben előírja, hogy „magántulajdon közhasználatra igazságos kártalanítás nélkül nem sajátítható el”. Bíróságok ezt a szabályt nem alkalmazták fel nem tárt kereskedelmi titkok közéül regisztrálására, így közegészségügyi engedélyezéshez való megismerésére sem. Közéül igénybevételel a US Code igazságügyi eljárásokat szabályozó 28. Címe keretében hozott „Tucker Act” hatálya alá sorolták, amely általában az *Egyesült Államokkal szembeni igények* elbírálására a „US Claims Court” illetékességét határozza meg. Az ilyen igények viszont feltételezik megfelelő jogalap fennforgását. V. ö. *Ruckelshaus v. Monsanto Co.*, 467 U. S. 986 (1984).
- 24 *Microbiological Research Corp. V. Muma*, 625 P. 2d. 690, 696.
- 25 Lásd 20. sz. lábjegyzet.
- 26 Uniform Trade Secrets Act 1985 (14 U. L. A. 437 és köv.) és „Commissioners' notes” (pl. a South Carolina állambeli törvénybe iktatás kapcsán is elérhető: www.scstatehouse.net/sess109 1991-1992/bills/860.htm
- 27 Figyelmet érdemel, hogy a „lopás” elleni titokvédelem kapcsán az 1994-ben hatályba lépett észak-amerikai szabadkereskedelmi övezet letétesítő NAFTA szerződés – amelynek kereskedelmi titokvédelmi szabályai jobban simulnak a hónapokkal később elfogadott TRIPS szövegéhez – 1711. cikke 2. pontjában úgy rendelkezik, hogy valamely szerződő fél *megkövetelheti* a kereskedelmi titok védelméhez annak valamilyen eszközben való rögzítését. Ez, mint a titok hordozója esne lopás elleni védelem alá, amit egyébként magának a titoknak a vonatkozásában sem a TRIPS, sem a NAFTA nem írnak elő. Velős áttekintés *Smallson, F.*: NAFTA's Intellectual Property Provisions, Dr. Dobb's Journal jul.22, 2001 – www.dj.com184409468
- 28 *Trandes Corporation v. Guy F. Atkinson Co* ügyben, földalatti vasút alagútjainak tervezéséhez használt szoftver védelmében hozott, a Legfelsőbb Bíróság által helybenhagyott ítélet. 996 F. 2d. 655 (4th Cir. 1993, 114 S. Ct. 443, 126 L. Ed. 2d. 377.
- 29 Lásd a gyökereket: *International News Service v. Associated Press*, 248 U. S. 215 (1918), majd az utóbbi évtizedek gyakorlatából: *Board of Trade v. Dow Jones & Co*, 98. Ill. 2d. 109 (1983).
- 30 Az UTSA létrejöttére és tartalmának elemzésére lásd különösen *Babirak, M. E. Jr.*: The Virginia Uniform Trade Secrets Act: A Critical Summary of the Act and Case Law. Virginia Journal of Law and Technology, Fall 2000; 5/15.
- 31 A doktrína alakulásáról bővebben *Davison, M.*: *Proposed U.S. Database Legislation: A Comparison with the U. K. Database Regulations*. E. I. P. R 1999, no. 6, 279, *Band, J.*: The Database Debate in the 108th US Congress: The Saga Continues, E. I. P. R. 2005, No. 6, p. 205.
- 32 1993. május 19-én kihirdetett 47. sz. törv.; ezt ismét módosította az 1994. december 14. 116. sz. törv. Jogpolitikai áttekintés *Nobuo Kawasaki: Study on the Desirable Form of the Unfair Competition Prevention Law for Protecting Intellectual Property in a New Era*. IIP Bulletin 2002, pp. 60–67.
- 33 Lásd különösen *Coleman, A.*: *The Legal Protection of Trade Secrets*. Sweet and Maxwell, 1992; *Hull, J.*: *Commercial Secrecy, Law and Practice*, Sweet and Maxwell 1998.
- 34 Még mindig vitatott a magánszféra sérelmének deliktumként (tort) való elismerése. Az 1988 évi szerzői, szabadalmi és mintajogi törvény 85. cikke a szerző morális jogai közt szabályozza a fényképhez fűződő személyhez fűződő érdekek védelmét (*right of privacy*) a fényképész szerzői jogával szemben.
- 35 „Knowledge is valuable, but knowing is neither real nor personal property. A man with richly stored mind is not for that reason a man of property- Upon a communication the transferor still has every thing that he had before.” (*Latham in Federal Commissioner of taxation v. United Aircraft Corp.* (1943–1944 68. C.L.R.); „No property in words transmitted over a telephone line... „It is not possible ... to steal information as such” [*Megarry in Malone v. Metropolitan Police* (1979) 2 W. L. R. 700]; „Any appropriateness in the metaphor would depend upon the existence of the legal principle. The principle itself cannot itself be based upon such a metaphor” [ad „tulajdon” egy látványosságon, *Latham C. J. in Victoria Park Racing v. Taylor* (1937) 58. C. L. R. 479.] Ez természetesen vonatkozatható minden szellemi terméken biztosított kizárólagos jog tulajdoni minősítésére.
- 36 *Lord Eldon in Abernethy v. Hutchinson* (1825) 1. H&T. 29 (*Hull*: i. m. nyomán).
- 37 *Saltman Engineering v. Campbell Engineering* (1948) 65 R. P. C. 203; *Saeger v. Copydex Ltd.* (1967) 2 All E. R. 415.
- 38 *Lord Upjohn és Lord Cohen*: „Knowledge of secret processes, „know-how”, confidential information as to the prospects of a company ... or the expected results of some horse race, that is not property in any normal sense, but equity will restrain its transmission to another if in breach of some confidential relationship.” In: *Boardman v. Phipps* (1966. 3. All E. R. 721). *Lord Denning*: „...broad principle of equity not to take unfair advantage of information given in confidence” [*Terrapin v. Builders Supp.* (1967) R. P. C. 375], továbbá „the jurisdiction is based not so much on property or on contract but rather on the duty to be of good faith” [*Fraser v. Evans* (1969) 1 All E. R. 8]; kiemelések a szerző.
- 39 *Coleman*: i. m. 49.
- 40 Lásd a15. lábjegyzet.
- 41 *Soltysinski, S. J.*: *Are Trade Secrets Property?* IIC. Vol. 17. No. 3/1986, 331. Különösen 350–356. old.
- 42 Code de la propriété intellectuelle. Livre VI. Titre II: Protection des connaissances techniques.Chapitre Ire: Secret de fabrique, Art. I. 621-1.

- 43 Loi no. 96-1106 du 18 décembre 1996.
 44 *Osterreich*, Ch.: *Patentrecht*, 2. Aufl. 2004, 102.
 45 <http://kompetenznetze.de/navi/de/services> – A keretszerződést elemzi Huck, W.: *Rahmenbedingungen für den Technologietransfer von Deutschland nach China*. Institute for International Business & Law, Braunschweig, www.law-and-business.com
 46 Boytha, Gy.: *A szerzői jog iparjogvédelmi és versenyjogi határterületei*. Jogtudományi Közlöny 1969. február/március, II. rész 106–108. old.
 47 25. P. 27.228/1972/21. (Sólyi József tanácsa).
 48 Model Provisions on the Protection of Computer Software. WIPO 1978.
 49 Vö. Boytha, Gy.: *Protection of Interests Related to the Creation and Use of*

- Computer Programs*. Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae, Tom. 21 (3–4), 1979, pp. 337–367.
 50 15/1983. (VII. 12.) MM. rend. 1§.
 51 91/250. EGK.
 52 2001/84/EK irányelv.
 53 97/0356. (COD); módosítva COM (1999) 309 final; 2006. március 17-én visszavonva, OJ. C. 2006. 64/03.
 54 BH 2000. 219; BH 2000. 243; Elemenés Menyhárd, A.: *A know-how apparthasága*. In: Emlékkönyv Lontai Endre tiszteletére, 2005, 129–142. o.
 55 GK 52. szám. Az új törvény megfelelő, a betéti feltételeken könnyítő helye 13. § (2) bek.

Megjegyzések az új Ptk. tervezet know-how-ra vonatkozó szabályaihoz¹

A megjegyzések indoka

Az új Ptk. javaslat² a Ptk. koncepció Magyar Közönlönyben közzétett szövege,³ valamint az ehhez készített észrevételek és tanulmányok nyomán átdolgozott, a „normaszöveg kidolgozásának vezérfonalául szolgáló szabályozási Tematika”⁴ alapján készült el. Sem Bobrovsky hozzászólása, sem Boytha reflexiói nem nyúlnak vissza a szellemi alkotások és javak normajavaslatának kidolgozását megelőző tanulmányokhoz,⁵ észrevételekhez,⁶ állásfoglalásokhoz,⁷ holott ezek egy része a jelenleg folyó eszmecsere tárgyát is érintette.

Az alábbi megjegyzések egyrészt felidéznek a tanulmányoknak, illetve egyes észrevételeknek a szabályozási tematika kidolgozásához nyilván felhasznált megállapításait, másrészt gyakorlatias szempontból fűznek véleményt Bobrovsky és Boytha írásaihoz.

A Ptk. tematika kidolgozását megelőzően napvilágra került álláspontok

Más-más, azonban egymással összefüggő indokokból mindegyik, a koncepcióhoz kapcsolódó tanulmány szükségesnek tartotta a know-how hatályos Ptk.-beli szabályai [Ptk. 86. § (4), 87. § (2), Ptké. II. 4. §] felülvizsgálatát.

Boytha említette azt a dogmatikai átfedést, amely a „know-how” védelem és az üzemi, vagy üzleti titok általános személyiségi jogi, illetőleg a tisztességtelen verseny elleni védelem körébe tartozó védelme között fennáll,⁸ de ez az átfedés szerinte nem jelenti a know-how-nak a szellemi alkotások és javak (az eredeti Boytha-javaslat szerint szellemi termékek) körében való, korszerűsített, az EK idevágó versenyjogi csoportmentesítési szabályaihoz igazított szabályozásának akadályát.⁹ Bobrovsky éppen ezt az átfedő, kettős jellegű szabályozást tartja tévűtnak, és attól határozottan eltanácsolja a jogalkotót.¹⁰

Ficsor szerint „átfogóan felül kell vizsgálni a know-how védelmére vonatkozó hazai szabályozást (...)”. A felülvizsgálat irányára nézve annyit tartalmaz a tanulmány, hogy a versenykorlátozás alóli csoportmentesítés céljára alkotott közösségi jogi fogalom nem jelent pozitív technológia jogvédelmi szabályozási kötelezettséget.¹¹ Vagyis: arról nem olvashatunk, hogy a know-how jogosultját megillető (értelemszerűen a know-how jellegzetességeinek megfelelően korlátozandó) kizárólagos jog helyett relatív(abb) jellegű, kifejezetten verseny-viszonyban, és tiltott el-sajátítással szemben érvényesülő védelmet kellene nyújtani, de – ez kétségtelen – az átfogó felülvizsgálat szókapcsolat ezt a gondolatot is magában foglalhatja.

Bacher „a titkos, nyilvánosságra nem hozott adatok TRIPS szerinti védelmével összefüggésben”¹² gondolja tovább a know-how védelmének szabályozását. A felülvizsgálatnak arra kell irá-

nyulnia, hogy harmadik személyek behatásával szemben csak az általában nem ismert, vagy nem könnyen hozzáférhető (a know-how szempontjából meghatározott titkosság) ismeret jogosultját illetheti meg védelem (szemben a közkinccsel képező, de ettől még szerződés tárgyát képezhető ismeretekkel). Emellett Bobrovsky monográfiájában¹³ kifejtett know-how fogalom elfogadásából indul ki, azaz a know-how jogosult „csak” birtokhelyzetben van, az üzleti titok védelméhez tartozó relatív kizárólagos védelem illeti, szemben az abszolút szerkezetű szellemi tulajdonjoggal. Ennek alapján indítványozza a know-how szabályozás átgondolását.¹⁴ Nem tesz azonban olyan javaslatot, amely szerint a korszerűsített szabályokat a szellemi alkotásokra/javakra (Bacher álláspontja szerint: szellemi tulajdonra) vonatkozó szabályoktól el kellene választani.

Havasi nem említi a know-how szabályozás teljes felülvizsgálatának szükségességét, csupán a „közkinccsé válásig” tartó védelem tartamának pontosabb meghatározását látja fontosnak.¹⁵

Az MSZIT állásfoglalása¹⁶ 4. e) pontja szerint fenn kell tartani a know-how védelmét korszerűsített változatban. Az ülés jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy az általános technológia védelem TRIPS-hez közelítő szűkítése vetődött fel az ülésen.

A magunk részéről¹⁷ Bacherral összhangban úgy véltük, hogy a TRIPS Egyezmény¹⁸ keretei között az EU akkor (2002.) hatályos technológia transzfer csoportmentesítési rendeletének¹⁹ fogalom-meghatározását fel lehet a know-how fogalom és védelem felülvizsgálatához használni függetlenül attól, hogy kartelltilalom alóli mentesítés a tárgya a rendeletnek.²⁰

Az álláspont kiegészült a hazai bírói gyakorlatból leszűrt tapasztalatokkal, és az alábbi főbb javaslatokat tartalmazta:

A know-how *vagyoni értéke vagy titkosságából*, illetve abból adódik, hogy *az ismeretek speciális szempontok szerinti csoportosítása, összegyűjtése olyan mennyiségű munkaráfordítást igényel*, amely miatt a hasznosító számára előnyösebb a kész ismeret megszerzése. E második ismérv jelenti a know-how *egyéb okból korlátozottan hozzáférhető, de nem az üzleti titok értelmében vett titkos* jellegét. Ebből adódik, hogy vagy képezni kell egy, a know-how-ra irányadó tágabb értelemben vett titok (titkosság) fogalmat az EU rendeletek valamelyike²¹ nyomán, vagy mindkét ismérvet fel kell sorolni a meghatározásban

A know-how-t azonosíthatóságra alkalmas módon kell rögzíteni (ez tükrözi az a bírói gyakorlat akként, hogy az apportőr a *know-how-t tárggyiasult formában* köteles a társaság rendelkezésére bocsátani²²). Ebből az is következik, hogy a titkosság és a rögzítettség követelménye azt is jelenti, hogy a *know-how jogát ruházási és hasznosítási szerződésnek* – ellentétben minden más, a szellemi javakra vonatkozó vagyoni jogát ruházási és hasznosítási/felhasználási/használati szerződéssel – *fogalmi eleme az átadás*.²²

A know-how oltalom relatív kizárólagos jellegét²³ a bírói gyakorlat még a hatályos Ptk. alapján is felismerte. „Külön jog-

szabály hatálya alá nem tartozó műszaki ismeretek védelme iránti perben a jogosultnak kell bizonyítania, hogy annak eredményeit az alperes elsajátította vagy felhasználta.²⁴

Ezen felül is megállapítható, hogy a bírói gyakorlat tulajdonképpen a ma még hatályos, valóban túl tág oltalmat nyújtó, a know-how-t szellemi alkotásként felfogó szabályt is helyes irányban alkalmazta:

– [Relatív titkosság]

A know-how *vagyoni értéke vagy titkosságából*, vagy abból adódik, hogy az ismeretek speciális szempontok szerinti csoportosítása olyan mennyiségű munkaráfordítást igényel, amely miatt a felhasználni kívánó számára előnyösebb a kész ismeret megszerzése, mint a saját kutatásban való előállítás. Ilyen összefüggésben értéke – a használatól függően – változhat, relatív.²⁵ A szerzői mű v. know-how apportvitában²⁶ a bíróság megállapította: „a know-how alapvetően gazdasági, műszaki, szervezési ismeret és tapasztalat, a gyakorlatban felhasználható, korlátozottan hozzáférhető, oltalom addig illeti meg, amíg közkinccsé nem válik, másra átruházható, átadható, vagyis forgalomképes. Értékét a korlátozottan hozzáférhetősége adja, tudása másokkal szemben előnyt jelent.

– [Rögzítettség, átadás]

A tag az apportként átadni vállalt *know-how-t tárgyasult formában* köteles a társaság rendelkezésére bocsátani”. Ugyanez értelemszerűen irányadó a gazdasági társasági jogviszonyon kívüli a know-how jogosult és a hasznosító jogviszonyában is.²⁷

– [Az oltalom tartama]

Állást foglalt a bíróság a *közkinccsé válásról* is. „Az a tény, hogy a tudomány állásához kapcsolódó, feltételezett ismeret az adott megoldás előállításának lehetőségét az érintett szakmai kör részére nem zárja ki, önmagában nem eredményezi a megoldás közkinccsé válását.”²⁸ Ez visszahat a relatív titkosságra is. Ha az ismeret szabadalmi bejelentés közzététele révén kerül nyilvánosságra, az álláspontunk szerint akkor jelent közkinccsé válást jelent, ha a bejelentő feltárási kötelezettsége alapján a gyakorlati megvalósításhoz (reprodukáláshoz) szükséges és elegendő kitanítás körében a valóban alkalmazott eljárást, módszert írja le. (Az más kérdés, hogy a gyakorlatban a kitanítás körében sohasem tárják fel a valódi „know-how-t”).

Az új Ptk. tervezet know-how és üzleti titok szabály javaslata

Bobrovsky véleményének lényegét abban látjuk, hogy

– a know-how, mint a „szellemi birtokvédelem” tárgya nem kaphat a nevesített szellemi tulajdoni védelem oltalmi tárgyival azonos rangú kizárólagos jogi védelmet, főként azért, mert a know-how birtokos nem ad semmit a társadalomnak az oltalomért cserébe, szemben a nevesített oltalmak feltételeként előírt feltárási kötelezettséggel (quid pro quo),²⁹

– a know-how fogalma (a védelem közvetett tárgya) és védelme nem mehet túl a TRIPS 39. cikk (2) bekezdés szerinti feltételeken és követelményeken,

– a közösségi versenyjogi csoportmentesítési szabályok szempontjából meghatározott know-how fogalom a jogi védelem szempontjából irreleváns, és nem használható,

– az üzleti titok Ptk. fogalmát és védelmét is összhangba kell hozni a TRIPS-szel és ennek jegyében „versenyjogiasítani” szükséges.³⁰

Boytha szerint pedig

– nincs kizárva a know-how finomított, fogalmilag, tartalmilag és az oltalom szubjektív megsérthetőségével korlátozott kizárólagos jogi védelme, azaz nem áll fenn a Bobrovsky által határozottan meghúzott éles választóvonal a nevesített oltalmi formák és a know-how védelme között, mert az előbbieket jogvédelme csak korlátozottan kizárólagos, nem úgy abszolút, mint a dologi jogi tulajdonjog,³¹

– a szellemi alkotások és javak nevesített kizárólagos jogi oltalmi formáinak léte nem jelent *preemptiot*, azaz nem zárja ki know-how fogalma alá sorolandó „minősített titok” sajátos kizárólagos jogi védelmét,³²

– a TRIPS egyrészt megengedi a fel nem tárt információ egyezményes védelemnél magasabb szintű, akár kizárólagos jogi védelme tagállami előírását, másrészt az átültetés (implementation) módja a tagállamokra van bízva,³³

– a közösségi versenytilalmi csoportmentesítés céljára használt fogalom nem áll ellentétben a TRIPS-szel, az felhasználható a know-how védelem körének meghatározására,³⁴

– az üzleti titokvédelemnek a know-how védelemtől eltérő és a TRIPS körbe nem eső (személyiségi) beszámítási pontjai is vannak.³⁵

Az alábbiakban néhány szempontot fűznénk a vitához.

A TRIPS átültetése

A TRIPS egyik elismert kommentárja³⁶ abból indul ki a 39. cikk magyarázatában, hogy a „trade secret”/„confidential information” védelmével a nemzeti jogok gyakran nem a nevesített szellemi tulajdoni jogalkotásban, hanem az általános polgári jogi szabályokban foglalkoznak. Az „undisclosed information” (feltáratlan, nyilvánosságra nem hozott információ, nem pedig a magyar fordítás szerinti adat, ahogy Bobrovsky és Boytha is megállapítja) kifejezést azért találták ki az egyezmény szövegezői, hogy minden nemzeti jogi és PUE érdemi kapcsolatot „kizárjanak”, tehát érzékeltesék, hogy új, a nemzetközi instrumentumokban eddig nem létezett védelem statuálásáról van szó. Sőt, a PUE-10bis-re hivatkozás nem azt jelenti, hogy a tisztességtelen verseny elleni (tiltandó cselekményeket felsoroló) védelem keretében kell az oltalmat nyújtani, azt azért használták, hogy az új, előzmény nélküli egyezményes szabály a PUE általános tisztességtelen versenytilalmi rendelkezésének „farvizén” bejuttatható legyen a TRIPS-be.³⁷

Külön kiemeli a kommentár, hogy a jogvédelem módja más, mint a PUE szerinti versenyvédelem. A védelem jogosultjának lehetőséget (= jogot) kell adni arra, hogy megakadályozhassák (*shall have the possibility to prevent*) a hozzájárulása nélkül mások által (*by others*) a szabályhoz fűzött jegyzetben leírt módon/tudatállapotban tanúsított, jogsértésnek minősített, az információ feltárásiában, megszerzésében, vagy használatában álló cselekményeket. Ez a fordulat pedig a magyarázat szerint megegyezik a szerzői joggal szomszédos előadóművészi *kizárólagos jogok nyújtását is magában foglaló* TRIPS 14. cikk (1) bekezdéssel,³⁸ és a Római Egyezmény 7. cikkével.³⁹ [A TRIPS 14. cikk (1) bekezdéshez fűzött kommentár elmagyarázza azt is, hogy az eredeti egyezmény-szöveg, tehát a Római egyezmény miért (az Egyesült Királyság eltérő joga) volt kénytelen a kizárólagos jogot konstituáló (*authorize or prohibit*) fordulattól eltérni.⁴⁰] Egyébként a kommentár következtetése az, hogy az eredeti, tehát az előadóművészi jogot szabályozó rendelkezés kizárja a törvényi engedélyt, de kevesebb, mint egy hagyományos engedélyezési jog. Az előadóművészi hasonló jogokat egyezménybe foglaló, a TRIPS-nél későbbi WIPO Szomszédos Jogi egyezmény már „rendesen”, kizárólagos jogként fogalmaz.⁴¹ *Ha a kizárólagos jog nyújtása ellentétes lenne a TRIPS 13. cikk (1) bekezdés rendelkezésével, azok a WPPT-tagállamok, amelyek egyben TRIPS-tagok is (például hazánk), a TRIPS-be útközben vállaltak volna az előadóművészek védelmére kötelezettséget a WPPT alapján.*

Ha – a magyarázattal egyezően⁴² – a TRIPS 39. cikk (2) átültetésére alkalmazzuk a TRIPS 14. cikkel összefüggő következtetéseket, oda kell jutnunk, hogy – hangsúlyozzuk: a TRIPS-szabálynak megfelelően korlátozott – kizárólagos jog nyújtása a know-how jogosultjának nem jelenti a TRIPS-egyezmény megsértését. A TRIPS kommentár is leszögezi: „a tagállamok e kötelezettségnek [értsd: a 39. cikk (2) bekezdés átültetésének] számos módon tehetnek eleget”.⁴³

A nevesített oltalmak zárt rendszere

Ha a nevesített szerzői jogi és iparjogvédelmi oltalmi formákat a maguk teljességében nézzük, és nemcsak a szabadalom és a titokban tartott technológia viszonyában, akkor láthatjuk, hogy a nevesített védelem kapui néhol huzatosak. A védelem kizárólagos jogokkal való bővülésének egyik megengedett módjaként írja le Bobrovsky az új sui generis oltalmi formák nemzetközi egyezményes hálóba illesztett létrehozását.⁴⁴

Nem ilyen pl. az Európai Közösség által bevezetett sui generis adatbázis oltalom, hiszen a nemzetközi egyezményes háló hiányzik, és belátható idő alatt meg sem szövik. Ráadásul a jelentős ráfordítással előállított adatbázis kimásolási és újrahasznosítási kizárólagos jogát az EB kis túlzással relatív, versenytárral szemben érvényesíthető védelemként ismerte csak el.⁴⁵ Ha ugyanis az adatbázis részét képező adatot maga az adatbázis-előállító hozza létre, tehát az adatbázis-előállító üzleti tevékenysége magával hozza a rendszer, módszer szerint csoportosított adatok létrehozását, a védelem csak akkor áll fenn, ha bizonyítható a külön „adatbázis-ráfordítás”. Más szóval: a melléktermék (spin-off) adatbázist a kizárólagos jog nem illeti meg. De ha fenn is állnak a védelem előfeltételei, a mennyiségileg jelentős részre vonatkozó kimásolást az adatok összességéhez, a minőségileg jelentős részre vonatkozó kimásolást a ráfordítás értékéhez képest kell nézni. Mindkét esetben csak akkor lehet a védelmet alkalmazni, ha a *jogosulatlan felhasználás eredménye egy versenyző adatbázis, vagy annak jelentős része*, mert csak ez jelent az adatbázis-előállító beruházása számára jelentős hátrányt. Nem csoda, hogy a közösségi szerzői jog felülvizsgálatával foglalkozó bizottsági munkaanyag – több egyéb változat mellett – egyik alternatívaként a sui generis védelem eltörlését, másik alternatívaként a melléktermék-adatbázisra való normatív kiterjesztését javasolta.

Az egyes államok szerzői és kapcsolódó jogi, tehát elismert nevesített védelmének tárgyai sem azonosak, tehát a védelem homogenitása itt sem állapítható meg. Az osztrák szerzői jog például ismeri a nem művészi fénykép (pl. útlevétkép) előállítóját megillető szomszédos jogi védelmet, sőt annak még személyhez fűződő jogi eleme is van (név/cégfeltüntetés a többszörözés, terjesztés során).⁴⁶ Megsérti ezzel a szabállyal az osztrák jogalkotó a TRIPS-et? Rosszallásra számíthat, ha nem biztosítja ezt a jogot külföldieknek? Ez a helyzet nem állhat elő. Az EU-n belül a diszkrimináció tilalma biztosítja valamennyi EU tagállami jogosult egyenlő védelmét,⁴⁷ az EU tagállamokon kívüli TRIPS tagállamok jogosultjait pedig a nemzeti elbánás (vagy, ha úgy tesszük, a legnagyobb kedvezményes elbánás⁴⁸) alapján illeti meg a védelem. Rosszabbul jár az osztrák jogosult, mert külföldön ez a védelem nem illeti meg? Igen.

Ebből az következik a know-how védelmére, hogy a megengedett keretek között úgy kell a know-how-hoz fűződő jogot meghatározni, hogy az lehetőleg tartalmilag ne legyen erősebb, mint a többi TRIPS tagállamban a nyilvánosságra nem hozott információ jogosultjának biztosított oltalom (mind Boytha, mind Bobrovsky bemutatják, hogy ezek a védelmek közel sem egyforma szintűek).

További példák is hozhatók a szerzői jogi védelmi tárgyak különbségeire. Ahol ez lehetséges (követő jog), ott a jogalkotó (az EK) az Európai Közösséget egyetlen állami entitásnak tételezve az anyagi viszonyossággal kívánja kiküszöbölni az egyenetlenséget,⁴⁹ de pl. az adatbázis esetében az oltalom nem nyúlik túl az EK területén.⁵⁰

A nevesített iparjogvédelmi oltalmak alapján nyújtott kizárólagos jogok sem egyneműek. Milyen „zárláncú” kizárólagos jogi monopóliumot kínál a földrajzi árujelző a szóban forgó területen bárkit határidő nélkül megillethető, forgalomképtelen, csak eltöltési jogot tartalmazó oltalma?⁵¹ A nem-kizárólagos jogosultak között a versenyjogi védelem (jellegbitorlás alkalmazása) tehet rendet.⁵²

Tudhatjuk-e ma a szabadalmi jog világos jogi-logikai oltalmi rendjében, hogy milyen számítógéppel magvalósított találmány (pl. szoftverrel támogatott eljárás) kaphat európai szabadalmi oltalmat, vagy biztonságosabb a találmányt nyilvánosságra nem hozott információként kezelni és értékesíteni? Ellehetetleníti-e az utóbbi megoldást, ha egy, az európai szabadalmi oltalommal lefedett államok területén kívüli állam a feltárási kötelezettség maradéktalan teljesítése után szabadalmi oltalmat ad ugyanarra a műszaki megoldásra, amely az európai szabadalmi egyezmény alapján kétségesen szabadalmaztatható? Nem jobb-e ilyen bizonytalanság feltételezése mellett, ha a nyilvánosságra nem hozott információ védelme mérlegelésre érdemes védelmi szintet ad?

Vannak ezen felül több szálon függő oltalmi formák is. Az Európai Bizottság arra a kérdésre, hogy a jogérvényesítési irányelv átültetése szempontjából mi minősül szellemi tulajdonnak, normával, a hivatalos lapban 2005. április 13-án közzétett nyilatkozattal válaszolt.⁵³ Eszerint az akár a közösségi jogban, akár a tagállami jogban ismert és a nyilatkozatban felsorolt oltalmi formákon kívüli a kereskedelmi nevek (értelmezésűen a védjegyet oltalom alatt nem álló nevek) akkor minősülnek a szellemi tulajdon oltalmi tárgyának, „amennyiben azokhoz (szellemi tulajdoni) kizárólagos jogok fűződnek az irányadó nemzeti jogszabályokkal összhangban”.

A vállalatokat (személyeket) jelölő kereskedelmi neveket a Ptk. névjogi szabályai és a Tpv. jellegbitorlási szabályai egyaránt védik.⁵⁴ Az árukat, szolgáltatásokat jelölő kereskedelmi neveket csak a versenyjogi védelem illeti meg. Ez utóbbira opcionálisan lett volna kiterjeszhető a jogérvényesítési irányelv szerinti megerősített szabályok hatálya. Vagyis: a vállalatok kereskedelmi neveit kizárólagos jog, de nem szellemi tulajdoni, hanem személyhez fűződő jogi, kizárólagos jog védi. Az árukat/szolgáltatásokat jelölő nevek jogosultjainak meg kell elégedni a relatív védelemmel.

Érdeemes némileg előre szaladva a végkövetkeztetés kedvéért megjegyezni, hogy a védelmi eszközök csaknem azonosak; érdekes azonban, hogy a versenyjogi szankciók némileg szigorúbbak, mint kizárólagos névjog megsértése esetén alkalmazható jogkövetkezmények.⁵⁵

A magunk részéről úgy látjuk, hogy nevesített szerzői jogi és iparjogvédelmi oltalmak rendje nem képez olyan zárt, csak széleskörű nemzetközi egyetértéssel mozdítható rendszert, amely ne tűrné el egy – ismét hangsúlyozzuk: megfelelően korlátozott – know-how kizárólagos oltalom nemzeti polgári jogi kódexbe foglalását.

A polgári jogi kódexben való szabályozás sajátos szempontjai

Ha egy jogalkotó nem külön törvényben, vagy nemcsak a versenyjogában szabályozza a nyilvánosságra nem hozott adatok (üzleti titok) védelmét, hanem egy átfogó magán- és kereskedelmi jogi kódexben, akkor tekintettel kell lennie egyes intézmények többes, tehát a kódex különböző beszámítási pontjaihoz kapcsolódó jellegére. Az, hogy az üzleti titok védelme a magánszféra polgári jogi, személyhez fűződő jogi védelmének is része, nehezen cáfolható, és e téren, ahogy Boytha is írja,⁵⁶ nincs nemzetközi igazodási pont. A magunk részéről is úgy látjuk, hogy az üzleti titok tárgya bővebb, mint a know-how, amely Bobrovsky szerint is főként „előállítási”, vagy „kereskedelmi” jellegű, titokban léte és tartása miatt értékes információ. Emiatt létezhet az üzleti titoknak egy olyan köre (elsősorban pusztán tények, adatok), amelynek a gazdálkodó magánszférához való joga nyújthat védelmet, és egyáltalán nem biztos, noha kétségkívül ez a tipikus, hogy versenyjellegű, versenyviszonyhoz kapcsolható, illetve versenyhátrányt jelent az üzleti titok engedély nélküli megszerzése, feltárása, vagy közlése. Ettől persze még lehetne elég messzire menve némi fikcióval piaci magatartásnak tekinteni egy

nem üzleti hatású, nem versenyszempontú titokfeltárást (elbocsátott munkavállaló versenyhátrány okozására alkalmatlan bosszúja) és át lehetne terelni a versenyjogba az üzleti titokkal kapcsolatos minden jogsértést (ezzel a jogaiban sértett gazdálkodó némileg jobban is járna). Ez, ha az üzleti titok fogalma és megsértésének a tényállása megmarad a Ptk.-ban, annyit jelentene, hogy a Tpv. szankcióit kellene alkalmazni akár a Tpv., akár a Ptk. szerinti üzleti titoksértésre.

Végül eljutunk a leginkább vitatott ponthoz: szerepet játszanak-e a know-how védelmének szabályozásában, elsősorban fogalmának meghatározásában a közösségi csoportmentesítési rendeletekben használt know-how fogalmak elemei,⁵⁷ vagy ragaszkodni kell a TRIPS 39. cikk (2) bekezdés, és az ahhoz fűzött, a jogsértő magatartásokat példálózóan felsoroló jegyzet szövegéhez?

Abban nincs vita, hogy a know-how relatív titkossága miatti értékesége okán vagyoni forgalom tárgya.

Az első eset:

A közösségi rendeletek fogalmi elemei csak a versenykorlátozás alóli csoportmentesítés céljára használhatók, és a know-how törvényi fogalma a TRIPS szabályhoz igazodik.

Ez annyit jelent, hogy ha egy megfelelően titokban tartott információ hasznosítására, vagy a vagyoni jogok átruházására kötött szerződés közvetett tárgya Ptk. szabály nélkül is megfelel a csoportmentesítés feltételét jelentő know-how fogalomnak is, és egyébként fennállnak a csoportmentesítés feltételei, a szerződés tartalmazhat más szerződésben tilos, versenykorlátozó kikötéseket. Egy „sima”, tehát csak a Ptk./TRIPS fogalmi elemeinek megfelelő know-how hasznosítására kötött (illetve jogátruházó) szerződés nem esik a csoportmentesítés hatálya alá.

Ez a következménye Bobrovsky álláspontja elfogadásának.

A második eset:

A közösségi rendeletek fogalmi elemei beépíthetők a know-how törvényi fogalmába a TRIPS szabályhoz igazodás mellett.

Ez annyit jelent, hogy egy megfelelően titokban tartott információ hasznosítására, vagy a vagyoni jogok átruházására kötött szerződés közvetett tárgya minden esetben meg kell, hogy feleljen a csoportmentesítés feltételét jelentő know-how fogalomnak is. Ha egyébként fennállnak a csoportmentesítés feltételei, a szerződés tartalmazhat más szerződésben tilos, versenykorlátozó kikötéseket.

(Azt a harmadik esetet, hogy a know-how fogalom nem közeledik a TRIPS szabályhoz, kizárhatjuk, mert Boytha maga is tesz tanulmánya végén javaslatot a szabály közelítésére.)

Ha a know-how-t statikusan, mint oltalmi tárgyat (szellemi birtoktárgyat) szemléljük, akkor nincs helye a közösségi csoportmentesítési feltételek figyelembevételének. Ekkor azzal törődünk, hogy az oltalmi tárgy és a quasi erga omnes hatályú jogsértés fogalma tükrözze a TRIPS szövegét, és a vagyoni forgalomban a felekre bízunk, hogy a csoportmentesítés feltételeinek megfelel, vagy nem felel meg a szerződés közvetett tárgya. A TRIPS tényleg csak ennyit követel meg. Ekkor a választási lehetőség annyi, hogy korlátozott kizárólagos jogot, vagy a kizárólagos jog kimondása nélkül tételesen meghatározott, de a relatív hatályon túlmenő körű védelmet biztosítson-e a jogalkotó. Hangsúlyozzuk, hogy a TRIPS magyarázat fényében e kérdés eldöntésében is látunk játékeret.

Ha a know-how-t (titokban tartott információt) mint a vagyoni forgalom tárgyát is nézzük, akkor nemigen lehet eltekinteni a közösségi rendeletek kifejezetten a licenc- és jogátruházási forgalomra szabott fogalmi elemeitől. A TRIPS 40. cikke az alapja mind a versenykorlátozó megállapodások tilalmának, mind pedig az ez alól megalkotott kivételeknek. A TRIPS-tag EU által alkotott közösségi csoportmentesítési rendeletek tehát TRIPS-konform szabályok. A know-how (titokban tartott információ) TRIPS-szel összhangba hozása tehát nem zárja ki a versenykorlátozó megállapodások szabályaihoz való igazítást is.

Praktikus szempontok is emellett szólnak. Miért kéne kidobni az információ azonosíthatóan való rögzítettsége követelmé-

nyét? Azért, mert az ismeret TRIPS szerinti védelme fogalmilag független a rögzítettségtől? Ez nem is biztos, ha az információt jogszerűen ellenőrzése alatt tartó személy ésszerű titokban tartási lépéseire vonatkozó kötelezettséget⁵⁸ életszerűen szemléljük. Hogyan lehet egy sehogyan sem rögzített ismeretet titokban tartani? Jelenlegi tudásunk szerint csak fejben. Ekkor azonban az információ praktikus, forgalmazhatóan alig-alig létezik (kivéve a kézről-kézre szálló, betanítás útján továbbadható ismeret, amelynek ipari, üzleti forgalmi jelentősége csekély, az üzleti életben sem számveteli, sem adózási szempontból jogszerűen nem kezelhető). A TRIPS magyarázat maga is írja, hogy az „undisclosed” titokban tartott kifejezést nem szabad szó szerint érteni. Azt csak azért választották, hogy elkerüljenek minden utalást valamely nemzeti jogra. Valójában, ha senki sem tárta fel az információt senkinek, azt nem is lehet jogi értelemben használni. Sokkal inkább szelektíven, és pontosan meghatározott körülmények között feltárt információ a védelem tárgya.⁵⁹ Ekkor pedig életszerű követelmény lehet a magyar bírói gyakorlat által is megkövetelt, azonosíthatóságot lehetővé tevő rögzítés.

A relatív titkosság fogalma (nem közismert és nem könnyen hozzáférhető...) jószerint azonos a TRIPS-ben és a csoportmentesítési rendeletekben, csak a titkosság szempontjából releváns személyi kört kell a TRIPS-hez igazítva meghatározni.

A lényegesség valóban csak a versenyjogi csoportmentesítési szabályok szerinti feltétel.

Az pedig, hogy a feltárás, megszerzés, használat engedélyezésére vonatkozó kizárólagos jogból indul-e a szabály, és ezt korlátozza egyrészt a független fejlesztés, megszerzés, és a mérnöki visszafejtés tartalmi, és a közkinccsé válás időbeli korlátja, vagy fordítva jut el a jogalkotó ugyanehhez az eredményhez, az – álláspontunk szerint – a TRIPS által bejátszani engedett téren belül van, és azonos végeredményt hozhat. A jogosult hozzájárulásához kötés („without their consent”) közelebb visz bennünket a kizárólagos jogként való megfogalmazáshoz.

Fontos szempont a jogsértő cselekményekre vonatkozó tudatállapot, pontosabban a *tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat jelenleg bírázó meghatározása*, amely szintén a know-how jog korlátja, amennyiben nem minden objektív jogsértés tilos, illetve nem minden „hasznosítási”, feltárási, megszerzési cselekmény van engedélyhez kötve. A TRIPS magyarázat szerint⁶⁰ az egyezmény csak példákat ad.

Ezek között azonban vannak a polgári jog dogmatikai rendje szerinti besorolással

- a titokbirtokos által elkövethető objektív vagy vétkes cselekmények, pl. a szerződésszegés,⁶¹ vagy titoktartási kötelezettség megszegése,
  - a titokbirtokos által csak *szándékosan* elkövethető cselekmények, mint a szerződés, vagy titoktartási kötelezettség megszegésére rábírás,
  - harmadik személyek által az információ megszerzésében álló cselekmények, ha a személy tudta, vagy súlyos gondatlanság miatt nem tudta, hogy a fenti cselekmények valamelyike vezetett az információ megszerzéséhez. Ez az eset valószínűleg megfeleltethető az információ rosszhiszemű megszerzésének, és talán kiváltható a vétkességgel, hiszen az adott helyzetben általában elvárható magatartást tanúsító személy bizonyára nem rosszhiszemű.
- Emiatt összességében az a véleményünk, hogy
- a know-how szabályait az üzleti titok „minősített” eseteként a szellemi alkotások és javak szabályait tartalmazó szerkezeti egységben lehet tartani,
  - a vagyoni forgalom tárgyaként való meghatározás szempontjából a know-how fogalom részévé teendők és tehetőek mind a TRIPS 39. cikk, mind a csoportmentesítési rendeletek fogalmi elemei,
  - a know-how védelme meghatározható akár erősen, több szempontból korlátozott kizárólagos engedélyezési jogként, akár meghatározott cselekmények tiltásaként, de az előbbi

- megközelítés is lehetséges, és több szempontból (hozzájárulás, licencia szerződés tárgya) kívánatos,
- a know-how-hoz fűződő jog korlátjaiként kell meghatározni, hogy csak a tisztességes kereskedelmi gyakorlattal ellentétes, engedély nélküli cselekmények képeznek jogsértést,⁶² és meg kell fontolni, hogy e cselekmények különböző tudatállapoti feltételei is részei legyenek a szabálynak (emiatt nem tartjuk megfelelőnek a kártérítési szankció egységes előírását),⁶³
  - az előzőek fényében kell eldönteni, hogy a szankciókat tartalmazó 2.202. § szorul-e módosításra.

Három gyakorlatias utószó

Előszőr:

Ha a nyilvánosságra nem hozott adatok TRIPS-beli szabályát attól megtisztítva nézzük, hogy a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat körébe tartozó magatartásokat egy, szabályhoz fűzött magyarázat jegyzetbe foglalt, a nemzeti jogi jogdogmatika rendek besorolása szerinti tudatállapoti vegyes saláta-norma(?) sorolja fel, egyszerűsödhet a jogalkotói döntés. A túlzott óvatosság alól egy kissé felszabadíthatja a jogalkotót, hogy a TRIPS megengedi a szabályaiba nem ütköző, magasabb szintű védelem előírását.

Ebből következően, ha a know-how kizárólagos jog nem terjed ki az információ jóhiszemű

- know-how jogosulttól független fejlesztése,
- know-how jogosulttól független megszerzése, és
- bármely forrásból megszerzett termék/szolgáltatás (kötelmi jogias megközelítéssel: dolog, vagy egyéb szolgáltatás) mérnöki visszafejtése útján előálló információra,
- úgy véljük, nem kell a törvény szintjén foglalkozni a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat egyes eseteivel, illetve az egyes esetek alá tartozó magatartások különböző tudatállapotaival.

A TRIPS magyarázat szerint is csak példákról van szó, és ha átgondoljuk, a fentiek szerinti kivétel alá eső magatartások halmaza sehol sem lesz átfedésben a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat alá söpört magatartás-példákkal, és a két magatartáshalmaz között nem marad szabályozatlan, üres tér sem.

Másodsor:

Ügyvédi gyakorlati tapasztalataink szerint a külföldi (akár USA-beli, akár fejlődő országbeli⁶⁴) befektetők örömmel fogadják, hogy a magyar jog szerint a megfelelően dokumentált, általuk kifejlesztett/megszerzett know-how-hoz a fent elemzett bírói gyakorlat szerinti korlátozott kizárólagos jog fűződik. E körből senki sem emlegetett sem TRIPS vitarendezési eljárási kezdeményezést (hazájukban komoly súllyal rendelkező vállalatokról van szó), még kevésbe azt (USA-beli jogosultak), hogy bepanaszolnák hazánkat az USTR-nál. Sőt, a jogi tanácsadás minden esetben átfordult a know-how valós számviteli értékelésének (azaz az apportálás feltételeinek) a taglalásába.

Harmadsor:

Nagy óvatosság szükséges mind a nem nevesített szellemi alkotások védelmének megszüntetéséhez, mind a know-how fogalom és védelem módosításához kapcsolódó hatályba lépési rendelkezések megalkotásához. A hatályos szabályok szerint a védelem a közkinccsé válásig tart. Gazdasági társaságok jegyzett tőkéjének része szellemi alkotásra, illetve know-how-ra fennálló vagyoni jogokból álló nem pénzbeli hozzájárulás. E jogok hatályos hasznosítási szerződések tárgyai is. Semmilyen felméréssel nem lehet megbízható tudomást szereznni arról, hogy jogalanyok milyen széles körét érintené a szerzett jogaik (a jövőben esedékes ellenérték tekintetében szerzett várományaik) megszüntetése. Nem kell különösebb indoklás ahhoz, hogy tekintettel kell lenni a megszüntetéssel/módosítással összefüggő alkotmányossági megfontolásokra is.

Faludi Gábor

JEGYZETEK

- 1 Az alábbi megjegyzések *Bobrovsky Jenő: Rejtélyek és fortélyok*. Hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Polgári Törvénykönyv javasolt módosítása kapcsán [Bobrovsky (1), Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2006. augusztus, 162–203] és *Boytha György: Reflexiók Bobrovsky Jenő „Rejtélyek és fortélyok” című tanulmányához* [Boytha (1), ld. a jelen lapszámban] készültek.
- 2 www.irm.gov.hu
- 3 Magyar Közlöny, 2002/15. II. (a továbbiakban: koncepció) készültek.
- 4 Magyar Közlöny, Különszám, 2003. február 10. B) rész – a Koncepció és Szabályozási Tematika egységes szerkezetbe foglalt szövege.
- 5 Tanulmányok:
Boytha György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk., Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/3. 13–23. o. (Boytha), *Bacher Vilmos: A szellemi tulajdon védelme és a Ptk.*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/3. 23–31. o. (Bacher), *Ficsor Mihály Zoltán: A szellemi tulajdon és a Ptk.* (észrevételek és javaslatok a polgári jogi kodifikációhoz), Polgári Jogi Kodifikáció, 2001/2. 27–30. o. (Ficsor), *Havasi Péter: A személyek polgári jogi védelmére vonatkozó szabályozás kritikai elemzése*, javaslat az új szabályozásra, Polgári Jogi Kodifikáció, 2001/1. 10–18. o., II. (Havasi), *Faludi Gábor: Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/2. 3–14. o. és 2003/3. 3–14. o. (Faludi I. rész, illetve II. rész).
- 6 Észrevételek:
A Magyar Szabadalmi Hivatal észrevételei az új Polgári Törvénykönyv koncepciójára, 2002. március 25., kézirat, (MSZH), a Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület (2002. április 23., id. dr. Ficsor Mihály elnök), a Szerzői Jogi Szakértő Testület Elnöksége (2002. április 24., id. dr. Ficsor Mihály elnök kérésére az észrevételeket Pálos György küldte meg), id. dr. Ficsor Mihály, mint a Szellemi Tulajdon Világszervezet nyugalmazott Főigazgató helyettese magánszemélyként tett észrevételei (2002. április 26.), a MAHASZ és az EJI nyilatkozata, amely szerint a Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület észrevételei tükrözi a két szervezet álláspontját is (2002. április 30.), a Magyar Szerzői Jogi és Iparjogvédelmi Egyesület észrevételei (2002. április 26., dr. Vörös Imre elnök, *Marosi György* ügyvezető elnök), a HUNGART érdemi hozzászólást nem tartalmazó észrevételei (2002. április 12., Kádár János Miklós elnök), a MAGYOSZ észrevételei (2002. március 28., dr. Hlavács Éva, dr. Geréb Gábor, Halász dr. Tó-

- rök Ágnes, megküldte: Molnár Károlyné igazgatóhelyettes), az Innovatív Gyógyszergyártók Egyesülete észrevételei (2002. március 12., Székely Krisztina elnök), az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda egyesület észrevételei a Ptk. koncepcióhoz, ezzel csaknem azonos tartalommal: Faludi Gábor észrevételei a Ptk. koncepcióhoz a Magyar Szellemi Tulajdonvédelmi Tanács 2002. májusi ülésére készített munkaanyag.
- 7 Elsősorban az MSZTT állásfoglalására gondoltunk, 6. sz. melléklet az MSZTT 4/2002. (V. 29.) sz. jegyzőkönyvéhez.
- 8 *Boytha* 19.
- 9 *Boytha* 5.5. pont, 22.
- 10 *Bobrovsky* (1) V. fejezet, 2–6. francia bekezdések, 202.
- 11 *Ficsor* 11. f), 28.
- 12 *Bacher* 3.4., 30.
- 13 *Bobrovsky Jenő: Iparjogvédelem és csúcstechnika*, OTH 1995. (Bobrovsky), 132. o.
- 14 *Bacher* 3.4., 31.
- 15 *Havasi* 18. o.
- 16 4/2002. (V. 29.) ülés jegyzőkönyve 3. o.
- 17 *Faludi* 2. rész, 11–12.
- 18 Vö. *Bacher* 3.4., 31. o., valamint *Tattay Levente: A know-how fogalom fejlődése*, JK 2002/9. 409–412. E munka épít *Cséczy György* habilitációs dolgozatára is.
- 19 Commission Regulation (EC) No 240/96 of 31 January 1996 on the application of Article 85 (3) of the Treaty to certain categories of technology transfer agreements (Text with EEA relevance) OJL 031 / 09/02/1996.
- 20 A megjegyzések írása idején hatályos bizottsági rendeletek a közösségi jogban: 2004. április 7-i 772/2004/EK rendelet (2004. április 27.) a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a technológia átadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról (Hivatalos Lap, L. 123, 2004. 04. 27.); 2659/2000/EK Rendelet (2000. november 29.) a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a kutatási és fejlesztési megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról, 2790/1999/EK rendelet (1999. december 22.) a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról, a belső jogban: 86/1999. (VI. 11.) Korm. rendelet a technológia-átadási megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alól tör-

- ténő mentesítéséről, továbbá a szellemi tulajdonjogot érintő részében az 55/2002. (III. 26.) Korm. rendelet a vertikális megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alól történő mentesítéséről.
- 21 Pl. kutatási-fejlesztési szerződésekre vonatkozó csoportmentesítési rendelet 2. cikk (10) bekezdés, technológia-átadási csoportmentesítési rendelet 1. cikk (1) bek. i) pont, vertikális megállapodásokra vonatkozó csoportmentesítési rendelet 1. cikk f) pont. (Itt most eltekintünk attól, hogy milyen értelemszerű kisebb különbségek állnak fenn a meghatározásokban, és különösen attól, hogy a magyar fordítások milyen különbségeket tükröznek.)
- 22 Vö. Kisfaludi András: *Az adásvételi szerződés*, KJK Budapest, 1997. 115., 142., 143., 162., 163. és a felhasználási szerződés ezzel történő összehasonlítását *Faluai Gábor: A felhasználási szerződés*, KJK-KERSZÖV 2000. 80. sköv. o.
- 23 *Bacher* 31, *Tattay*: i. m. 411. o.
- 24 BH 2000. 243. „A felek „licencia és know-how” elnevezésű szerződést kötöttek, amelynek alapján az alperes jogosulttá vált a felperes és társai által kidolgozott módon, az átadott műszaki dokumentációk felhasználásával hidraulikus munkahengerek gyártására, illetve felújítására díj ellenében. A licenciadók feljogosították a licenciatevőt az általuk tervezett rajz-dokumentációk és műszaki előírások felhasználására az hidraulikus munkahengerek gyártásához és importhengerek felújításához. A peres felek szerződése alapján az állapítható meg, hogy a felperest licenciadíj azon munkahengerek után illeti meg, amelyeknek gyártását, forgalmazását, illetőleg javítását a felperes és társa által készített tervdokumentáció alapján végezték.” Ha tehát nem tudja a felperes bizonyítani, hogy az alperes a felperesi eljárással gyártotta a munkahengereket, a felperes igénye nem alapos. E döntésnek az a helyes olvasata, hogy ha létezhet a felperesi know-how-tól független ismeret (itt: gyártási eljárás), márpedig az a szabadalmi oltalom nemléteben mindig lehetséges, akkor a független fejlesztéssel szemben a know-how oltalom nem ad védelmet.
- 25 BH 1992. 257. III.
- 26 Rádióműsor adaptációja volt az ügy tárgya – a későbbi műsorformátumlicencia probléma előképe jelent meg ebben az ügyben.
- 27 GK 52., továbbá BH 2000. 219. A döntés még azt a külön tanulmányozást is igénylő, és első pillantásra is aggályos megállapítást is tette, hogy „az apport végrehajthatóságát az biztosítja, hogy a know-how leírásra került, és a társaság birtokolja azt”. Az aggályt az okozza, hogy nem a hordozónak, az ingóságának, hanem az ismeretre vonatkozó kizárólagos vagyoni jognak kellett az eset idején hatályos szabály szerint megfelelnie a végrehajthatóság követelményeinek. Az új Gt. 13. § (2) bekezdése alapján a döntés társasági jogi jogszerűsége, nevezetesen az apport végrehajthatóságára vonatkozó követelmény már megdőlt, de ez nem érinti a rögzítettség és átadás követelményét. Ld. még nem a társasági jogban hasonlóan: 2000. 243.
- 28 BH 1992. 391. II. Egy lejárt szabadalmi oltalmú vírusörzs szabadalmi oltalom alatt nem álló továbbfejlesztéséről volt szó az ügyben. Meg kell jegyezni, hogy a bíróság némileg összemosta, hogy egyéb szellemi alkotás, vagy know-how hasznosításáról volt-e szó az ügyben, de megállapította, hogy a közkinccsé válás, mint az oltalmat megszüntető feltétel közös. Ezért mertük levonni a know-how fogalmára is ható következtetést.
- 29 *Bobrowszky* (1), 8.4., 185.
- 30 *Bobrowszky* (1) V. fejezet 302.
- 31 *Boytha* (1), kézirat különösen 5. és konklúzió, 34.
- 32 *Boytha* (1) kézirat 12.
- 33 *Boytha* (1), kézirat, 14. sköv.
- 34 *Boytha* (1) kézirat 29., 30.
- 35 *Boytha* (kézirat), 13., 14.
- 36 *Daniel Gervais: The TRIPS Agreement Drafting History and Analysis*, Second Edition, Sweet & Maxwell, London, 2003. (Gervais).
- 37 *Gervais*, 2.355. sz. széljegyzet, 274.
- 38 A magyarázat elírás tartalmaz, tévedésből a szerzői jogi szabad felhasználásokról szóló 13. cikkre utal.
- 39 *Gervais*, 2.357. sz. széljegyzet, 275.
- 40 *Gervais*, 2.142. sz. széljegyzet, 158.
- 41 WPPT 6. cikk, kihirdette: 2004. évi XLIX. törvény a Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről.
- 42 *Gervais*, 2.357. sz. széljegyzet, 275.
- 43 *Gervais*, 2.357. sz. széljegyzet, 275. (saját fordítás).
- 44 *Bobrowszky* (1), 8.1., 8.3., 182. sköv.
- 45 C-338/02. *Fixtures Marketing Ltd. v. Svenska Spel AB*, C-444/02., *Fixtures Marketing Ltd. v. Organismos prognostikon agouon podosfairou AE (OPAP)*, C-46/02., *Fixtures Marketing Ltd. v. Oy Veikkaus Ab*, C-203/02., *The British Horseracing Board Ltd. and Others v. William Hill Organization Ltd.* (egyesített döntés).
- 46 *Osztrák Sztj.* 74. §.
- 47 Vö. pl. C 04/28, *Tod's SpA. és Tod's France SARL v Heyraud SA* (cipő külső kialakításának szerzői jogi védelmét biztosítani kell az EU-s külföldinek akkor is, ha a külföldi államában ez a szerzői jogi védelem nem létezik), *szomszédos jogi jogosultakra nézve: Phil Collins (C-92/92) és Cliff Richard (C-326/92)*.
- 48 *TRIPS* 3., 4. cikkek.
- 49 *Sztj.* 70. § (12) bek. A követőjogi védelmet alkalmazni kell arra a szerzőre, illetve jogutódjára, aki az Európai Gazdasági Térség bármely tagállamának állampolgára [az irányelvet még át nem ültetett államokban (pl. Egyesült Királyság) közvetlenül lehet az irányelvre hivatkozni – közvetlen hatály], továbbá (az irányelv 7. cikkéhez harmonizált szöveg): az Európai Gazdasági Térségen kívüli országok állampolgáira is, feltéve, hogy a szerző, illetve jogutódja állampolgársága szerinti ország jogszabályai biztosítják a követő jogot az illető országban az *Európai Gazdasági Térség valamennyi tagállamából származó szerzők és jogutódjaik számára (viszonosság a BUE 14ter cikk (2) bekezdése nyomán*.
- 50 *Sztj.* 84/A. § (9) bek.
- 51 *Vt.* 107. §, 109. § (1) bek.
- 52 BH 2004/480. *Bugaci csárda v. Bugaci karikás csárda*
- 53 Ld. a 2005. évi CLXV. törvény általános indokolása 3. pont.
- 54 Pl. BH 2004/106., 2001/523., 2001/73.
- 55 Ptk. 84. §, Tptv. 86. §. A versenyjogi szankciók lehetővé teszik a jogsértéshez használt eszközök megsemmisítését, a jogsértő adatszolgáltatásra kötelezést, és objektív alapú bírság kiszabását is. A személyhez fűződő jogok megsértése esetében csak felróhatóság esetén lehet bírságot kiszabni.
- 56 *Boytha* (1), 13.
- 57 Ld. a 21. jegyzetben.
- 58 *TRIPS* 39. cikk (2) bek. c) pont.
- 59 *Gervais*, 2.355. sz. széljegyzet, 274.
- 60 *Gervais*, 2.357. sz. széljegyzet, 275.
- 61 Megjegyezzük, hogy a „breach of contract” objektív szerződésszegésként csak a kontinentális jogokban ismert, a common law-ban automatikusan kártérítési szankciót von maga után.
- 62 Ld. az alábbi első gyakorlatias kiegészítést.
- 63 *Boytha* (1), 35. o.
- 64 Pl. Sri Lanka, a befektetés gépkocsi-ülések töltőanyagául használt gumikókuszrost keverék előállítására szolgál.